

LIETUVOS ŽEMĖS ŪKIO UNIVERSITETAS

EKONOMIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS

Verslo vadybos katedra

Živilė BARAUSKAITĖ

**SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTROS KAUNO RAJONE
TOBULINIMO KRYPTYS**

Magistrantūros studijų baigiamasis darbas

Studijų sritis: Socialiniai mokslai

Studijų kryptis: Vadyba

Studijų programa: Žemės ūkio verslo vadyba

Akademija, 2010

Baigiamųjų darbų ir egzaminų vertinimo komisija:
(Patvirtinta Rektoriaus įsakymu Nr. 63KB)

Pirmininkas: prof. habil. dr. P. Žukauskas, Vytauto Didžiojo universitetas

Nariai:

1. Prof. dr. J. Ramanauskienė, Lietuvos žemės ūkio universitetas
2. Doc. dr. A. Gargasas, Lietuvos žemės ūkio universitetas
3. Doc. dr. A. Astromskienė, Lietuvos žemės ūkio universitetas
4. Doc. dr. J. Kirstukas, Lietuvos žemės ūkio universitetas

Mokslinis vadovas: prof. dr. F. Klupšas, Lietuvos žemės ūkio universitetas

Recenzentas: doc. dr. A. Astromskienė, Lietuvos žemės ūkio universitetas

Katedros vedėjas: doc. dr. A. Gargasas, Lietuvos žemės ūkio universitetas

Oponentas: doc. dr. V. Atkočiūnienė Lietuvos žemės ūkio universitetas

SANTRAUKA**Živilė BARAUSKAITĖ****Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros Kauno rajone tobulinimo kryptys**

Magistro studijų baigiamasis darbas: 71 puslapis, 38 paveikslai, 10 lentelių, 65 literatūros šaltiniai, 7 priedai, lietuvių kalba.

RAKTINIAI ŽODŽIAI: smulkus ir vidutinis verslas, vidutinė įmonė, maža įmonė, labai maža įmonė, plėtra, parama.

Tyrimo objektas – Kauno rajono smulkus ir vidutinis verslas.

Darbo tikslas – pagrįsti smulkaus ir vidutinio verslo plėtros Kauno rajone tobulinimo kryptis.

Uždaviniai:

1. įvertinti smulkaus ir vidutinio verslo reikšmę šalies ekonomikoje;
2. apibrėžti valstybės politikos vaidmenis smulkaus ir vidutinio verslo plėtroje
3. atlikti smulkaus ir vidutinio verslo plėtros tobulinimo galimybių Kauno rajone tyrimą;
4. sudaryti smulkaus ir vidutinio verslo plėtros Kauno rajone optimizavimo modelį.

Tyrimo metodai:

1. analizuojant smulkaus ir vidutinio verslo svarbą bei valstybės politiką, naudoti bendramokslinio pažinimo metodai – mokslinės literatūros ir teisės aktų analizė ir sintezė;
2. atliekant smulkaus ir vidutinio verslo plėtros Kauno rajone analizę naudojamas sociologinis tyrimo metodas, t.y. apklausa, interviu;
3. statistinei informacijai apdoroti ir sisteminti panaudoti grupavimo, palyginimo ir grafinio vaizdavimo metodai.

SUMMARY**Živilė BARAUSKAITĖ****Improvement directions of small and medium business development in Kaunas district**

Final work of master studies, 71 Pages, 38 Figures, 10 Tables, 65 References, 7 appendixes, completed in Lithuanian language.

KEY WORDS: small and medium business, small company, medium company, very small company, development, support.

Object of the research – small and medium business in Kaunas district.

Aim of the research – to based small and medium business development directions in Kaunas district.

Objectives:

1. to assessment small and medium business importance in the country's economy;
2. to define the roles of government policy for small and medium business development;
3. to evaluate investigation of small and medium business development opportunities in Kaunas district;
4. to do model of small and medium business development in Kaunas district.

Methods of the research:

1. for analysis of small and medium business and the importance of state policy, was used of an overall cognitive approaches - scientific literature and legislative analysis and synthesis;
2. to evaluated the small and medium business development in Kaunas region analysis was used sociological research, which are survey and interview;
3. for statistical information to process and organize was used of clustering, comparison and visualization methods.

TURINYS:

PAGRINDINIŲ SAŲOKŲ ŽODYNĖLIS.....	6
ĮVADAS.....	8
1. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTROS ŠALYJE SAŁYGOS IR GALIMYBĖS	10
1.1. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros svarba Lietuvos ekonomikos vystymuisi	10
1.2. Valstybės politika smulkaus ir vidutinio verslo plėtros atžvilgiu.....	16
1.3. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros Lietuvoje galimybės	20
1.3.1. Nacionalinė parama smulkiam ir vidutiniam verslui.....	20
1.3.2. Europos Sąjungos parama skatinant smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą Lietuvoje.....	25
2. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTROS TOBULINIMO GALIMYBIŲ KAUNO RAJONE TYRIMAS.....	30
2.1. Tyrimo metodika	30
2.2. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių Kauno rajone analizė	34
3. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTROS KAUNO RAJONE PROBLEMŲ SPRENDIMAS.....	48
3.1. Smulkaus ir vidutinio verslo Kauno rajone problemų identifikavimas ir vertinimas.....	48
3.2. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros Kauno rajone optimizavimo modelis	58
IŠVADOS:.....	64
LITERATŪROS ŠALTINIAI:.....	66
PRIEDAI	72

PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ ŽODYNĖLIS

Įmonė – juridinis asmuo, vykdamas ūkinę komercinę veiklą.

...

Individuali veikla – savarankiška veikla, kuria versdamasis gyventojas siekia gauti pajamų ar kitokios ekonominės naudos per tęstinį laikotarpį: savarankiška bet kokio pobūdžio komercinė arba gamybinė veikla, įskaitant tą, kuria verčiamasi turint verslo liudijimą; savarankiška kūryba, profesinė ir kita panašaus pobūdžio savarankiška veikla, įskaitant tą, kuria verčiamasi turint verslo liudijimą; savarankiška sporto veikla; savarankiška atlikėjo veikla.

...

Labai maža įmonė (mikroįmonė) – įmonė, kurioje dirba mažiau kaip 10 darbuotojų ir kurios finansiniai duomenys atitinka bent vieną iš šių sąlygų: įmonės metinės pajamos neviršija 7 mln. litų, įmonės balanse nurodyto turto vertė neviršija 5 mln. litų.

...

Maža įmonė – įmonė, kurioje dirba mažiau kaip 50 darbuotojų ir kurios finansiniai duomenys atitinka bent vieną iš šių sąlygų: įmonės metinės pajamos neviršija 24 mln. litų, įmonės balanse nurodyto turto vertė neviršija 17 mln. litų.

...

Netiesioginė parama – paramos tipas, kai verslo subjektas gauna paramą subsidijuojamų viešųjų paslaugų, teikiamų per viešąsias institucijas, forma (teikiamos paslaugos, už kurias mokėti nereikia arba reikia tik mažą dalį jų tikrosios vertės: verslo konsultacijos, mokymai, seminarai ir pan.).

...

Rajonas – Lietuvos Respublikos administracinis teritorijos vienetas.

...

Regionas – vientisa valstybės teritorijos dalis, kurioje įgyvendinama nacionalinė regioninė politika.

...

Smulkus ir vidutinis verslas – vidutinės ir mažos įmonės (tarp jų ir mikroįmonės) bei fiziniai asmenys, įstatymų nustatyta tvarka turintys teisę verstis savarankiška komercine,

gamybine arba profesine ir kita panašaus pobūdžio veikla, įskaitant tą, kuria verčiamasi turint verslo liudijimą.

...

Tiesioginė parama – paramos tipas, kai verslo subjektas gauna lėšų negražinamos arba gražinamos subsidijos, palūkanų dengimo, mikrokredito arba garantijos forma.

...

Vidutinė įmonė – įmonė kurioje dirba mažiau kaip 250 darbuotojų ir kurios finansiniai duomenys atitinka bent vieną iš šių sąlygų: įmonės metinės pajamos neviršija 138 mln. litų, įmonės balanse nurodyto turto vertė neviršija 93 mln. litų.

IVADAS

Smulkaus ir vidutinio verslo reikšmė yra išskirtinė. Smulkus ir vidutinis verslas yra pagrindinė ekonomikos varomoji jėga, sukurianti daugiausia darbo vietų ir didžiąją dalį nacionalinio produkto. Ypatingai smulkaus ir vidutinio verslo reikšmė padidėja ekonomikos nuosmukio laikotarpiu, kai smulkus ir vidutinis verslas bei paprasti žmonės mokesčių įmokomis praktiškai išlaiko vyriausybės aparatą. Tačiau ekonomikos nuosmukio laikotarpiu žymiai pablogėjo ir Lietuvos verslo sąlygos: mažėja skolinimosi galimybės, Lietuvos gamintojams vis sunkiau eksportuoti savo produkciją, daugėja bankrotų, sparčiai auga nedarbas. Todėl kiekviena valstybė privalo sudaryti kuo geresnes sąlygas smulkiam ir vidutiniam verslui plėstis, teikti didesnę paramą besikuriančioms įmonėms, taip skatinant gyventojus kurti nuosavą verslą.

Smulkus ir vidutinis verslas turi lemiamą įtaką regionų ekonominiam ir socialiniam stabilumui. Kiekvienas regionas turėtų iširti savo smulkaus ir vidutinio verslo plėtros problemas ir įvertinti galimybes jas spręsti nacionaliniu lygiu bei kiekviename regione turėtų būti sukurta tokia institucinė verslo infrastruktūra, kad būtų galima efektyviai ir greitai spręsti šias problemas. Didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas regioninei politikai, skatinant teisingų sprendimų priėmimą bei greitesnę regionų plėtrą.

Užtikrinant efektyvią smulkaus ir vidutinio verslo veiklą atskiruose regionuose, siekiama vieno pagrindinio regioninės politikos tikslų – tolygios ekonominės plėtros. Kiekvienas Lietuvos regionas yra daugiau ar mažiau palankus verslui. Nevienodas smulkaus ir vidutinio verslo plėtros galimybes Lietuvos regionuose įtakoja skirtingos gamtinės ir ekonominės sąlygos, netolygiai išplėtos gamybinės ir socialinės infrastruktūros, skirtingos galimybės įgyti tiek pagrindinį, tiek aukštąjį išsilavinimą, didelis skirtumas tarp kaimo ir miesto vietovių gyventojų gaunamų pajamų ir pan. Ekonominio nuosmukio laikotarpiu, smulkaus ir vidutinio verslo plėtra tapo vienu pagrindiniu regioninės politikos instrumentu. Todėl siekiant tolygaus regionų ekonominio augimo labai svarbu garantuoti smulkaus ir vidutinio verslo sektoriaus augimą.

Tyrimo problema. Šiandienos ekonomikos sąlygomis daug smulkių ir vidutinių įmonių bankrutuoja ir žlunga. Todėl verslo plėtros aktyvinimas išlieka svarbus visais ekonomikos raidos etapais. Ypač svarbu pagrįsti atskirų regionų verslo plėtros tobulinimo kryptis.

Tyrimo objektas – Kauno rajono smulkus ir vidutinis verslas.

Tyrimo tikslas – pagrįsti smulkaus ir vidutinio verslo plėtros Kauno rajone tobulinimo kryptis.

Tyrimo uždaviniai:

1. įvertinti smulkaus ir vidutinio verslo reikšmę šalies ekonomikoje;
2. apibrėžti valstybės politikos vaidmenis smulkaus ir vidutinio verslo plėtroje;

3. atlikti smulkaus ir vidutinio verslo plėtros tobulinimo galimybių Kauno rajone tyrimą;
4. sudaryti smulkaus ir vidutinio verslo plėtros Kauno rajone optimizavimo modelį.

Tyrimo metodai:

1. analizuojant smulkaus ir vidutinio verslo svarbą bei valstybės politiką, naudoti bendramokslinio pažinimo metodai – mokslinės literatūros ir teisės aktų analizė ir sintezė;
2. atliekant smulkaus ir vidutinio verslo plėtros Kauno rajone analizę naudojamas sociologinis tyrimo metodas, t.y. apklausa, interviu.
3. statistinei informacijai apdoroti ir sisteminti panaudoti grupavimo, palyginimo ir grafinio vaizdavimo būdai.

Tyrimo laikotarpis. Smulkus ir vidutinis verslas nagrinėjamas pasirinkus laikotarpį nuo 2005 iki 2010 metų.

Literatūros ir informacijos šaltiniai. Rengiant magistro studijų darbą naudota Lietuvos bei užsienio autorių mokslinė literatūra baigiamojo darbo tema, Lietuvos Respublikos įstatymai ir nutarimai, statistinė informacija, interneto duomenų bazėse sukaupta medžiaga.

Tyrimo rezultatai pristatyti: studentų mokslinėje konferencijoje „Jaunasis mokslininkas 2010“, 2010 m. balandžio 22 d.

1. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTROS ŠALYJE SĄLYGOS IR GALIMYBĖS

1.1. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros svarba Lietuvos ekonomikos vystymuisi

Kalbant apie smulkaus ir vidutinio verslo reikšmę ekonomikai labai svarbu išsiaiškinti, kaip apibrėžiamas smulkus ir vidutinis verslas. Praktinę reikšmę turi ne teoriniai samprotavimai apie smulkų ir vidutinį verslą, o teisinis reglamentavimas, nes parama ar lengvatos teikiamos, vadovaujantis valstybinių institucijų norminiais aktais.

Pagal 2003 m. gegužės 6 d. Europos Komisijos rekomendaciją, kuri pradėta taikyti 2005 m. sausio 1 d., smulkias ir vidutines įmones apibūdina šie kriterijai:

- įmonės darbuotojų skaičius;
- metinė apyvarta arba balansinė turto vertė;
- įmonės savarankiškumas.

1 lentelė. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių apibrėžimas pagal 2003 m. gegužės 6 d. Europos Komisijos rekomendaciją (Commission recommendation of 6 May 2003)

Įmonės kategorija	Darbuotojų skaičius	Atitinka bent vieną iš šių reikalavimų:	
		Metinės pajamos (mln. EUR)	Turto balansinė vertė (mln. EUR)
Vidutinė įmonė	< 250	<= 50	<= 43
Maža įmonė	< 50	<= 10	<= 10
Mikro įmonė	< 10	<= 2	<= 2

Smulkaus ir vidutinio verslo sampratą Lietuvoje apibrėžia 2007 m. gruodžio 4d. Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo įstatymo pakeitimo įstatymas, kuris įsigaliojo 2008 m. sausio 1 d.

2 lentelė. Smulkaus ir vidutinio verslo apibrėžimas Lietuvoje (Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo įstatymo pakeitimo įstatymas, 2007)

Įmonės kategorija	Darbuotojų skaičius	Atitinka bent vieną iš šių reikalavimų:	
		Metinės pajamos (mln. Lt)	Turto balansinė vertė (mln. Lt)
Vidutinė įmonė	< 250	<= 138	<= 93
Maža įmonė	< 50	<= 24	<= 17
Labai maža įmonė	< 10	<= 7	<= 5

Smulkaus ir vidutinio verslo vaidmuo ekonominiam vystymuisi yra reikšmingas daugeliu aspektų. Išskiriami keturi pagrindiniai smulkaus ir vidutinio verslo vaidmenys (Stripeikis, Žukauskas, 2004; Misiūnas, 2009):

- Socialinis vaidmuo. Smulkus ir vidutinis verslas suteikia galimybę daugeliui realizuoti savo idėjas, siekius, sugebėjimus ir žinias. Taip pat smulkios ir vidutinės įmonės įdarbina nemažai socialinės rizikos grupės gyventojų, kuriems darbo vietos stambiose įmonėse sunkiai prieinamos. Jaunieji specialistai taip pat dažniausiai pradeda veiklą smulkiose ir vidutinėse įmonėse. Smulkus ir vidutinis verslas, suteikiant galimybę visiems visuomenės nariams tobulėti asmeniškai bei kurti, vaidina integruojantį vaidmenį.
- Politinis vaidmuo. Smulkus ir vidutinis verslas taip pat reikšmingas politine prasme. Smulkūs ir vidutiniai verslininkai sudaro vidurinėsios klasės pagrindą. Klestinti vidurinioji klasė yra politinio stabilumo garantas. Ji suinteresuota ginti demokratijos, ekonominės laisvės bei politinio stabilumo principus.
- Ekonominis vaidmuo. Jis pasireiškia kiekybiniu ekonominiu augimu ir įtaka makroekonominiams rodikliams. Šis ūkio sektorius sugeba operatyviai prisitaikyti prie besikeičiančių rinkos sąlygų, kuria naujas darbo vietas (ypač paslaugų sferoje). Išsivysčiusiose šalyse egzistuoja tamprūs ryšiai tarp smulkaus ir vidutinio verslo ir stambiųjų įmonių. Smulkios ir vidutinės įmonės realizuoja stambiųjų įmonių produkciją, teikia joms įvairias paslaugas - transporto, objektų apsaugos, aprūpinimo žaliavomis ir pan. Galima teigti, kad smulkus ir vidutinis verslas yra neatsiejama ir reikšminga šalių ekonomikos dalis, duodanti didžiulę ekonominę naudą visose ūkio šakose ir ekonominės veiklos srityse. Valstybėms finansiškai parėmus smulkios ir vidutinio verslo sektoriaus plėtrą paspartinamas šalių ekonominis vystymasis ir sukaupiamos prielaidos kitų sričių plėtrai.
- Evoliucinis vaidmuo. Jis pasireiškia nenutrūkstama, dinamiška, į pokytį orientuota veikla rinkoje, pasižyminčia rizika, drąsiais eksperimentais, lankstumu ir išradingumu. Taip pat smulkios ir vidutinės įmonės yra mokslinės - techninės pažangos katalizatorius. Daugelyje veiklų smulkus ir vidutinis verslas greičiau ir mažesnėmis sąnaudomis įdiegia inovacijas, skirtas gamybai, paslaugoms technologijoms vystyti. Dinamiška smulkių ir vidutinių įmonių kaita ir konkurencija nuolat keičia rinkos struktūrą. Pokytis – pagrindinė sąvoka, charakterizuojanti smulkaus ir vidutinio verslo vaidmenį. Taip pat smulkios ir vidutinės įmonės atlieka svarbų rinkos balanso vaidmenį ir tarnauja kaip laisvos rinkos mechanizmo principo garantas.

Taigi, galima teigti, kad smulkus ir vidutinis verslas yra vienas iš svarbiausių ekonomikos augimo veiksmų, turinčių didžiulį poveikį bendrai Lietuvos ūkio raidai ir

socialiniam stabilumui. Šis verslo sektorius greičiausiai pajunta rinkos pasiūlos ir paklausos pokyčius, prisitaiko prie jų, sukuria naujų darbo vietų, kovodamos dėl rinkos ir ieškodamos naujų sprendimų, sudaro puikias prielaidas inovatyviems produktams ir paslaugoms atsirasti.

Mokslinėje literatūroje (Montero, 2001; Munteanu, 2005; Misiūnas, 2009; Smulkaus ir vidutinio verslo valdymo žinynas, 2008) teigiama, kad nagrinėjant smulkaus ir vidutinio verslo reikšmę Lietuvos ekonomikai, svarbiausias dėmesys turi būti skiriamas trimis pagrindiniams rodikliams: smulkaus ir vidutinių įmonių skaičiui, sukuriamų darbo vietų bei sukurtos pridėtinės vertės santykinei daliai. Todėl šie rodikliai pasirinkti kaip geriausiai atspindintys smulkaus ir vidutinio verslo vaidmenį Lietuvos ekonomikai socialiniu ir ekonominiu aspektu.

Statistikos departamento duomenimis (Statistikos departamentas prie..., 2010) 2010 metų pradžioje Lietuvoje buvo 63 840 veikiančios įmonės. Pagal pirmos lentelės duomenis matome, kad iš jų 63 447 buvo smulkios ir vidutinės įmonės, tai sudarė 99,4 procentų visų veikiančių įmonių.

3 lentelė. Smulkios ir vidutinės įmonės Lietuvoje 2005 – 2010 metų pradžioje (sudaryta autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis)

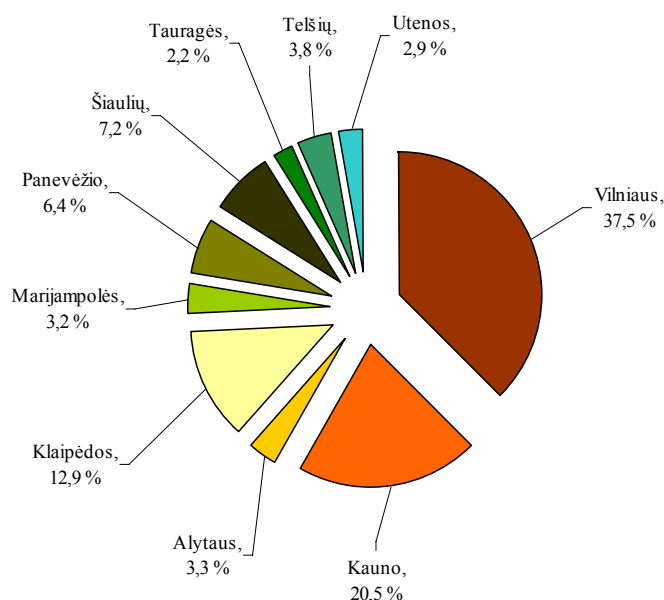
Įmonės	Metai	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vidutinė įmonė		21	...	39	52	73	81
Santykiniai pokyčiai, proc.	baziniai	100,0	...	185,7	247,6	347,6	385,7
	grandininiai	-	...	...	133,3	140,4	111,0
Maža įmonė		1752	2041	2401	3376	3794	3879
Santykiniai pokyčiai, proc.	baziniai	100,0	116,5	137,0	192,7	216,6	221,4
	grandininiai	-	116,5	117,6	140,6	112,4	102,2
Labai maža įmonė		54067	54387	57272	59759	61264	59487
Santykiniai pokyčiai, proc.	baziniai	100,0	100,6	105,9	110,5	113,3	110,0
	grandininiai	-	100,6	105,3	104,3	102,5	97,1
Iš viso:		55840	56428	59712	63187	65131	63447
Santykiniai pokyčiai, proc.	baziniai	100,0	101,1	106,9	113,2	116,6	113,6
	grandininiai	-	101,1	105,8	105,8	103,1	97,4

... – nėra duomenų, nors toks reiškinys (rodiklis) atitinkamu laikotarpiu buvo.

Gausiausia įmonių grupė 2010 metų pradžioje, sudariusi 93,8 procento visų veikiančių smulkių ir vidutinių įmonių, buvo labai mažos (mikro) įmonės, tai yra įmonės, kuriose dirba iki 9 darbuotojų. Vidutinių įmonių grupė per tiriamąjį laikotarpį didėjo sparčiausiai, 2010 m. lyginant su 2005 vidutinių įmonių skaičius padidėjo beveik keturiais kartais. Tiek mažų, tiek labai mažų įmonių grupės tokio padidėjimo nepatyrė, tačiau mažų įmonių skaičius didėjo sparčiau nei labai mažų įmonių. Mažų įmonių skaičius 2010 m. lyginant su 2005 m. padidėjo šiek tiek daugiau nei

dviem kartais. Lyginant iš viso smulkių ir vidutinių įmonių skaičiaus kitimą 2005 – 2009 m. pastebima šių įmonių skaičiaus didėjimo tendencija. 2009 m. lyginant su 2005 m. smulkių ir vidutinių įmonių skaičius padidėjo 16,6 proc., o lyginant su praėjusiais 2008 m. smulkių ir vidutinių įmonių skaičius padidėjo 3,1 proc. 2010 m. lyginant su 2005 m. matomas smulkių ir vidutinių įmonių padidėjimas 13,6 proc., tačiau 2010 metų pradžios duomenis lyginant su 2009 m. pradžios duomenimis, smulkių ir vidutinių įmonių skaičius sumažėjo 2,6 proc. Tam įtakos turėjo ekonominis nuosmukis, kurio metu įmonėms yra labai sunku išsilaikyti rinkoje, ypač labai mažoms įmonėms, kurių pajamos yra mažiausios. Tai, kaip matome, atsispindi pateiktuose duomenyse, nes tiek vidutinių įmonių, tiek mažų įmonių skaičius 2009 – 2010 m. laikotarpiu padidėjo, nors ir labai nežymiai, lyginant su praėjusiais metais, o labai mažų įmonių skaičius sumažėjo nuo 61264 iki 59487, t. y. 2,9 proc.

Pirmame paveiksle pateiktas smulkių ir vidutinių įmonių pasiskirstymas pagal Lietuvos apskritis 2010 metų pradžios duomenimis.

1 pav. Smulkių ir vidutinių įmonių pasiskirstymas pagal apskritis 2010 metų pradžioje, proc. (sudaryta autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis)

Didžiausia smulkių ir vidutinių veikiančių įmonių dalis buvo Vilniaus (37,5 proc.), Kauno (20,5 proc.) ir Klaipėdos (12,9 proc.) apskrityse, o mažiausia - Tauragės (2,2 proc.), Utenos (2,9 proc.) ir Marijampolės (3,2 proc.) bei Alytaus (po 3,3 proc.) apskrityse.

Antras rodiklis, kuris buvo išskirtas kaip vienas iš geriausiai atspindinčių smulkaus ir vidutinio verslo reikšmę šalies ekonomikai, yra naujų darbo vietų kūrimas. Naujų darbo vietų kūrimas – labai svarbi ir reikšminga smulkų ir vidutinių verslą apibūdinanti sritis. Smulkaus ir vidutinio verslo segmentas yra potencialiai didžiausias ir efektyviausias darbdavys, turintis didžiulį svorį darbo jėgos rinkoje (Misiūnas, 2009).

Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra lemia bendrai užimtumo, taip pat savarankiško užimtumo augimą, be to, gali daryti įtaką struktūrinio ir teritorinio nedarbo mažėjimui. Anot, statistikos departamento (Statistikos departamentas prie..., 2010) Lietuvoje 2010 metų pradžioje iš viso įmonėse įdarbinta 995,1 tūkst. darbuotojų. Taigi smulkios ir vidutinės įmonės sukūrė 72,4 proc. visų darbo vietų, nes 2010 metų pradžioje smulkiose ir vidutinėse įmonėse iš viso buvo įdarbinta 720,5 tūkst. darbuotojų.

Iš žemiau pateiktos lentelės duomenų matoma darbuotojų skaičiaus smulkiose ir vidutinėse įmonėse didėjimo tendencija.

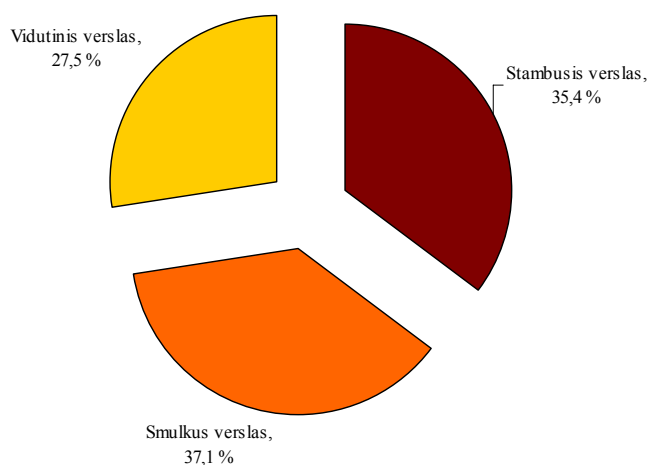
4 lentelė. Darbuotojų skaičius smulkiose ir vidutinėse įmonėse Lietuvoje 2005 – 2010 metų pradžioje, tūkst. (sudaryta autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis)

Įmonės		2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vidutinė įmonė		240362	250242	262680	274454	288344	284648
Santykiniai pokyčiai, proc.	baziniai	100,0	104,1	109,3	114,2	120,0	118,4
	grandininiai	-	104,1	105,0	104,5	105,1	98,7
Maža įmonė		131679	228385	240829	254593	273619	275027
Santykiniai pokyčiai, proc.	baziniai	100,0	173,4	182,9	193,3	207,8	208,9
	grandininiai	-	173,4	105,4	105,7	107,5	100,5
Labai maža įmonė		137304	135443	145970	155108	163117	160814
Santykiniai pokyčiai, proc.	baziniai	100,0	98,6	106,3	113,0	118,8	117,1
	grandininiai	-	98,6	107,8	106,3	105,2	98,6
Iš viso:		509345	614070	649479	684155	725080	720489
Santykiniai pokyčiai, proc.	baziniai	100,0	120,6	127,5	134,3	142,4	141,5
	grandininiai	-	120,6	105,8	105,3	106,0	99,4

Tiriamu laikotarpiu daugiausia darbo vietų sukurta mažose įmonėse, kuriose darbuotojų skaičius vyrauja nuo 10 iki 50, t. y. 2010 m. lyginant su 2005 m. jose darbuotojų skaičius padidėjo 108,9 proc., kai tuo tarpu vidutinėse įmonėse padidėjo tik 18,4 proc., o labai mažose – 17,1 proc. Iš viso smulkiose ir vidutinėse įmonėse darbuotojų skaičius tiriamu laikotarpiu padidėjo 41,5 proc. Didžiausias smulkių ir vidutinių įmonių darbuotojų skaičiaus padidėjimas pastebimas 2005 – 2006 m., t. y. 2006 m. lyginant su 2005 m. darbuotojų skaičius smulkiose ir vidutinėse įmonėse padidėjo 20,6 proc., o 2007 – 2009 m. skaičius didėjo panašiu tempu. 2010 metų pradžios duomenimis darbuotojų skaičius smulkiose ir vidutinėse įmonėse sumažėjo 0,6 proc. Tačiau tai nestebina, kadangi jau prieš tai buvo aptarta, kad 2010 metus lyginant su 2009 metais sumažėjo ir pačių smulkių ir vidutinių įmonių skaičius, o tai įtakoja darbo vietų praradimą.

Siekiant nustatyti smulkaus ir vidutinio verslo įmonių įtaką šalies ekonominiam augimui svarbu įvertinti sukuriama bendrąją pridėtinę vertę. Šiuo metu paskutiniai metai, už kuriuos statistikos departamentas pateikia duomenis apie smulkaus ir vidutinio verslo sukuriama pridėtinę vertę, yra 2007 m.

2007 m. smulkių ir vidutinių įmonių sukurta bendroji pridėtinė vertė siekė 46733,7 mln. Lt, o viso verslo sukurta bendroji pridėtinė vertė – 72397,0 mln. Lt. Smulkaus ir vidutinio verslo dalis šalies pridėtinėje vertėje 2007 m., palyginti su 2006 m., padidėjo 0,3 proc. ir sudarė 64,6 proc. Taigi, smulkių ir vidutinių įmonių augimas yra ne tik pagrindinis naujų darbo vietų kūrimo ir žmonių gerovės kilimo šaltinis, bet ir turi tiesioginės įtakos šalies ekonomikos augimui.

**2 pav. Verslo sektoriaus Lietuvoje sukurtos BPV struktūra 2007 m., proc.
(Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės, 2009)**

Apibendrinant smulkaus ir vidutinio verslo svarbą šalies ekonomikai, galima daryti išvadą, kad nepaisant ekonominio nuosmukio, socialinis ir ekonominis smulkaus ir vidutinio verslo vaidmuo Lietuvos ekonomikoje nemažėja – matoma smulkaus ir vidutinio verslo įmonių skaičiaus didėjimo tendencija, didėja tiek įdarbinamų darbuotojų skaičius, tiek sukurtos pridėtinės vertės mastas. Dėl šios priežasties smulkių ir vidutinių įmonių skatinimas yra vienas svarbiausių ekonomikos plėtros uždavinių, juolab, kad tarp pagrindinių šalies ūkio raidos tikslų yra minimi ir šie (Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos, 2002; Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija, 2002) – naujų darbo vietų kūrimas, vidurinėsios klasės stiprinimas, bendrojo vidaus augimo spartinimas, socialinių ir ekonominių regionų skirtumų mažinimas.

1.2. Valstybės politika smulkaus ir vidutinio verslo plėtros atžvilgiu

Formuojant palankias smulkaus ir vidutinio verslo plėtros sąlygas ypač svarbus valstybės vaidmuo, įstatymiškai reguliuojantis verslo subjektų veiklą. Valstybė nustato: valstybės pagalbos smulkaus ir vidutinio verslo subjektams sąlygas (verslo plėtros programos) ir prioritetus, valstybės pagalbos smulkaus ir vidutinio verslo subjektams formas ir apribojimus (mokesčius, biurokratizmo lygį).

Kryptingos smulkaus ir vidutinio verslo politikos poreikį Lietuvoje sukėlė keli veiksniai: ekonomikos transformacijos procesai, poreikis reglamentuoti naujai atsiradusius ūkio subjektus, naujai susikūrusių verslininkų organizacijų spaudimas, mažų ir vidutinių įmonių skaičiaus gausėjimas bei Europos Sąjungos iššūkiai (Mažylis, 2006).

Literatūroje aptinkama skirtingų nuomonių, kaip valstybė turėtų elgtis verslo atžvilgiu: teiginių ginančių visišką verslo liberalizavimą ir pasisakymų už griežtą verslo veiklos reguliavimą ir reglamentavimą. Mokslinėje literatūroje (Smagurauskienė, 2009; Sūdžius, 2001; Štreimikienė, Dapkus, Šivickas, 2007; Tamošiūnas, Lukošius, 2009) įvardijami trys pagrindiniai principiniai požiūriai į smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą ir valstybės vaidmenį šiame procese:

- 1) įvairios lengvatos, išimties yra nesuderinamos su rinkos dėsnių funkcionavimu. „Šiltnamio“ sąlygų sudarymas tarp ūkio vienetų lemia nenatūralius santykius, neužtikrina konkurencijos, neskatina tobulėti, todėl teigiama, jog valstybės kišimasis yra nepageidautinas;
- 2) smulkiam ir vidutiniam verslui turi būti sudaromos išskirtinės sąlygos. Įvertinant smulkaus verslo vaidmenį tiek ūkio subalansavimo, tiek socialiniu požiūriu ir jo formavimosi ypatumus, šiam požiūriui vis daugiau pritariama. Vienintelė sąlyga – tai turi būti daroma labai pagrįstai, atsižvelgiant į šalies ar regiono plėtros sąlygas ir poreikius;
- 3) smulkus ir vidutinis verslas turi rasti savo vietą, kurioje dėl savo ypatumų būtų efektyvus. Tai dažniausiai yra tos rinkos nišos, kurios didelėms įmonėms yra nepatrauklios dėl mažų gamybos apimčių, gilios specializacijos ir didelio darbo imlumo.

Darbo autorės nuomonė sutampa su N. Pačėsos (2000), kuris teigia, kad valstybės strateginė politika, kurios esmė yra, analizuojant smulkaus ir vidutinio verslo kūrimosi ir funkcionavimo problemas bei silpnąsias vietas, kurti palankią verslo aplinką ir plėtros skatinimo mechanizmą šių, identifikuotų problemų šalinimui bei silpnų vietų apsaugai, įtakoiant stipriųjų pusių pasireiškimą, siekiant stabilaus smulkaus ir vidutinio verslo segmento augimo bei užtikrinant ekonominę ir socialinę naudą šalies ūkiui, yra reikalinga.

Lietuvoje yra keletas parengtų ir patvirtintų strateginių dokumentų, kuriuose apibrėžiamas smulkaus ir vidutinio verslo plėtros nuostatos ir kryptys. Tačiau L.

Smagurauskienė (2009), nagrinėdama pastarųjų septynerių metų valstybės strateginius dokumentus, nusakančius šalies ketinimus verslo atžvilgiu, išvelgė keletą tendencijų:

- keičiantis politinėms ir ekonominėms sąlygoms valstybėje, keičiamos ir strateginių dokumentų nuostatos;
- formuojant naujas strategines nuostatas neužtikrinamas įgyvendintų priemonių tęstinumas;
- strateginiuose dokumentuose verslo atžvilgiu kai kuriais atvejais pasigendama kompleksiško (pavyzdžiui: daugelį metų investuojama į paslaugų verslui įstaigų tinklą ir jo plėtrą neturint jokios tinklo vystymo strategijos).

Atsižvelgiant į šiuos L. Smagurauskienės (2009) pastebėjimus, galima teigti, kad rengiant naujus strateginius dokumentus buvo per mažai dėmesio skiriama pradėtų priemonių įgyvendinimo tęstinumui bei tam tikrų priemonių kompleksiskumui. Siekiant, kad tokios situacijos nebepasikartotų būtina tobulinti rengiamas programas ir strategijas, susijusias su smulkiu ir vidutiniu verslu.

Valstybės politiką smulkaus ir vidutinio verslo atžvilgiu Lietuvoje reglamentuoja kelios programos ir strategijos. Svarbiausios iš jų yra:

- Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. IX – 1187 patvirtinta valstybės ilgalaikės raidos strategija, kurioje numatoma, kad smulkaus ir vidutinio verslo sektorius turės pažangią infrastruktūrą, veiks atviroje, tolygiai besiplėtojančioje ekonomikoje, naudos modernias technologijas, kvalifikuotą darbo jėgą, gamins konkurencingas, inovacijoms imlias prekes bei teiks paslaugas vietinei ir tarptautinėms rinkoms, sukurs didesniąją bendrojo vidaus produkto dalį, lanksčiai prisiderins prie pokyčių, racionaliai naudos išteklius, kurs naujas darbo vietas. Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje yra numatytos penkios smulkaus ir vidutinio verslo plėtros strateginės kryptys apimančios smulkių ir vidutinių įmonių steigimą, regioninę verslo plėtrą, darbuotojų kvalifikacijos kėlimą ir verslo infrastruktūros gerinimą (Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos, 2002);
- 2002 metų birželio 12 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 853 patvirtinta Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija, apimanti ir specifinę (sektorinę) Smulkaus ir vidutinio verslo plėtotės iki 2015 metų strategiją. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtotės iki 2015 metų strategijos parengimas rodo, jog smulkaus ir vidutinio verslo plėtra yra vienas iš sudėtinių Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos kryptių. Strategijoje daugiausia dėmesio skiriama palankios smulkaus ir vidutinio verslo plėtotei teisinės, ekonominės, institucinės ir informacinės aplinkos sukūrimui (Matekonienė, Mačerinskienė, Darulis ir kt., 2002);

- siekiant užtikrinti tolygią smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą ir įgyvendinti strateginius tikslus, nustatytus Lietuvos ūkio plėtros iki 2015 m. ilgalaikėje strategijoje, 2005 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino smulkaus ir vidutinio verslo plėtros iki 2008 metų strategines kryptis bei smulkaus ir vidutinio verslo plėtros 2005–2008 metų priemones. Buvo tikimasi, kad sėkmingai įgyvendinus Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros 2005–2008 metų priemonių apraše nustatytas priemones, šalyje pagausės verslumo išteklių, sudarytos verslumui palankesnės sąlygos skatins ekonomikos augimą, užimtumo didėjimą ir inovacijų plėtrą (Dėl smulkaus ir vidutinio verslo..., 2005);
- XIV Vyriausybės programoje buvo numatyta remti ir skatinti smulkų ir vidutinį verslą, tobulinti šio sektoriaus apmokestinimo sistemą, ugdyti žmonių verslumą, diegti naujas paramos verslui formas, skatinti verslo plėtrą probleminiuose regionuose, gerinti verslo informavimo, konsultavimo ir mokymo kokybę, panaudojant verslo informacijos centrų tinklą (Dėl Lietuvos Respublikos..., 2006). Naujojoje, XV Vyriausybės programoje numatytos priemonės (Dėl Lietuvos Respublikos..., 2008) gerokai skiriasi ir neužtikrina anksčiau sėkmingai vykdytų priemonių įgyvendinimo tęstinumo: palengvinti galimybes gauti kreditinių išteklių, nustatyti pelno mokesčio lengvatą, įdiegti mokesčių kreditų sistemą, paspartinti verslui skirtų Europos Sąjungos paramos lėšų panaudojimą, supaprastinti verslo steigimo, bankroto procedūras (Smagurauskienė, 2009);
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė, atsižvelgdama į pasaulinio finansinio nuosmukio padarinius Lietuvos ūkiui bei siekdama suteikti šalies ekonomikai plėtros stimulą, 2009 metų vasario 24 d. patvirtino papildomų ekonomikai skatinti skirtų priemonių planą. Ekonomikos skatinimo plano tikslas – palengvinti verslo veiklos sąlygas, įtraukti papildomų lėšų į Lietuvos rinką ir palengvinti verslui galimybę pasiskolinti, išlaikyti darbo vietas ir taip mažinti socialinę įtampą visuomenėje. Realizuojant Ekonomikos skatinimo priemones numatoma įkurti Verslo fondą, kuris pagerins verslo kreditavimo sąlygas, paspartinti Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos įsisavinimą supaprastinant administravimą, įkurti „Saulėtekio komisiją“, kuri rūpinsis verslo aplinkos gerinimu ir verslo reguliavimo naštos mažinimu (Ekonomikos skatinimo..., 2009);
- Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama Lietuvai 2007–2013 m. teikiama pagal Lietuvos 2007–2013 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir atskiras veiksmų programas, skirtas strategijai įgyvendinti. Įgyvendinant Ekonomikos augimo veiksmų programą, bus siekiama didinti aukštos pridėamosios vertės verslo lyginamąją dalį Lietuvos ūkyje, sudaryti palankią aplinką smulkiam ir vidutiniam verslui bei inovacijoms ir efektyvinti ekonominę infrastruktūrą. Ekonomikos augimo veiksmų programai (patvirtinta Europos Komisijos 2007 m. liepos 30 d.) numatoma skirti

didžiausią paramos lėšų dalį – 45,72 proc. (Lietuvos 2007 – 2013 metų Europos Sąjungos..., 2007).

Kadangi šis darbas susijęs su Kauno regionu, būtina paminėti dar vieną svarbų smulkaus ir vidutinio verslo plėtros Kauno regione strateginį dokumentą – Smulkaus ir vidutinio verslo vystymo Kauno regione programą. Šios programos tikslas – sudaryti palankias sąlygas smulkaus ir vidutinio verslo įmonių vystymuisi, skatinti modernių bei konkurentabilių smulkaus ir vidutinio verslo įmonių plėtrą, diegti inovacijas bei naujas technologijas, užtikrinti naujų verslo įmonių kūrimąsi ir verslumo augimą regione. Efektyviam šio tikslo pasiekimui jis buvo išskaidytas į uždavinius ir priemones. Planuota parengti ir įgyvendinti finansinės paramos smulkaus ir vidutinio verslo įmonėms priemonių programą, vykdyti periodinę smulkaus ir vidutinio verslo įmonių apklausą, siekiant nustatyti verslo trikdžius, sukurti palankią teisinę bazę, užtikrinti glaudesnę bendradarbiavimą tarp valdžios institucijų ir asocijuotų verslo struktūrų. Taip pat siekiama stiprinti smulkaus ir vidutinio verslo paramos institucijų tinklo veiklą, užtikrinti jų teikiamų paslaugų kokybę ir apimčių augimą. Didinant regiono investicinių patrauklumą buvo numatyta parengti informacinę medžiagą apie smulkaus ir vidutinio verslo plėtros informaciją ir galimybes potencialiems investuotojams, reklamuoti regioną įvairiose verslo parodose. Taip pat bus siekiama išnaudoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų galimybes smulkaus ir vidutinio verslo aplinkos gerinimui. Modernių bei konkurentabilių smulkaus ir vidutinio verslo įmonių plėtra planuojama skatinant įmones diegti inovacijas bei naujas technologijas, skatinant įmonių kooperaciją, ugdant smulkaus ir vidutinių bei didelių įmonių bendradarbiavimą, keliant smulkių ir vidutinių įmonių darbuotojų kvalifikaciją, diegiant konkurencingumą didinančias priemones. Siekiant užtikrinti naujų verslo įmonių kūrimąsi ir verslumo augimą regione, programoje numatyta teikti specializuotą paramą naujai kuriamoms įmonėms bei ugdyti gyventojų verslumą, skatinant moterų verslininkystę, propaguojant teigiamus verslininkystės pavyzdžius, organizuojant metų verslininko konkursus (Smulkaus ir vidutinio verslo..., 2005).

Apibendrinant reikėtų paminėti, kad valstybės smulkaus ir vidutinio verslo plėtros politika deramai įgyvendinta gali būti tik tokiu atveju, kai ją formuos ir įgyvendins ne tik valstybės įstaigos, bet kai prie to prisidės ir patys verslininkai bei jų organizacijos. Smulkios ir vidutinės įmonės ir pačios turi būti aktyvios – rodyti iniciatyvą, susidomėjimą. Tik aiškiai apibrėžus vykdytojus ir jų funkcijas, įvardijus kiekvienos užduoties konkrečius darbus, jų atlikimo terminus bei atsakingus asmenis, suteikus reikiamą paramą, griežtai kontroliuojant strateginių kryptių vykdymą, bus galima užtikrinti reikiamą smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą.

1.3. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros Lietuvoje galimybės

Lietuvos verslininkams prieinamos įvairios paramos rūšys. Kiekviena įmonė turi galimybę pasinaudoti jomis. Verslo įmonė visais gyvavimo etapais gali tikėtis paramos, tačiau ne kiekvienu atveju parama yra pritaikoma (kai parama galima, bet ne toms veikloms, kurios įmonei reikalingos), prieinama (kai įmonė ar jos projektas nekonkurencingas, neatitinkantis atrankos kriterijų) ar pakankama (kai paramos vertė nepakankama laukiamam efektui sulaukti, ar projektui realizuoti) (Smagurauskienė, 2009).

Skiriami tokie du pagrindiniai paramos būdai verslui (Smulkaus ir vidutinio verslo žinynas, 2008; Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros agentūra, 2009):

- Tiesioginė parama – paramos tipas, kai subjektas gauna lėšų negražinamos arba gražinamos subsidijos, palūkanų dengimo, mikrokredito arba garantijos forma.
- Netiesioginė parama – paramos tipas, kai subjektas gauna paramą subsidijuojamų viešųjų paslaugų, teikiamų per viešąsias institucijas, forma (teikiamos paslaugos, už kurias mokėti nereikia arba reikia tik mažą dalį jų tikrosios vertės: verslo konsultacijos, mokymai, seminarai ir pan.).

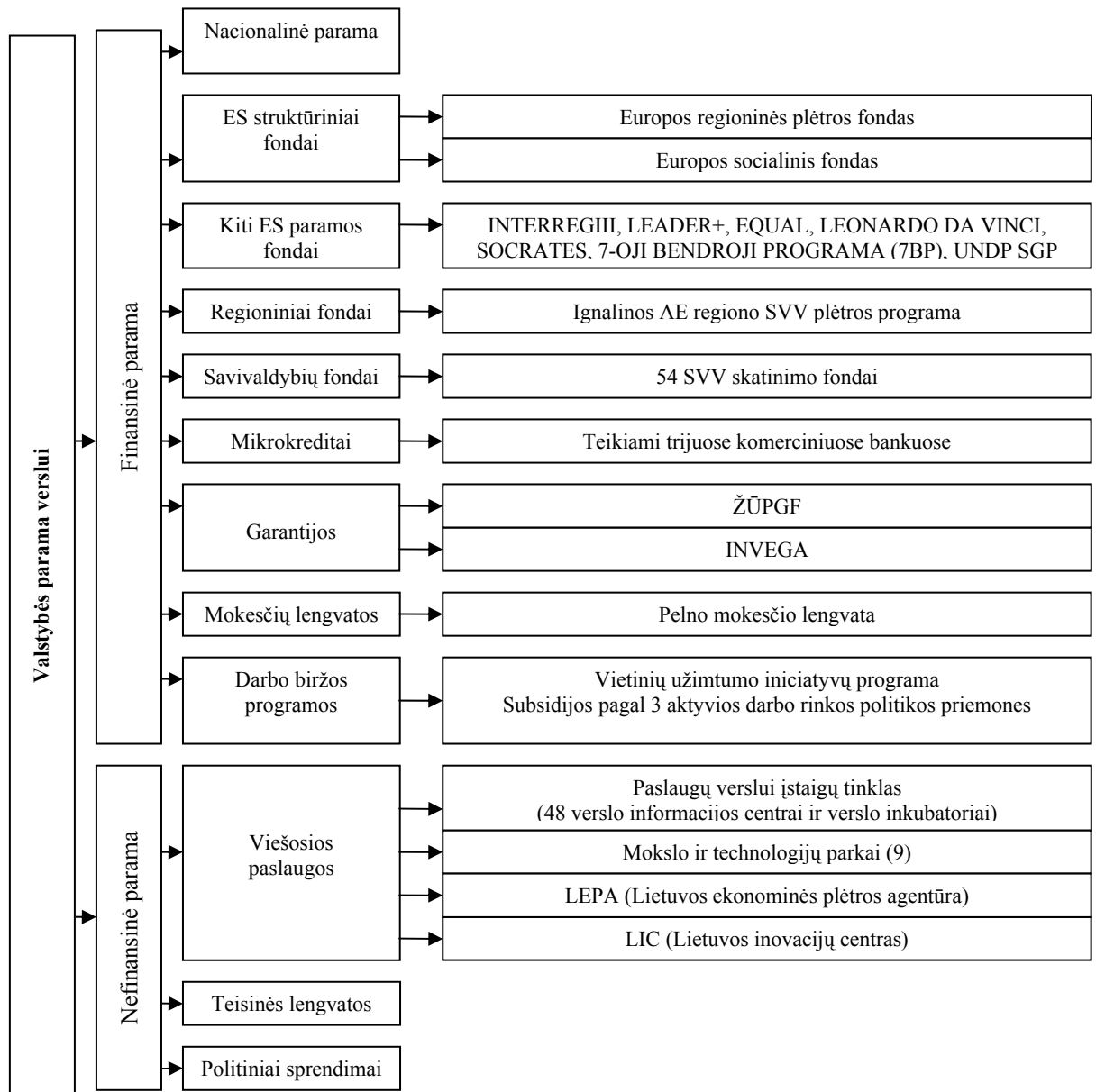
Galima išskirti tokius pagrindinius verslo paramos finansavimo šaltinius Lietuvoje: nacionalinis biudžetas, savivaldybių biudžetai, Europos Sąjungos ir kiti fondai.

1.3.1. Nacionalinė parama smulkiam ir vidutiniam verslui

Nacionalinė parama smulkioms ir vidutinėms įmonėms yra skiriama iš nacionalinio bei savivaldybės biudžetų. Kasmet skiriami Valstybės biudžeto asignavimai įvairioms programoms. Verslininkai paramą gali gauti tiesiogiai teikdami paraiškas arba netiesiogiai – per įstaigų, gavusių paramą, projektus (Lietuvos verslo paramos..., 2009). Savivaldybių institucijos gali skirti finansinę paramą smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai iš įsteigtų smulkaus ir vidutinio verslo skatinimo fondų. Savivaldybės finansinę paramą smulkiam ir vidutiniam verslui pradėjo teikti 1998 m. Savivaldybių, skiriančių lėšas smulkaus ir vidutinio verslo skatinimo fondui, skaičius nuolat augo: nuo 26 iš 56 savivaldybių 1998 m., 41 iš 60 savivaldybių 2000 m., 55 iš 60 savivaldybių 2004 m., iki 54 iš 60 savivaldybių 2006 m. (Bartkus, 2007). Atitinkamai kiekvienais metais smulkaus ir vidutinio verslo skatinimui skirtų lėšų suma nuosekliai didėjo: nuo 1,5 mln. 1998 m., 2,5 mln. 2000 m., 4 mln. 2002 m., 6,5 mln. 2004 m., iki 6,6 mln. litų 2006 m. (Smulkaus ir vidutinio verslo..., 2005; Smagurauskienė, 2009). Savivaldybių smulkaus ir vidutinio verslo skatinimo fondų teikiama finansinė parama gali pasinaudoti smulkaus ir

vidutinio verslo subjektai, registruoti atitinkamai savivaldybei priklausančioje teritorijoje (Adamonienė, Trifonova, 2007).

Lietuvoje gausu paramos verslui priemonių, todėl tikslinga jas susisteminti. Taigi, trečiame paveiksle matome pavaizduotas pagrindines valstybės paramos verslui formas.

3 pav. Pagrindinės valstybės paramos verslui formos (Smagurauskienė, 2009)

Norint išvengti neaiškumų teisingai suvokiant paramos verslui priemonių paskirtį, būtina jas trumpai apžvelgti. Taigi finansinė valstybės parama verslui gali būti:

Regioninių fondų parama. 2002 m. vasario 26 d. Lietuvos Respublikos vyriausybė nutarimu 287 „Dėl Lietuvos Respublikos atominės elektrinės regiono sudarymo“ sudarė Ignalinos AE regioną iš Ignalinos, Zarasų, rajonų ir Visagino miesto savivaldybių – tai

vienintelis oficialiai išskirtas probleminis regionas Lietuvoje. 2003 m. Ignalinos AE regiono plėtros agentūra pradėjo įgyvendinti Ignalinos AE regiono smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programą. Per šešerius metus subsidijuoti 124 projektai, suteikta daugiau nei 13,2 mln. Lt paramos (vidutiniškai po 106 tūkst. Lt. vienam projektui) (Smagurauskienė, 2009).

Mokesčių lengvatos. Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas numato, kad visos įmonės privalo mokėti pelno mokestį nuo pajamų, uždirbtų tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. Nuo 2009 m. sausio 1 d. visų įmonių pelnas apmokestinamas, taikant 20 proc. pelno mokesčio tarifą. Vienetų, kuriuose vidutinis sąrašuose esančių darbuotojų skaičius neviršija 10 žmonių ir mokestinio laikotarpio pajamos neviršija 1 milijono litų, apmokestinamojo pelno dalis, atitinkanti 25 tūkstančių litų sumą, apmokestinama taikant 0 procentų mokesčio tarifą, o likusi apmokestinamojo pelno dalis – taikant 20 procentų mokesčio tarifą. Ši mokesčio lengvata galioja individualioms (personalinėms) įmonėms, tikrosioms ūkinėms bendrijoms ir komandinėms (pasitikėjimo) ūkinėms bendrijoms (Pelno..., 2009).

Mikrokreditai. Tai labai plačiai Europos Sąjungos šalyse narėse taikoma smulkaus ir vidutinio verslo įmonių paramos finansinės inžinerijos priemonė. Jos esmė ta, kad paramai skirtos lėšos ne išdalijamos negrįžtamai, o suteikiamos paskolų, garantijų ar rizikos kapitalo investicijų forma. Lietuvoje labai mažos paskolos pradedančioms mažoms ir vidutinėms įmonėms – mikrokreditai iki 25 000 eurų (ar ekvivalentu kita valiuta) teikiami supaprastinta tvarka, su mažesnėmis nei įprastai palūkanomis. Nuo mikrokreditavimo pradžios - 2006 m. rugpjūčio 16 d. iki 2008 birželio 30 d. 509 mažoms ir vidutinėms įmonėms buvo išdalinta 37 mln. Lt (Smagurauskienė, 2009).

Garantijos. Smulkaus ir vidutinio verslo subjektas, kreipdamasis į banką ar kitą kredito įstaigą dėl paskolos verslui pradėti ar plėsti, dažnai susiduria su bankui nepatrauklaus ar nepakankamo užstato problema. UAB “Investicijų ir verslo garantijos” (INVEGA) padeda išspręsti šią problemą, garantuodama pirmos paskolos dalies grąžinimą bankui iki 80 proc. paskolos sumos. INVEGA garantuoja už paskolas naujoms įmonėms verslui pradėti ir įmonėms už paskolas verslo plėtrai (Garantijų teikimas..., 2009). Žemės ūkio paskolų garantijų fondas (ŽŪPGF) nuo 1997 m. teikia garantijas smulkiems ir vidutiniams verslininkams, dirbantiems kaimo vietovėse, įmonėms, superkančioms ir (ar) perdirbančioms, ir (ar) realizuojančioms žemės ūkio produktus (Garantijos..., 2009).

Darbo biržos parama. Vietinės užimtumo iniciatyvos projektų subsidijos teikiamos įmonėms, įdarbinančioms, organizuojantiems igūdžių igijimą, steigiančioms darbo vietas papildomai darbo rinkoje remiamiems asmenims (Lietuvos Respublikos užimtumo..., 2009).

Taip pat išskiriama nefinansinė valstybės parama verslui:

Viešosios paslaugos:

- 1) paslaugų verslui įstaigų tinklas. Šiandien paslaugų verslui įstaigų tinklas apima 42 verslo informacijos centrus, 7 verslo inkubatorius. Tinklo įstaigos, vykdydamos paslaugų verslui programos įgyvendinimo projektą, smulkus ir vidutinio verslo subjektams lengvatinėmis sąlygomis teikia verslo informaciją ir konsultacijas, vykdo mokymus, organizuoja verslo informacijos sklaidos renginius, dirba su inkubuojamais ūkio subjektais (Nacionalinė..., 2008);
- 2) mokslo ir technologijų parko tikslas yra kelti visuomenės gerovę remiant inovacijų kultūrą, didinant verslo ir žinių ekonomikos įmonių konkurencingumą. Siekdama šio tikslo, mokslo parkas skatina žinių ir technologijų pasikeitimą tarp universitetų, tyrimo institutų, verslo įmonių ir rinkos; inkubavimo ir naujų pumpurinių įmonių kūrimu palengvina inovacijų pagrindu veikiančių įmonių radimąsi ir jų spartų augimą; taip pat teikia kitas vertę kuriančias paslaugas, kartu sudaro galimybę naudotis labai kokybiškomis patalpomis, įranga ir infrastruktūra. Šiuo metu Lietuvoje veikia 9 mokslo ir technologijų parkai (Mokslo ir..., 2007);
- 3) Lietuvos ekonominės plėtros agentūra siekia skatinti bei pritraukti tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą, didinti Lietuvos prekių ir paslaugų eksportą, formuoti palankaus verslui ir investicijoms Lietuvos įvaizdį užsienio šalyse, skatinti Lietuvos verslo konkurencingumo augimą (Apie..., 2009);
- 4) viešoji įstaiga Lietuvos inovacijų centras (LIC) yra nepelno organizacija, teikianti inovacijų paramos paslaugas verslo įmonėms, mokslo ir studijų institucijoms, Lietuvos verslo asocijuotoms struktūroms ir verslo paramos organizacijoms (Lietuvos inovacijų..., 2009).

Teisinės lengvatos. Pagrindine teisine lengvata, plačiąja prasme, įmonėms, nuolat besikeičiančioje teisės aktų visumoje, galima įvardinti specialias sąlygas ūkio subjektams, atitinkantiems mažos ir vidutinės įmonės kriterijus. Tokiu būdu mažoms ir vidutinėms įmonėms suteikiama galimybė naudotis lengvatinėmis Valstybės parama (subsидijos, konsultacijos lengvatinėmis sąlygomis ar kt. paslaugos), konkuruoti dėl Europos Sąjungos paramos tapačių įmonių grupėje, eliminuojant didžiąsias, dažnai stipresnes ir konkurencingesnes įmones (Smaguruskienė, 2009).

Politiniai sprendimai susiję su veiksmais verslo rėmimo atžvilgiu. Valstybės politika remiant smulkų ir vidutinį verslą apžvelgtos ankstesniame poskyryje.

Egzistuoja privataus sektoriaus įmonių ir organizacijų teikiama parama smulkiam ir vidutiniam verslui. Šio sektoriaus parama pasireiškia šiomis formomis:

Finansinė:

- 1) komerciniai bankai. 2009 m. Lietuvoje veikė 9 Lietuvos banko licenciją turintys komerciniai bankai, 7 užsienio bankų filialai, 5 užsienio bankų atstovybės, taip pat Lietuvoje veikia 191 ES bankas, veikiantis neįsteigus filialo, bei kredito unijos. Verslininkai, kurdami ar plėsdami verslą gali naudotis įvairiomis komercinių bankų paslaugomis: paskola, kredito linija, overdraftas, lizingas, faktoringas, pervedamieji akredityvai ir kt. Kai kurie bankai siūlo išskirtines sąlygas, specialius paslaugų paketus smulkiam ir vidutiniam verslui (pvz. Šiaulių bankas, Ūkio bankas ir kt.). AB Šiaulių bankui, UAB Medicinos bankui ir AB DnB NORD bankui iki 2012 m. pabaigos LRV suteikė 28,8 mln. Lt. paskolą iš ES lėšų, mikrokreditams teikti (Smagurauskienė, 2009);
- 2) rizikos kapitalo fondai – tai profesionalus investavimas į nelistinguojamų arba naujai kuriamų įmonių akcijas pagal patvirtintas rizikos fondo taisykles (Gabartas, 2006).

Nefinansinė:

- 1) asociatyvinės struktūros. Lietuvoje identifikuojama daugiau kaip 727 atstovaujamų objektų (asociatyvinių organizacijų). Tai skirtingo pobūdžio struktūros: asociacijos, visuomeninės organizacijos, susivienijimai, konfederacijos, sąjungos, draugijos ir t. t. (Verslo asociatyvinių..., 2007);
- 2) klasteriai – tai tarpusavyje susietose pramonės šakose bendradarbiaujančių įmonių, joms reikalingų tiekėjų, ir asocijuotų institucijų (universitetų, mokslo tyrimų centrų, standartų ir prekybinių asociacijų) santalka vienoje vietovėje/regione, siekianti įveikti didėjančią tarptautinę konkurenciją (pasiekti didesnio produktyvumo), integruotis į tarptautinius verslo bendradarbiavimo tinklus (Lietuvos įmonės pavieniui nėra pajėgios to padaryti), dalintis technologine, tarptautinio marketingo, finansine kompetencija, kurti XXI amžiaus sėkmingo verslo modelį. Lietuvoje klasterizacija žengia tik pirmuosius žingsnius, tad tvariai veikiančių klasterių, atitinkančių apibrėžimus dar nėra (Apie klasterius..., 2008);
- 3) technologijų platforma – tam tikro ūkio sektoriaus verslo įmonių ir mokslinių tyrimų įstaigų susivienijimas, siekiantis mobilizuoti ir nukreipti pastangas į perspektyviausias ateities ūkiui veiklas. Šiuo metu Lietuvoje yra 26 nacionalinės technologijų platformos (Nacionalinių..., 2009).

Kalbant apie verslo paramą verslui, finansavimo šaltiniai gali būti du (Smagurauskienė, 2009): vidiniai resursai (verslo vystymas arba parama kitam verslui iš vidinių įmonės ar įmonių grupių resursų); išoriniai resursai (per bendrų projektų finansavimą pritrauktos lėšos).

1.3.2. Europos Sąjungos parama skatinant smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą Lietuvoje

2004 m. įstojusi į Europos Sąjungą, Lietuva įgijo teisę gauti Europos Sąjungos finansinę paramą, t. y. galimybę pretenduoti į Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos lėšas. Dalis Europos Sąjungos struktūrinių fondų priemonių skirta verslo sąlygoms gerinti. Lietuvos verslo paramos agentūros (2009) internetiniame puslapyje teigiama, kad 2007-2013 m. numatyta skirta per 5 milijardus litų struktūrinės paramos verslui (taip pat ir moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai), verslo aplinkai gerinti, energetikai ir turizmui. Kaip matome iš ketvirto paveikslo Europos Sąjungos struktūrinė politika įgyvendinama per du struktūrinius fondus: Europos regioninės plėtros fondą ir Europos socialinį fondą.

Parama verslui teikiama pagal Ekonomikos augimo veiksmų programą ir Sanglaudos skatinimo veiksmų programą, bei jose numatytus prioritetus ir priemones (ES struktūrinė..., 2009).

Apžvelgus abiejų veiksmų programų prioritetus ir priemones akivaizdu, kad didžiausios galimybės smulkaus ir vidutinio verslo subjektams pasinaudoti tiesiogine ir netiesiogine Europos Sąjungos struktūrine parama yra dalyvaujant Ekonomikos augimo veiksmų programos įgyvendinime pagal šiuos prioritetus:

- 1 prioritetas. „Ūkio konkurencingumui ir ekonomikos augimui skirti moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra“.
- 2 prioritetas. „Verslo produktyvumo didinimas ir aplinkos verslui gerinimas“.

Pirmuoju prioritetu siekiama spręsti viešos ir privačios mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros bazės sustiprinimo, viešo sektoriaus mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros veiklos efektyvumo ir prieinamumo įmonėms, mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros veiklos aktyvumo privačiame sektoriuje padidinimo, žinių ir technologijų sklaidos terpės pagerinimo bei verslo ir mokslo bendradarbiavimo mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros srityje skatinimo problemas. Pagal šį prioritetą bus finansuojamas viešosios mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros infrastruktūros kūrimas (atnaujinimas) ir modernios mokslinės įrangos įgijimas (2007–2013 m. Ekonomikos..., 2007).

Penktoje lentelėje nurodytos smulkaus ir vidutinio verslo subjektams aktualios pirmo prioriteto įgyvendinimui Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos numatytos priemonės, iš kurių tiesioginės paramos verslui priemonės yra šios:

- „Idėja LT“;
- „Intelektas LT“;
- „Intelektas LT +“;

- „Inoklaster LT“ (8 sritys);
- „Inoklaster LT +“ (8 sritys).

5 lentelė. 1 prioriteto „Ūkio konkurencingumui ir ekonomikos augimui skirti moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra“ priemonės (Smulkaus ir vidutinio verslo valdymo žinynas, 2008)

Eil. Nr.	Priemonės pavadinimas	Didžiausia parama projektui pagal priemonę, mln. Lt	ES lėšos priemonei, mln. Lt (proc. nuo prioriteto)
1.	„Idėja LT“	0,15	43,38
2.	„Intelektas LT“	3	200
3.	„Intelektas LT +“	6	442,5
4.	„Inoklaster LT“ (8 sritys)	1,5	32,75
5.	„Inoklaster LT +“ (8 sritys)	15-30	196,6
6.	„Inogeb LT-1“	Įvairūs	40
7.	„Inogeb LT-2“ (planinė)		100
	Iš viso:		1055,23 (45,1 proc.)

Planuojama, kad daugiausia 459 projektai gali gauti finansavimą pagal tiesioginės paramos verslui priemonėms skirtas lėšas. Tai sudarytų beveik 1 mlrd. Lt paramos (Smulkaus ir vidutinio verslo valdymo žinynas, 2008).

Antru prioritetu „Verslo produktyvumo didinimas ir aplinkos verslui gerinimas“ planuojama spręsti įmonių produktyvumo didinimo, veikiančių įmonių gyvybingumo didinimo ir verslumo skatinimo, mažų ir vidutinių įmonių priėjimo prie finansavimo šaltinių pagerinimo ir viešųjų teritorijų investicijoms pritraukti pritaikymo problemas. Pagal šį prioritetą bus finansuojama tokia darbo našumą skatinanti veikla: parama investicijoms į naujus gamybos įrenginius ir technologijas, parama ilgalaikio turto valdymo sistemoms (sprendimams) įmonėse diegti, parama paslaugoms, susijusioms su pažangių vadybos metodų diegimu, įmonės veiklos internacionalizavimu bei energetiniu auditu pramonės įmonėse, kuris ypač svarbus tradicinių ūkio šakų įmonėms, įsigyti. Veikiančių įmonių gyvybingumo didinimo ir verslumo skatinimo problemos bus sprendžiamos finansuojant tokias specializuotas paslaugas verslui kaip rinkos įvertinimas, verslo būklės ir perspektyvų analizė, leidžianti laiku perkelti išteklius iš neperspektyvaus verslo į naują, perspektyvesnę verslą, verslo plėtros ir diversifikavimo galimybių nustatymas ir pan., paslaugų verslui infrastruktūra, taip pat savivaldybių verslumo skatinimo programos (numatančios seminarų, mokymų, konsultacijų, konferencijų, mugių, parodų organizavimą, verslo informacijos sklaidą, paramą naujų darbo vietų kūrimo, naujų įmonių steigimui skatinti ir kt.), specifinės, kokybiškai naujos ar eksperimentinės programos,

numatančios skatinti socialiai atsakingo verslo principų diegimą, kultūrinių industrijų plėtotę, atskirų tikslinių grupių verslumo didėjimą, verslo ekonominio saugumo augimą, kompleksinį tam tikro verslo sektoriaus ar ūkio šakos aktualių konkurencingumo problemų sprendimą ir pan. Taip pat bus finansuojami elektroninio verslo plėtros smulkaus ir vidutinio verslo įmonėse skatinimo projektai: informacijos apie galimybes verslo procesus susieti su internetu ar informacinėmis technologijomis, techninių žinių smulkaus ir vidutinio verslo sklaida, užtikrinti verslo operacijų internete saugumą, praktinės patirties įmonėms, kaip sukurti efektyvius elektroninio verslo modelius ir juos pritaikyti savo verslui, metodų perdavimas ir pan. (2007–2013 m. Ekonomikos..., 2007).

Šeštoje lentelėje nurodytos smulkaus ir vidutinio verslo subjektams aktualios antro prioriteto Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos numatytos priemonės, iš kurių tiesioginės paramos verslui priemonės yra šios (2007-2013 m. ES struktūrinė..., 2009):

- „Lyderis LT“ – investicijos produktyvumui didinti;
- „E – verslas LT“ – ilgalaikio turto sprendimai;
- „Procesas LT“ – pažangūs vadybos metodai;
- „Naujos galimybės“ - veiklos internacionalizavimas.

Planuojama, kad daugiausia 1442 projektai gali gauti finansavimą pagal tiesioginės paramos verslui priemonėms skirtas lėšas. Tai sudarytų daugiau nei 1 mlrd. Lt paramos (Smulkaus ir vidutinio verslo valdymo žinynas, 2008).

6 lentelė. 2 prioriteto „Verslo produktyvumo didinimas ir aplinkos verslui gerinimas“ priemonės (Smulkaus ir vidutinio verslo valdymo žinynas, 2008)

Eil. Nr.	Priemonės pavadinimas	Didžiausia parama projektui pagal priemonę, mln. Lt	ES lėšos priemonei, mln. Lt (proc. nuo prioriteto)
1.	„Lyderis LT“	15	618
2.	„E. verslas LT“	0,3	100
3.	„Procesas LT“	0,2	50
4.	„Naujos galimybės“	0,2	50
5.	„Invest LT“ (planinė)	40	195
6.	„Asistentas-1“	Įvairūs	30
7.	„Asistentas-2“ (planinė)		70
8.	„Asistentas-3“ (planinė)		40
	Iš viso:		1055,23 (45,1 proc.)

Antrajame prioritete „Verslo produktyvumo didinimas ir aplinkos verslui gerinimas“ taip pat numatytos ir finansų inžinerijos bei kitos susijusios priemonės (2007-2013 m. ES struktūrinė..., 2009):

- Mikrokreditai (75 mln. Lt);
- Garantijos (100 mln. Lt);
- Palūkanų subsidijavimas (158,09 mln. Lt);
- Rizikos kapitalo fondai I (80 mln. Lt);
- Rizikos kapitalo fondai II (20 mln. Lt).

Sanglaudos skatinimo veiksmų programoje yra tik viena priemonė, galinti būti aktuali smulkaus ir vidutinio verslo įmonėms, pretenduojančioms į tiesioginę ir netiesioginę Europos Sąjungos struktūrinę paramą, t. y.: 1 prioritetas „Vietinės ir urbanistinės plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai“.

Šiuo prioritetu siekiama sumažinti pagrindinių ir likusių šalies miestų gyvenimo aplinkos ir kokybės skirtumus ypatingą dėmesį skiriant būsto sąlygų pagerinimui probleminėse vietovėse, sudaryti prielaidas spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse, skatinti atvykstamąjį ir vietos turizmą, tinkamai išnaudojant gamtos išteklius, kultūros paveldą bei sukuriant palankesnes sąlygas aktyviam poilsiui, paskatinti gamtos išteklių (visų pirma vandens išteklių bei kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės) išsaugojimą, sudarant sąlygas efektyviam jų pritaikymui gyventojų ir ūkio reikmėms. Tačiau iš visų šių planuojamų spresti problemų sąrašo smulkaus ir vidutinio verslo įmonėms aktualu tai, kad planuojama parama bus teikiama viešiesiems paveldo objektams (dvarams, vandens malūnams, karčėmoms ir kt.) restauruoti, buvusiems paveldo ir kitiems išliekamąją vertę turintiems objektams atstatyti (pilims, tvirtovėms, karčėmoms), kompleksiskai pritaikyti turizmo infrastruktūrai (konferencijoms, ekspozicijoms, informacijos, laisvalaikio paslaugoms ir kt.) ir paslaugoms, pritraukiant privačių investicijų. Tai reiškia, kad smulkaus ir vidutinio verslo įmonės turės galimybę bendradarbiavimo su viešojo sektoriaus atstovais pagrindu pretenduoti į tiesioginę paramą bendram infrastruktūriniam projektui įgyvendinti. Taip pat parama bus teikiama nacionalinėms ir regioninėms institucijoms, viešiesiems juridiniams asmenims (arba viešajam sektoriui) įvairiai rinkodaros veiklai plėtoti. Ši parama yra netiesioginio pobūdžio, tačiau aktuali smulkaus ir vidutinio verslo subjektams tuo, kad jie galės dalyvauti su Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama įgyvendinamuose projektuose tiekdami įrangą, teikdami paslaugas ar atlikdami darbus (2007-2013 m. Sanglaudos..., 2007).

Septintoje lentelėje pateiktos Sanglaudos skatinimo veiksmų programos pirmo prioriteto lėšų paskirstymas atskiroms priemonėms įgyvendinti.

7 lentelė. 1 prioriteto „Vietinė ir urbanistinė plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai“ priemonės (Smulkaus ir vidutinio verslo valdymo žinynas, 2008)

Prioriteto įgyvendinimo priemonės	Visas finansavimas, mln. Lt	Prioriteto lėšų dalis, proc.
Gamtos turtų skatinimas	273 560 748	10,49
Kita pagalba, skirta turizmo paslaugoms tobulinti	227 967 291	8,74
Kultūros paveldo apsauga ir išsaugojimas	227 967 291	8,74
Kultūros infrastruktūros plėtra	182 373 833	6,99
Iš viso:	911 869 163	34,97

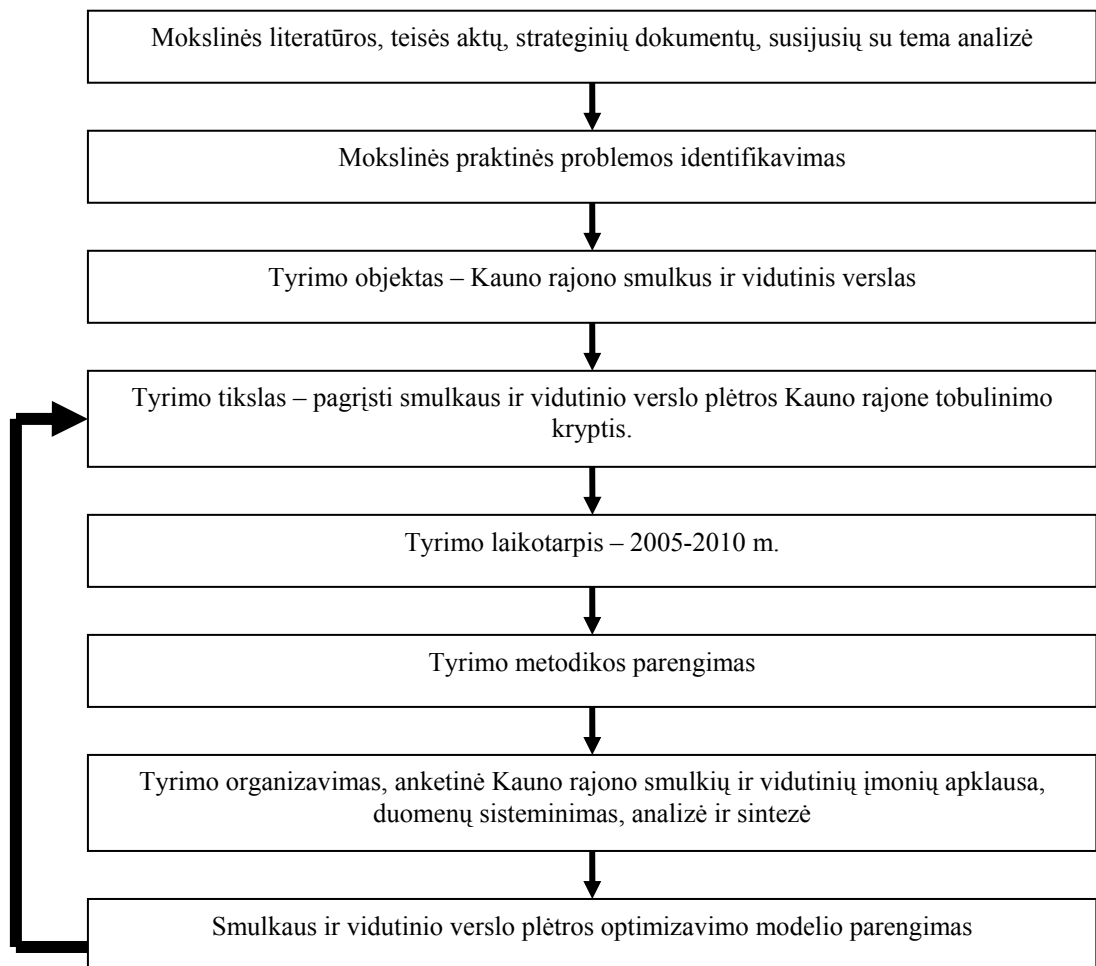
Lentelėje pateiktos tik tos priemonės, kurios aktualios smulkioms ir vidutinėms įmonėms teikiant paraiškas konkursams dėl tiesioginės ir netiesioginės Europos Sąjungos struktūrinės paramos laimėjimo.

2. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTROS TOBULINIMO GALIMYBIŲ KAUNO RAJONE TYRIMAS

2.1. Tyrimo metodika

Mokslinei problemai tirti buvo pasirinkti šie bendramokslinio pažinimo metodai: mokslinės literatūros, teisės aktų, strateginių dokumentų analizės metodas, anketinės apklausos metodas, pirminių ir antrinių informacijos šaltinių sisteminimo, analizės ir sintezės, palyginimo, loginio ir grafinio modeliavimo metodai.

Mokslinio darbo rengimo pagrindiniai etapai yra pavaizduoti penktame paveiksle.

4 pav. Pagrindiniai mokslinio darbo rengimo etapai (sudaryta autorės)

Įvertinti smulkaus ir vidutinio verslo reikšmę šalies ekonomikai bei nustatyti šalies politikos kryptis smulkaus ir vidutinio verslo plėtros atžvilgiu buvo naudojama informacija iš įvairių literatūros šaltinių. Tačiau remiantis vien literatūros analize negalima išsiaiškinti, kokios

smulkaus ir vidutinio verslo sąlygos Kauno rajone, kokios išryškėja smulkaus ir vidutinio verslo plėtros Kauno rajone tobulinimo galimybės bei su kokiomis problemomis dažniausiai susiduria smulkus ir vidutinis verslas Kauno rajone šiandienos sunkiomis ekonomikos sąlygomis. Be to, sprendžiant mokslinę problemą, svarbu nustatyti paramos, teikiamos smulkioms ir vidutinėms įmonėms, prieinamumo ir panaudojimo gerinimo galimybes. Todėl buvo priimtas sprendimas atlikti kokybinį tyrimą.

Tyrimu buvo siekta nustatyti:

- kokios yra smulkaus ir vidutinio verslo plėtros sąlygos Kauno rajone;
- kokios dažniausiai iškylančios problemos trukdo vystytis smulkioms ir vidutinėms įmonėms Kauno rajone;
- ar parama yra prieinama ir naudojama Kauno rajono smulkiose ir vidutinėse įmonėse.

Tyrimo tikslas – identifikuoti veiksnius, trukdančius smulkaus ir vidutinio verslo sektoriaus vystymuisi Kauno rajone ir pateikti problemų sprendimo būdus.

Šiam tikslui pasiekti buvo numatyti tokie uždaviniai:

- nustatyti smulkių ir vidutinių įmonių verslo vystymosi sąlygas Kauno rajone;
- įvertinti modernių bei konkurentabilių smulkaus ir vidutinio verslo įmonių plėtrą Kauno rajone;
- išsiaiškinti naujų įmonių kūrimosi ir verslumo augimo sąlygas Kauno rajone;
- ištirti paramos, smulkioms ir vidutinėms įmonėms Kauno rajone, prieinamumo ir panaudojimo galimybes.

Hipotezė – smulkaus ir vidutinio verslo plėtros būtina sąlyga yra valstybės parama.

Tyrimui atlikti pasirinkta anoniminė anketinė apklausa. Anketą sudarė 34 klausimai. Siekiant mažesnių respondentų laiko sąnaudų, anketoje vyravo uždaro tipo klausimai, 14 klausimų buvo kombinuotieji, t. y. po galimais atsakymų variantais paliekama vietos respondentui išsakyti savo nuomonę, nes yra tikimybė, jog tarp pateiktų atsakymo variantų jam nebus tinkamo. Trys anketos klausimai buvo atviro pobūdžio: du iš jų buvo pateikti siekiant, kad respondentas pateiktų siūlymus, kaip būtų galima spręsti problemas, kylančias siekiant plėsti verslą ar trukdančias pasinaudoti parama, vienas atviras klausimas buvo pateiktas išsiaiškinti, kurioje Kauno rajono seniūnijoje randasi įmonė.

Visumai (populiacijai) nusistatyti tyrimo metu buvo panaudota antrinė statistinio pobūdžio duomenų bazė (Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės), kurioje sukaupti duomenys apie smulkias ir vidutines įmones. 2010 m. pradžioje Kauno rajone buvo 1303 smulkios ir vidutinės įmonės, kurios ir buvo pasirinktos kaip potencialūs

respondentai. Atsitiktinei imčiai nustatyti buvo panaudota Malhotra (2007) rekomenduojama formulė:

$$n = \frac{\pi(1-\pi)z^2}{\varepsilon^2} \quad (1)$$

čia n – imties dydis;

π – dominančio parametro proporcijos tiriamoje visumoje;

z – standartinio normaliojo skirstinio kritinė reikšmė su 95 proc. tikimybe (1,96);

ε – atrankos paklaida 0,05 (5 proc. absoliučiu dydžiu).

Tiriamojo parametro proporcijos tiriamoje visumoje nebuvo žinomos, todėl buvo naudojama nedėkingiausia proporcija (0,5), daroma prielaida, kad variacija populiacijoje yra maksimali. Paklaidos dydis – ne daugiau kaip 5 proc.:

$$n = \frac{0,5(1-0,5)1,96^2}{0,05^2} = 384$$

Malhorta (2007) teigia, kad jeigu gautas imties dydis sudaro 10 proc. visos populiacijos, imtį būtina perskaičiuoti pagal koreguotosios imties formulę. Šiuo atveju tyrimo populiacija $N=1303$, apskaičiuotoji imtis sudaro 29 proc., todėl ši imtis perskaičiuota pagal toliau pateiktą formulę:

$$n = \frac{nN}{N+n-1} = \frac{384 * 1303}{1303 + 384 - 1} = 296 \quad (2)$$

Imčiai sudaryti atsitiktinės atrankos būdu, remiantis Valstybės įmonių registro centro duomenų baze ir Lietuvos įmonių katalogu, buvo pasirinktos 365 įmonės, veikiančios Kauno rajone bei užsiimančios įvairia veikla. Siekiant operatyvesnio proceso, dauguma anketų buvo išsiųstos elektroniniu paštu ir nedidelis anketų kiekis buvo įteiktas personaliai. Sugrįžo 117 anketų, o tai sudaro 32,1 proc. anketų grįžtamumo. Iš sugrįžusių anketų buvo atrinktos 112 tinkamos tolesniam darbui anketos. Anketavimas buvo vykdomas 2010 m. pavasarį.

Aštuntoje lentelėje pateiktas teritorinis respondentų pasiskirstymas pagal seniūnijas.

8 lentelė. Tyrime dalyvavusių įmonių pasiskirstymas pagal Kauno rajono seniūnijas (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

Nr.	Seniūnija	Tyrimo imtis	Proc.	Nr.	Seniūnija	Tyrimo imtis	Proc.
1	Akademijos	5	4,5	13	Neveronių	3	2,7
2	Alšėnų	2	1,8	14	Raudondvario	9	8,0
3	Babtų	12	10,7	15	Ringaudų	4	3,6
4	Čekiškės	4	3,6	16	Rokų	3	2,7
5	Domeikavos	8	7,1	17	Samylių	1	0,9

8 lentelės tęsinys.

Nr.	Seniūnija	Tyrimo imtis	Proc.	Nr.	Seniūnija	Tyrimo imtis	Proc.
6	Ežerėlio	3	2,7	18	Užliedžių	2	1,8
7	Garliavos apylinkių	2	1,8	19	Vandžiogalos	5	4,5
8	Garliavos	10	8,9	20	Vilkijos apylinkių	6	5,4
9	Kačerginės	2	1,8	21	Vilkijos	9	8,0
10	Karmėlavos	10	8,9	22	Taurakiemio	1	0,9
11	Kulautuvos	4	3,6	23	Zapyškio	3	2,7
12	Lapių	4	3,6	-	Iš viso:	112	100

Aktyviausiai tyrime dalyvavo šių Kauno rajono seniūnijų smulkios ir vidutinės įmonės: Babtų, Garliavos, Karmėlavos, Raudondvario ir Vilkijos. Mažiausiai anketų grįžo iš Alšėnų, Samylių, Taurakiemio, Užliedžių, Kačerginės ir Garliavos apylinkių seniūnijose esančių smulkių ir vidutinių įmonių. Darant prielaidą, kad kuo seniūnija didesnė, tuo joje daugiau smulkių ir vidutinių įmonių, bei atvirkščiai, kuo seniūnija mažesnė, tuo smulkių ir vidutinių įmonių joje mažiau, galima teigti, kad didesnę ar mažesnę anketų grįžtamumą lėmė seniūnijų dydis.

Pagal įmonės dydį tyrime dalyvavusių respondentų pasiskirstymas pateiktas devintoje lentelėje.

9 lentelė. Tyrime dalyvavusios smulkios ir vidutinės įmonės pagal darbuotojų skaičių (sudaryta autorės, remiantis statistikos departamento ir anketinės apklausos duomenimis)

Įmonės dydis	Darbuotojų skaičius	Smulkių ir vidutinių įmonių skaičius Kauno rajone 2010 m. pradžioje	Proc.	Tyrimo imtis	Proc.
Mikro	<10	970	74,5	81	72,3
Maža	< 50	270	20,7	24	21,4
Vidutinė	< 250	63	4,8	7	6,3
Iš viso:	-	1303	100	112	100

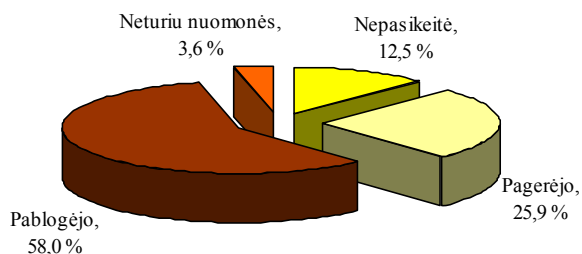
Tyrime dalyvavo 81 mikro įmonės, kurios sudarė net 72,3 proc. visų tyrime dalyvavusių smulkių ir vidutinių įmonių. Mažos įmonės, kurių darbuotojų skaičius neviršija 50, sudarė 21,4 proc. tyrime dalyvavusių respondentų, o tuo tarpu vidutinės įmonės sudarė tik 6,3 proc. Remiantis Lietuvos statistikos 2010 m. duomenimis apie smulkias ir vidutines įmones pagal darbuotojų skaičių Kauno rajone ir respondentų atsakymais į anketą, smulkių ir vidutinių įmonių pasiskirstymas atliktame tyrime yra artimas visumai.

Pagal įmonės veiklos pobūdį tyrime dalyvavę respondentai pasiskirstė taip: didžiosios dalies respondentų, t. y. 42,0 proc. (47 respondentai), įmonės veiklos sritis yra prekyba, 34,8 proc. respondentų savo įmonės veiklos sritį nurodė paslaugų teikimo ir 23,2 proc., t. y. 26 respondentai užsiima gamyba.

Pagal įmonės teisinį statusą tyrime dalyvavę respondentai pasiskirstė taip: 75,0 proc. uždaros akcinės bendrovės, 19,6 proc. individualios įmonės ir 0 proc. akcinės bendrovės. Likę 5,4 proc. respondentų į anketos klausimą apie įmonės teisinį statusą pažymėjo atsakymą „kita“ bei trys iš šių respondentų įmonės teisinį statusą įvardijo kaip žemės ūkio bendrovės, viena kaip kooperatinės bendrovės, o du respondentai iš vis neįvardijo įmonės teisinio statuso. Pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis 2010 m. Kauno rajone tarp smulkių ir vidutinių įmonių vyrauja uždarnosios akcinės bendrovės (931 smulkios ir vidutinės įmonės) ir individualios įmonės (338 smulkios ir vidutinės įmonės). Tuo tarpu tarp smulkių ir vidutinių įmonių Kauno rajone yra tik 2 akcinės bendrovės, 7 kooperatinės bendrovės ir 16 žemės ūkio bendrovių. Pateikti duomenys leidžia teigti, kad respondentų struktūra yra artima tiriamos visumos struktūrai.

2.2. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių Kauno rajone analizė

Šiame skyriuje aptariami pirmieji septyniolika anketos klausimų. Šie klausimai buvo sudaryti siekiant išsiaiškinti Kauno rajono smulkaus ir vidutinio verslo įmonių esamą padėtį, bei taip nustatyti smulkaus ir vidutinio verslo aplinkos gerinimo kryptis. Pirmasis anketos klausimas respondentams buvo pateiktas, siekiant sužinoti jų nuomonę, kaip pakito verslo aplinka Lietuvoje 2005 – 2010 metais. Respondentų atsakymai patvirtino šiandienos sunkią ekonominę verslo situaciją (5 paveikslas).

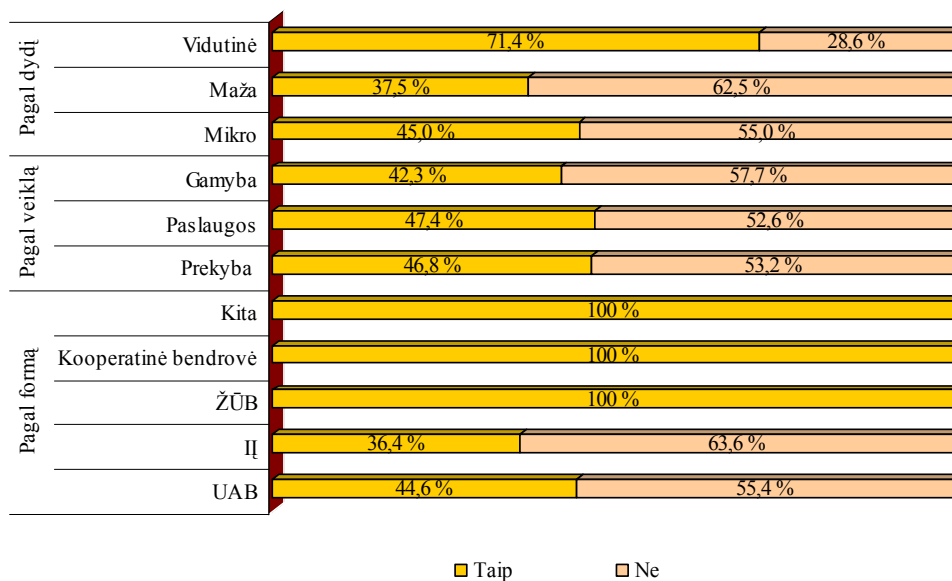
5 pav. Lietuvos verslo aplinkos pasikeitimo 2005 – 2010 metais vertinimas, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

Dauguma respondentų, įtakoti ekonominio nuosmukio, pažymėjo atsakymą, kad verslo aplinka pablogėjo ir dabar jiems sunkiau vykdyti savo įmonių veiklą. 25,9 proc. apklaustųjų teigia, kad verslo aplinka pagerėjo, 12,5 proc. respondentų verslo aplinką vertina kaip nepakitusią ir jų verslui ekonominis nuosmukis įtakos neturi. Analizuojant Lietuvos verslo aplinkos pasikeitimą tiriamuoju laikotarpiu pagal įmonių dydžius (2 priedas) išryškėja, kad labiausiai verslo aplinka pablogėjo mikro įmonėms, o tuo tarpu vidutinių įmonių respondentų atsakymai tarp verslo pablogėjimo ir pagerėjimo pasiskirstė vienodai, t.y. po 42,9 proc. Likę 14,3 proc. vidutinių įmonių teigia, kad verslo aplinka 2005 – 2010 metų laikotarpiu nepasikeitė. Atsakymą, kad Lietuvos verslo aplinka tiriamu laikotarpiu nepasikeitė dažniausiai žymėjo mažos įmonės, kuriose dirba iki 50 darbuotojų. Atkreipiant dėmesį, kaip kito verslo aplinka pagal įmonių veiklos pobūdį, matyti, kad labiausiai situacija pablogėjo gamybos srityje dirbančioms Kauno rajono smulkioms ir vidutinėms įmonėms. 30,8 proc. iš paslaugų srityje dirbančių įmonių pažymėjo atsakymą, kad verslo aplinka 2005 – 2010 metų laikotarpiu pagerėjo ir tai yra daugiausia atsakymų iš visų trijų išskirtų veiklos pobūdžių, tačiau vis tiek daugumos šios srities įmonių (51,3 proc.) teigimu, verslo aplinka Lietuvoje pablogėjo.

Svarbu išanalizuoti ekonomines, infrastruktūrines ir kitas verslo aplinkos sąlygas, įgalinančias plėtoti smulkų ir vidutinį verslą, didinti jo konkurencingumą Kauno rajone. Vienas iš svarbiausių veiksnių yra smulkaus ir vidutinio verslo teisinė aplinka. Pasiteiravus, ar verslui yra sukurta palanki teisinė bazė, daugiau negu pusė respondentų (55,4 proc.) teigė, kad teisinė bazė jų verslui nėra palanki (3 priedas). Lietuvos įstatyminė bazė nuolat keičiasi, dažnai yra paini ir nekonkreči, leidžia įvairiai interpretuoti jos atskiras dalis. Trūksta informacijos, kaip vykdyti teisės aktų reikalavimus. Nuolatiniai teisės ir norminių aktų pasikeitimai, įvairūs nepagrįsti draudimai ir apribojimai didina bankroto tikimybę. Per didelis vyriausybės siekimas reguliuoti verslą, kišimasis į įmonių veiklą duoda neigiamą efektą.

Šeštame paveiksle pateiktas respondentų atsakymų pasiskirstymas į klausimą, ar jų verslui yra sukurta palanki teisinė bazė, pagal apklaustų įmonių dydį, veiklą bei teisinį statusą. Kaip matome daugumos (71,4 proc.) vidutinių įmonių nuomone, teisinė bazė yra palanki ir jiems priimtina, tačiau mažų ir mikro įmonių atstovų teigimu teisinė bazė nėra palanki jų verslo vykdymui. Mažoms ir mikro įmonėms sunku vykdyti teisės aktuose numatytus reikalavimus dėl mažų pajėgumų, o tuo pačiu ir mažo pelningumo. Pagal įmonės veiklą blogiausiai teisinę bazę vertina gamybos srityje dirbančios smulkios ir vidutinės įmonės, kurioms yra keliami didesni reikalavimai nei įmonėms užsiimančioms paslaugų ar prekybos veikla. Tačiau skirtumas tarp skirtingomis veiklomis užsiimančiomis įmonėmis, kaip matome, nėra didelis. Tarp įmonių, užsiimančių prekyba ir paslaugų teikimu, atsakymai pasiskirstė labai panašiai: 53,2 proc.

prekyba užsiimančių smulkių ir vidutinių įmonių yra nepatenkintos esama verslo teisine baze, o paslaugas teikiančių įmonių 52,6 proc. teigia, kad teisinė bazė yra nepalanki.

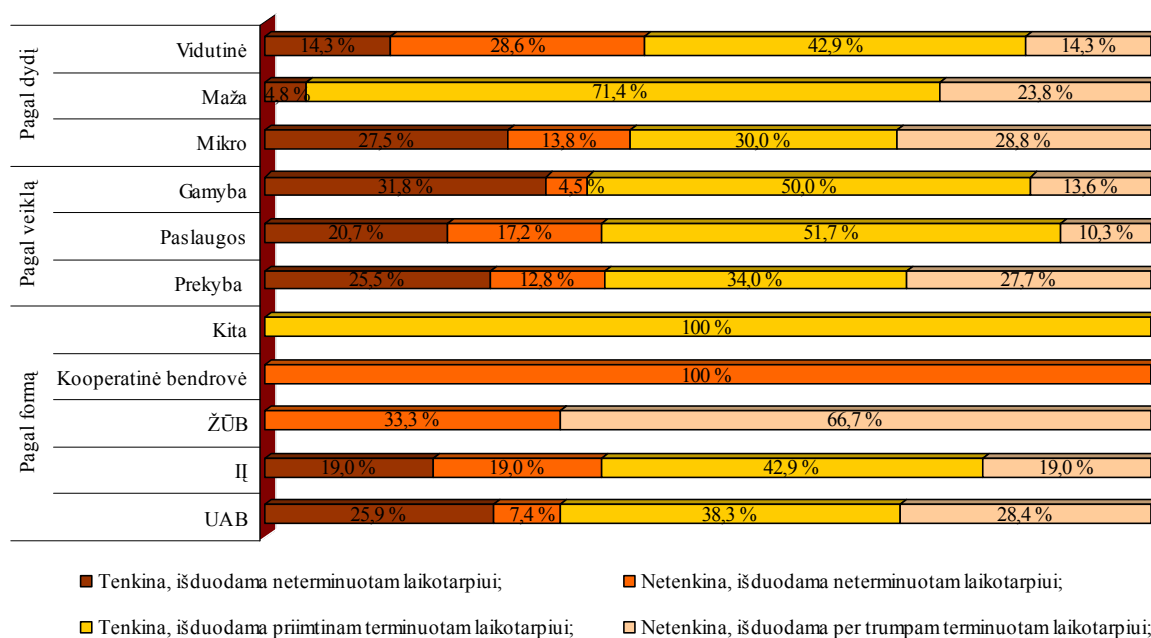
6 pav. Teisinės bazės vertinimas, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

Pagal teisinę smulkių ir vidutinių įmonių formą respondentų atsakymai šiuo klausimu pasiskirstė taip: 63,6 proc. individualių įmonių teigimu nepalankiausia teisinė bazė sukurta būtent šio teisinio statuso įmonėms, 46 respondentų iš 83, kurių įmonių statusas yra uždariosios akcinės bendrovės, bei kurie sudaro 55,4 proc., teigimu teisinė bazė taip pat nėra palanki. Jau buvo minėta anksčiau, kad tarp apklaustų respondentų pasitaikė viena kooperatinė bendrovė bei trys žemės ūkio bendrovės, kurių nuomone teisinė verslo aplinka nėra palanki jų verslui. Joms taip pat pritaria ir likę du respondentai, kurie nenurodė savo įmonės teisinio statuso ir pakliuvo į grupę „kita“.

Viena iš valstybės verslo reguliavimo priemonių yra licenzijos ir įvairūs leidimai. Licenzijuojant verslo subjektus skirtingoms įmonėms taikomi skirtingi standartai, kas iškreipia rinką, mažina konkurenciją ir trukdo smulkių ir vidutinių įmonių plėtrai. Todėl buvo siekta išsiaiškinti, ar Kauno rajono smulkias ir vidutines įmones tenkina įvairių leidimų bei licenzijų išdavimo tvarka. Iš 31 paveiksle pateiktų duomenų matyti, kad daugumą (37,5 proc.) respondentų tenkina įvairių leidimų bei licenzijų išdavimo tvarka, jos išduodamos priimtina terminuotam laikotarpiui. 25,9 proc. respondentų netenkina leidimų ir licenzijų išdavimo tvarka, kadangi išduodama per trumpam terminuotam laikotarpiui. Tik 3,6 proc. skirtumas tarp respondentų pasiskirstymo, kuriuos tenkina ir netenkina, kad leidimai ir licenzijos išduodamos

neterminuotam laikotarpiui. Keturi respondentai, kurie sudaro 3,6 proc., iš viso neatsakė į šį klausimą.

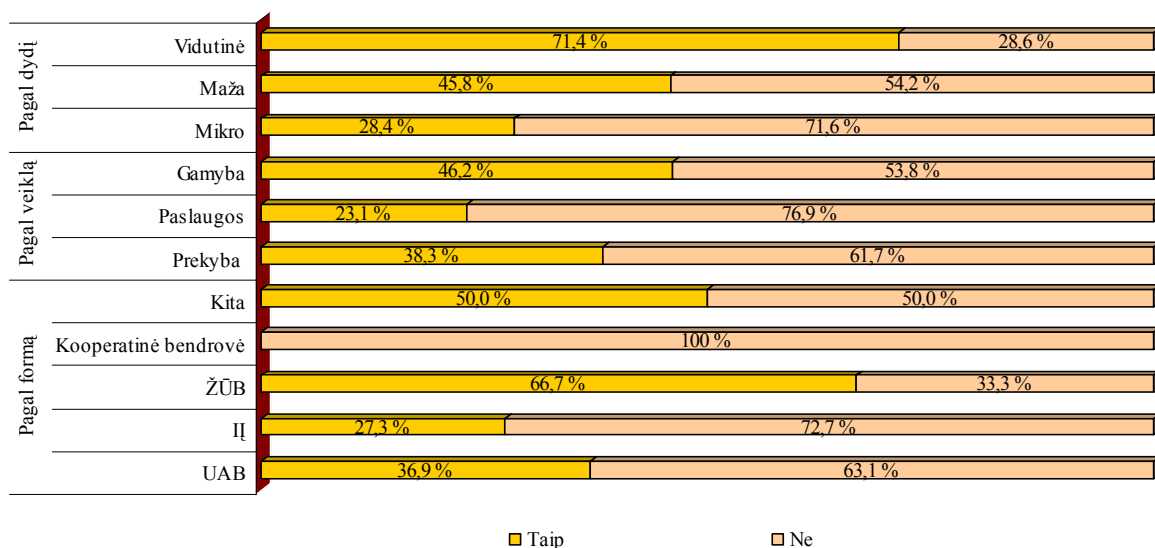
Analizuojant respondentų atsakymus pagal įmonės dydį (7 paveikslas) matyti, kad mažoms įmonėms taikoma priimtinausia įvairių leidimų ir licenzijų išdavimo tvarka, kadangi tik mažesniąją dalį, t. y. 23,8 proc., apklaustų mažų įmonių netenkina ši tvarka. Tuo tarpu pagal įmonių veiklos sritį įvairių leidimų ir licenzijų išdavimo tvarka labiausiai tenkina gamyba užsiimančias įmones, kurių net 81,1 proc. teigia, kad joms yra priimtina leidimų ir licenzijų išdavimo tvarka. Iš paveikslo matyti, kad mažiausiai palanki leidimų ir licenzijų išdavimo tvarka yra taikoma prekyba užsiimančioms smulkioms ir vidutinėms įmonėms, tačiau daugumos (59,5 proc.) šios grupės respondentų teigimu juos tenkina leidimų ir licenzijų išdavimo tvarka.

7 pav. Įvairių leidimų bei licenzijų išdavimo tvarkos vertinimas, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

Vienintelę kooperatinę bendrovę, kuri pasitaikė atliekant tyrimą, netenkina leidimų ir licenzijų išdavimo tvarka, nes jos išduodamos neterminuotam laikotarpiui. Anot šios bendrovės, jai būtų priimtinau, jeigu leidimai ir licenzijos būtų išduodamos priimtinam terminuotam laikotarpiui. Ta pati situacija išryškėjo ir su trimis tyrime dalyvavusiomis žemės ūkio bendrovėmis: dviejų respondentų netenkina, jog leidimai ir licenzijos išduodamos neterminuotam laikotarpiui, o vieno netenkina, nes išduodama per trumpam terminuotam laikotarpiui. Tačiau šios bendrovės sudaro mažąją (5,4 proc.) tyrime dalyvavusių respondentų dalį, todėl neatsižvelgiant į šiuos atsakymus būtų galima teigti, kad daugumai įmonių pagal teisinę formą (IĮ ir UAB) yra priimtina įvairių leidimų ir licenzijų išdavimo tvarka.

Smulkioms ir vidutinėms įmonėms yra sunku konkuruoti su stambiomis įmonėmis. Todėl būtina išsiaiškinti ar smulkiam ir vidutiniam verslui Kauno rajone yra sudarytos sąžiningos konkuravimo sąlygos.

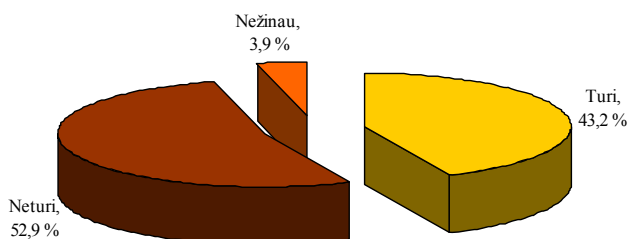

8 pav. Konkurencinių sąlygų vertinimas, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

Daugumos respondentų nuomone (65,2 proc.) verslui Kauno rajone nėra užtikrintos vienodos konkurencinės sąlygos (32 paveikslas). Likusios 34,8 proc. įmonių turi pakankamus pajėgumus konkuruoti su stambesnėmis įmonėmis ir yra patenkintos esamomis konkurencinėmis sąlygomis. Respondentų atsakymai liudija, kad sunkiausia konkuruoti yra mikro įmonėms: 71,6 proc. mikro įmonių atstovų teigimu, jiems nėra palankios sąlygos konkuruoti su kitomis rinkoje esančiomis įmonėmis. To priežastimi gali būti maži įmonių pajėgumai, o tuo pačiu ir maža apyvarta. Daugumos (71,4 proc.) vidutinių įmonių teigimu, Kauno rajone yra užtikrintos vienodos konkurencinės sąlygos. Iš aštuntame paveiksle pateiktų duomenų išryškėjo tendencija, kad kuo didesnė įmonė, tuo konkurencinės sąlygos joms yra palankesnės. Pagal įmonės veiklą palankiausias konkurencinės sąlygos gamyba užsiimančioms smulkioms ir vidutinėms įmonėms, o tuo tarpu nepalankiausias – paslaugų srityje. Tačiau tarp visų skirtinga veikla užsiimančių įmonių dominuoja atsakymas, jog jos nėra patenkintos esamomis konkurencinėmis sąlygomis. Tarp įmonių skirtingomis įmonės teisine forma, kaip matome, taip pat dominuoja šis atsakymas. Tačiau reiktų pastebėti, kad dvi žemės ūkio bendrovės, kurios sudaro 66,7 proc. visų žemės ūkio bendrovių pasitaikiusių tyrime, teigia, kad jos yra pakankamai konkurencingos ir konkurencinės sąlygos joms yra palankios.

Smulkaus ir vidutinio verslo vystymo Kauno regione programoje (2005) teigiama, kad yra susiformavusi klaidinga praktika, kai savivaldybių komisijose priimant sprendimus nedalyvauja verslo asocijuotos struktūros, verslas yra nušalintas nuo sprendimų priėmimo. Asocijuotos verslo struktūros priimant verslui aktualius sprendimus turėtų dalyvauti su sprendžiama balsu teise. Iš dešimtos lentelės, pateiktos ketvirtame priede matyti, kad iš apklaustųjų net 51,8 proc. respondentų iš viso nepriklauso jokiai verslą vienijančiai organizacijai. Likę 48,2 proc. respondentų pagal priklausymą asocijuotoms verslo struktūroms pasiskirsto taip: 13,4 proc. priklauso Kauno regiono smulkių ir vidutinių verslininkų asociacijai, 9,8 proc. priklauso smulkių verslininkų ir prekybininkų asociacijai, 7,1 proc. priklauso Kauno prekybos, pramonės ir amatų rūmams, 3,6 proc. priklauso Lietuvos verslo darbdavių konfederacijai, 2,7 proc. Lietuvos pramonininkų konfederacijai ir tik 0,9 proc. priklauso Lietuvos verslininkų ir vadybininkų draugijai. Likę 10,7 proc. respondentų priklauso kitoms verslo asocijuotoms struktūroms.

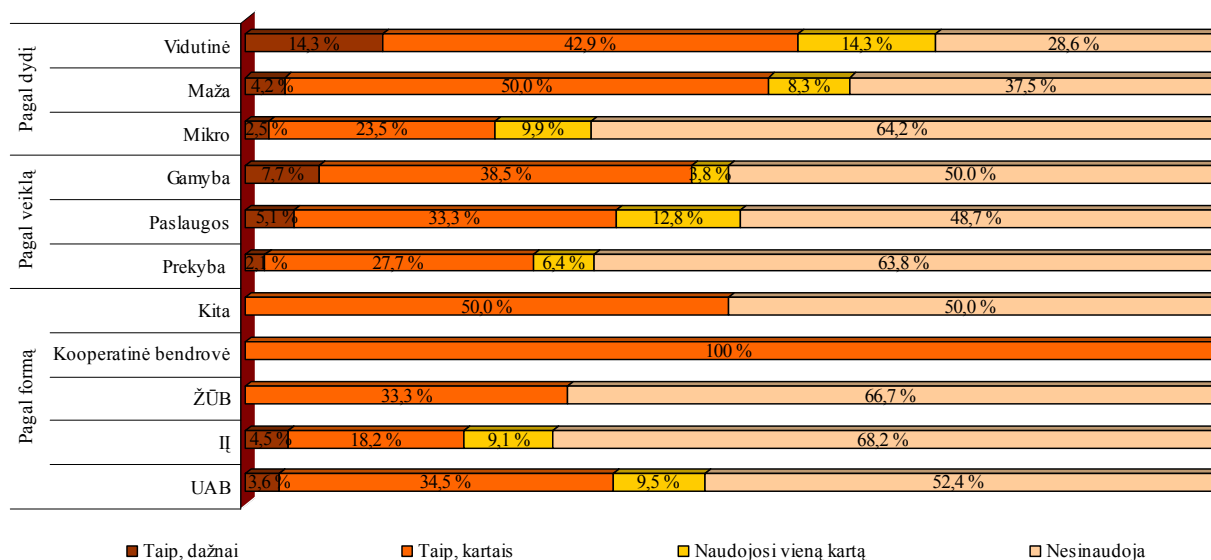
Smulkioms ir vidutinėms įmonėms, priklausančioms verslą vienijančioms organizacijoms, buvo pateiktas klausimas, ar asocijuotų verslo struktūrų atstovai turi balsu teisę dalyvauti savivaldybių komisijose, nagrinėjančiose su smulkaus ir vidutinio verslo veikla susijusius klausimus. Jų atsakymų pasiskirstymas pateiktas devintame paveiksle.

9 pav. Asocijuotų verslo struktūrų balsu teisės turėjimo savivaldybių komisijose vertinimas, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

Iš apklaustųjų 54 įmonių, kurios priklauso verslą vienijančioms organizacijoms, 52,9 proc. atsakė, kad asocijuotos verslo struktūros atstovai neturi balsu teisės dalyvauti savivaldybių komisijose, 43,2 proc. atsakė, kad turi ir 2 respondentai, sudarantys 3,9 proc. priklausančių verslą vienijančioms organizacijoms įmonių, atsakė, jog nežino ar asocijuotos verslo struktūros atstovai turi balsu teisę dalyvauti savivaldybių komisijose. Iš respondentų atsakymų išryškėja, kad tarp verslo atstovų ir verslo institucijų nėra užtikrintas pakankamai glaudus bendradarbiavimo ryšys.

K. F. Mole ir W. Keogh (2009) teigia, kad valstybės įsikišimas verslo konsultavimo pagrindu yra tikslingas ir netgi būtinas, siekiant smulkaus ir vidutinio verslo plėtros. Lietuvoje verslo plėtros strateginiuose dokumentuose teigiama, kad nuolatos yra stiprinamos veikiančios konsultavimo ir informavimo organizacijos, siekiant užtikrinti teikiamų paslaugų smulkioms ir vidutinėms įmonėms kokybę ir apimčių augimą. Joms skiriamas finansavimas, nuolatos keliama darbuotojų kvalifikacija, kuriami nauji verslo konsultavimo centrai. Tačiau anketinė Kauno rajono smulkių ir vidutinių įmonių apklausa parodė, kad mažesnė dalis įmonių naudojami tokiais paslaugomis (5 priedas). 56,3 proc. respondentų nesinaudoja verslo konsultavimo ir informavimo organizacijų teikiamomis paslaugomis, 32,1 proc. kartais naudojami, 8,0 proc. naudojami vieną kartą. Ir tik maža respondentų dalis, t. y. 3,6 proc., verslo konsultavimo ir informavimo organizacijų teikiamomis paslaugomis naudojami dažnai. Paklausus respondentų, kodėl jie taip vangiai naudojami konsultavimo ir informavimo organizacijų teikiamomis paslaugomis, dažniausiai buvo nurodyti šie atsakymai: informacijos trūkumas apie verslo konsultavimo ir informavimo organizacijų teikiamas paslaugas (25,9 proc.), nepasitikėjimas verslo konsultavimo ir informavimo organizacijų darbuotojų kvalifikacija ir gebėjimais (22,3 proc.). 31,3 proc. apklaustųjų nurodė atsakymą „kita“ ir papildė atsakymą tokiais variantais: įmonei kol kas neprireikė konsultavimo ir informavimo organizacijų teikiamų paslaugų, įmonėms nebuvo naudingos šios paslaugos, todėl daugiau jos nesikreipė į konsultavimo ir informavimo organizacijas, įmonėms per brangios šių organizacijų teikiamos paslaugos.

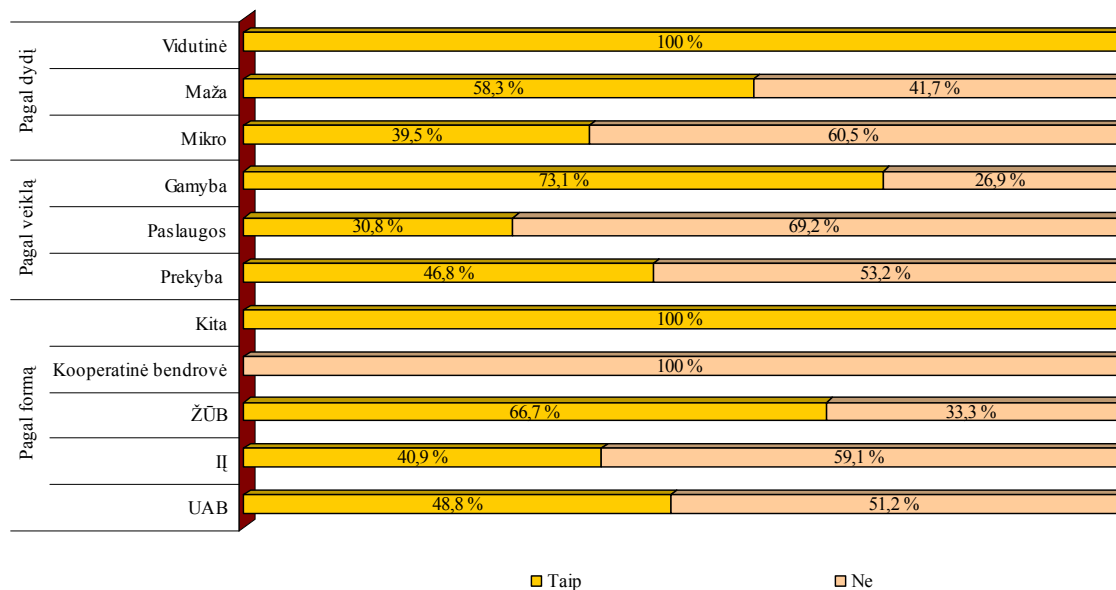

10 pav. Naudojimosi verslo konsultavimo ir informavimo organizacijų paslaugomis vertinimas, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

Gauti anketinės apklausos rezultatai parodė, kad daugiausia verslo konsultavimo ir informavimo organizacijų paslaugomis naudojosi vidutinės Kauno rajono įmonės (10 paveikslas). Rečiausiai šiomis paslaugomis naudojasi mikro įmonės: 52 iš 81 apklaustų mikro įmonių teigia, kad verslo konsultavimo ir informavimo organizacijų paslaugomis niekad nesinaudojo. Tai galima traktuoti kaip vieną iš priežasčių, kodėl mikro įmonėms yra sunku konkuruoti su stambesnėmis įmonėmis – joms tiesiog trūksta žinių ir informacijos, kurią mikro įmonėms galėtų suteikti konsultavimo ir informavimo organizacijos, tačiau kaip matome jos nėra linkusios šiomis paslaugomis naudotis dėl to, jog nepasitiki šių organizacijų darbuotojų kompetencija ir, antra dažniausiai mikro įmonių įvardijama priežastis, kodėl jos nesinaudoja šiomis paslaugomis buvo – informacijos trūkumas apie konsultavimo organizacijų teikiamas paslaugas. Ta pati situacija pastebima ir analizuojant įmonių naudojimąsi konsultavimo ir informavimo organizacijų teikiamomis paslaugomis pagal smulkių ir vidutinių Kauno rajono įmonių teisinį statusą: individualių įmonių konkuravimo situaciją galima įvardinti kaip sunkiausią, o konsultavimo ir informavimo organizacijų teikiamomis paslaugomis naudojasi mažiausiai.

Įmonės, norėdamos išsilaikyti ir tęsti veiklą turi būti lanksčios, dinamiškos ir atviros, kad prisitaikytų prie nuolat kintančios verslo aplinkos. Tik greita reakcija į verslo aplinkos pokyčius, išankstinis šių pokyčių numatymas gali užtikrinti įmonės gyvavimo tęstinumą. O tai ypač aktualu dabartiniu metu, kai prekių ir paslaugų pasiūla yra labai didelė, o vartotojų keliami reikalavimai jų kokybei vis didesni. Todėl verslo augimo, pelningumo ir tęstinumo pagrindas yra sugebėjimas pateikti rinkai naujus produktus ir paslaugas, tuo pat metu mažinant gamybos sąnaudas ir skverbiantis į naujas rinkas. Inovacijų taikymas įmonėse tampa vienu iš sėkmę lemiančių veiksnių, kuris suteikia įmonėms ne tik pranašumo prieš konkurentus, bet ir užtikrina ilgalaikį įmonės gyvavimą rinkoje (Keršienė, 2009). Šiam teiginiui taip pat pritaria J. M. Plehn – Dujowich (2009), kuris savo tyrimais patvirtino, kad didelės įmonės labiau linkusios investuoti į procesų inovacijas, o smulkios ir vidutinės įmonės – produkto. Verslo paramos institucijos įvairiomis priemonėmis skatina modernių bei konkurentabilių smulkaus ir vidutinio verslo įmonių plėtrą, diegiant inovacijas bei naujas technologijas. Apklausa parodė, kad 33,6 proc. atsakiusių jaučia skatinimą diegti inovacijas. 52,7 proc. apklaustų smulkių ir vidutinių įmonių atstovai teigė, kad jų įmonėje inovacijos nėra vykdomos (5 priedas). Džiugina tai, kad išryškėjo nedidelis skirtumas tarp nevykdančių ir vykdančių inovacijas, nes 53 iš apklaustų įmonių, kurie sudaro 47,3 proc., yra vykdomos inovacijos, jos pritaria, kad sėkmę verslui užtikrina naujų gaminių gamyba, kokybiškesnių paslaugų teikimas, naujų technologijų įdiegimas ar naujų vadybos ir rinkodaros metodų taikymas.

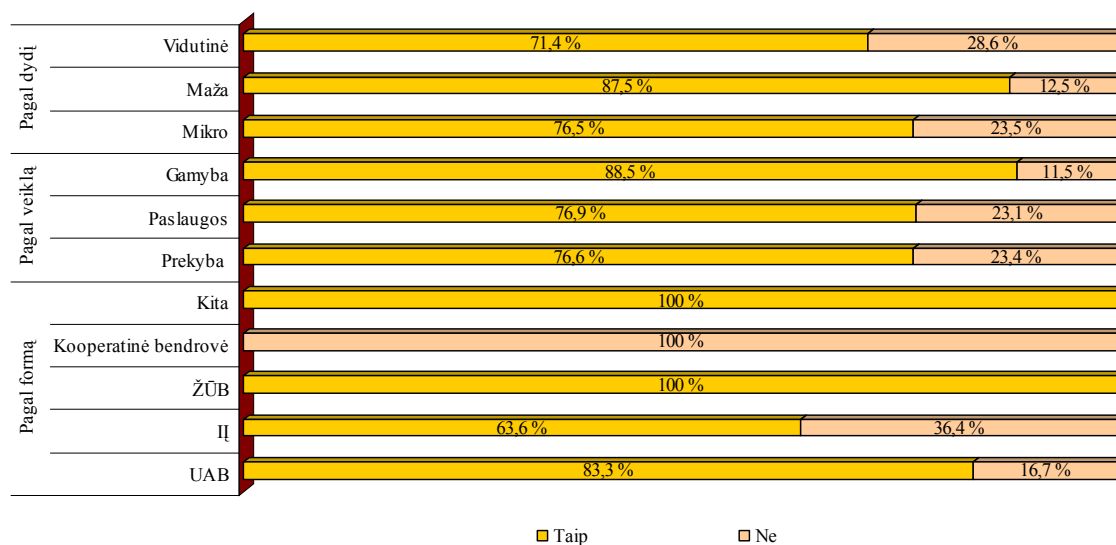
11 pav. Inovacijų vykdymo vertinimas, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

Iš septynių tyrime apklaustų vidutinių įmonių visos teigia vykdančios inovacijas savo įmonėje. 58,3 proc., t. y. 14 iš 24 mažų įmonių, vykdo inovacijas, o mikro įmonių tarpe inovacijos vykdomos vangiausiai, t. y. inovacijas vykdo 39,5 proc. apklaustų mikro įmonių. Diegti inovacijas įmonėje yra pakankamai brangu ir mikro įmonės, kurių apyvarta ir taip yra mažiausia, nebegali sau leisti vykdyti inovacijas, todėl viena iš priemonių, skatinančių inovacijas mikro įmonėse ir tuo pačiu didinanti šių įmonių konkurencinį pranašumą, galėtų būti dalinis inovacijų diegimo finansavimas.

Analizuojant inovacijų vykdymą įmonėse pagal jų veiklos pobūdį, matyti, kad gamyba užsiimančios įmonės dažniausiai vykdo inovacijas, kadangi tokiose įmonėse reikalinga nuolat atnaujinti įvairius mechanizmus, technologijas, keičiančias rankų darbą ir pan. Pagal įmonių teisinę formą uždarnosios akcinės bendrovės dažniau vykdo inovacijas negu individualios įmonės, nors ir nedideliu skirtumu – tik 7,9 proc. Remiantis tuo, kad individualios įmonės teisinę formą dažniau renkasi mikro įmonės, gauti rezultatai visiškai nestebina.

Informacinių technologijų diegimas ir taikymas versle yra labai svarbus modernių ir konkurencingų smulkių ir vidutinių įmonių plėtrai. Kaip teigia R. Keršienė (2009), informacinės technologijos turi tiesioginės įtakos įmonės konkurencingumui, didina įmonės produktyvumą, padeda spręsti administravimo problemas, skatina plėsti produktų ar paslaugų įvairovę bei gerinti jų kokybę. Be to, informacinių technologijų diegimas leidžia keisti savo tradicines organizacines struktūras, daro verslo procesus operatyvesnius bei susietus su vartotojų poreikiais.

Net 79,5 proc. apklaustųjų vertina informacinių technologijų teikiamus privalumus ir diegia jas savo įmonėse (5 priedas). Likę 20,5 proc. nėra susipažinę su informacinėmis technologijomis ir jų nediegia savo įmonėse.

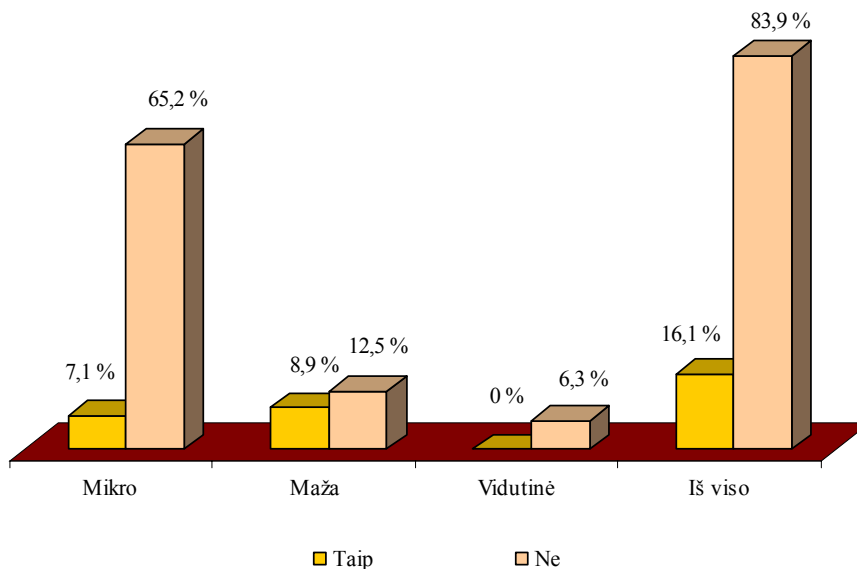

12 pav. Informacinių technologijų diegimo ir vykdymo vertinimas, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

Apklausos rezultatai rodo, kad mažos įmonės aktyviausiai diegia ir vykdo informacines technologijas savo įmonėje, nes iš apklaustų mažų įmonių 87,5 proc. teigia, jog savo įmonėje vykdo informacines technologijas. Kaip bebūtų keista, vidutinės įmonės, anot gautų rezultatų, informacines technologijas diegia ir vykdo pasyviausiai, tačiau jų dalis vis tiek yra žymiai didesnė lyginant su vidutinėmis įmonėmis, kurios nediegia informacinių technologijų. Žvelgiant į gautus rezultatus pagal įmonių veiklą išryškėja, kad gamybos srityje dirbančios smulkios ir vidutinės Kauno rajono įmonės daugiausia diegia informacines technologijas, o tarp paslaugų ir prekybos sričių respondentų atsakymai pasiskirstė labai panašiai: beveik 77 proc. respondentų teigimu šios įmonės diegia informacines technologijas, o apie 23 proc. teigimu – nediegia. Pagal teisinę formą uždarsios akcinės bendrovės 19,7 proc. skirtumu dažniau diegia informacines technologijas. Visų žemės ūkio bendrovių teigimu informacinės technologijos yra puiki priemonė darbo produktyvumui užtikrinti ir jos diegia šias technologijas, o tuo tarpu vienintelė kooperatinė bendrovė kol kas informacinių technologijų privalumų neįvertino ir nediegia jų savo bendrovėje.

Smulkioms ir vidutinėms įmonėms, siekiančioms nežlugti šiandienos sunkiomis ekonomikos sąlygomis, viena iš galimybių yra kooperacija, kurios didžiausi privalumai, anot respondentų, yra šie: glaudus tarpusavio bendradarbiavimas, kurio metu apsieikiama

informacija, priimami sprendimai (22,3 proc.), galimybė konkuruoti su kitais rinkos dalyviai, kaip su lygiaverčiais partneriais (15,2 proc.), galimybė lengviau derėtis dėl supirkimo kainos (15,2 proc.), galimybė susikooperavus lengviau gauti Europos Sąjungos ar valstybės paramą (14,2 proc.), žmonių bendradarbiavimo ir tarpusavio pasitikėjimo skatinimas (13,4 proc.).

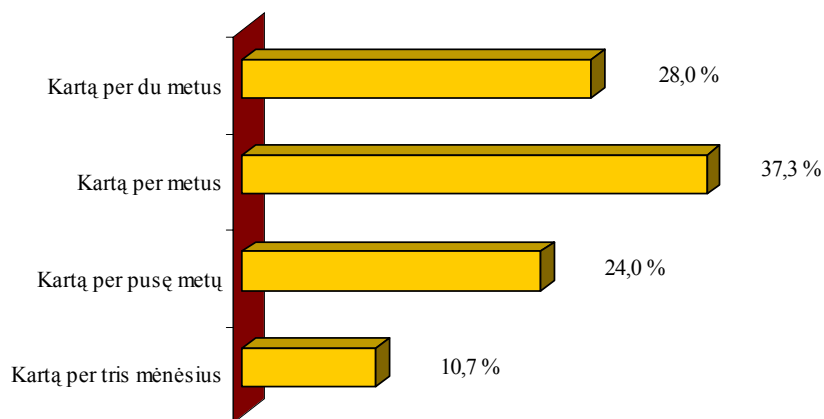

13 pav. Dalyvavimo kooperacijoje vertinimas, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

Taigi, kaip matome iš trylikto paveikslo, tik maža dalis (16,1 proc.) apklaustųjų dalyvauja įmonių kooperacijoje. Tarp įmonių, dalyvaujančių kooperacijoje dominuoja mažos įmonės – iš visų dalyvaujančių kooperacijoje jos sudaro 8,9 proc., toliau eitų mikro įmonės, kurios sudaro 7,1 proc. visų dalyvaujančių kooperacijoje. Tuo tarpu tarp apklaustų vidutinių įmonių nepasitaikė nė viena, kuri dalyvautų įmonių kooperacijoje. Didesnioji dalis atsakiusių (83,9 proc.) patvirtino, kad jie nedalyvauja įmonių kooperacijoje ir nebendradarbiauja su stambesnėmis įmonėmis.

Galima teigti, kad didžiaja dalimi įmonės sėkmė priklauso nuo darbuotojų kvalifikacijos. Žmogiškasis kapitalas (pagal įgūdžių, žinių ir elgsenos formas) yra vienas pagrindinių veiksnių, užtikrinančių smulkių ir vidutinių įmonių konkurencingumą (Altinay L., Altinay E., Gannon, 2008). Žinių stoka, riboti įgūdžiai, nesugebėjimas prisitaikyti prie kintančių darbo sąlygų, dažnai žlugdo smulkų ir vidutinį verslą. Apklaustos metu buvo išsiaiškinta, kad daugumoje (67,1 proc.) apklaustų įmonių darbuotojų kvalifikacijos kėlimui yra suteikiamas didelis dėmesys ir jos darbuotojai dalyvauja įvairiuose profesinių įgūdžių tobulinimo mokymuose. Analizuojant duomenis pagal įmonių dydžius, gauti šie rezultatai: 60,5 proc. apklaustų mikro įmonių vykdomas nuolatinis darbuotojų kvalifikacijos kėlimas ir kompetencijos didinimas, mažų įmonių

tarpe šis pasiskirstymas dar didesnis – 72,9 proc. mažų įmonių teigimu, jos skiria didelį dėmesį savo darbuotojų darbo įgūdžių gerinimui, tuo tarpu tarp apklaustų vidutinių įmonių nepasitaikė nė vienos, kuri būtų pažymėjusi atsakymą, jog jų įmonėje nevykdomas darbuotojų kvalifikacijos tobulinimas. Siekiant išsiaiškinti kaip dažnai smulkių ir vidutinių įmonių darbuotojai dalyvauja įvairiuose mokymuose respondentams buvo pateiktas atskiras klausimas.

14 pav. Darbuotojų profesinių įgūdžių tobulinimo vertinimas, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

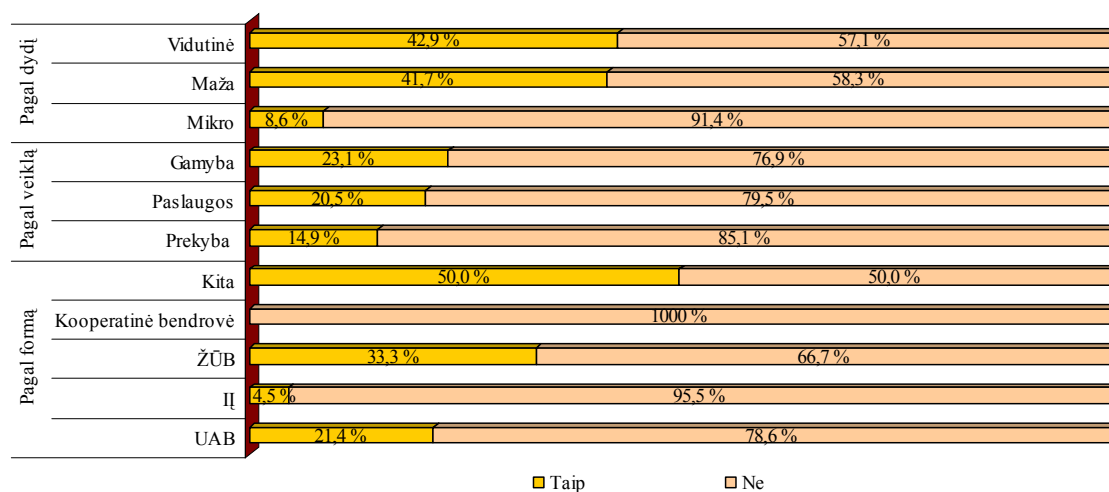
37,3 proc. respondentų teigimu, jų įmonių darbuotojai profesinių įgūdžių tobulinimo mokymuose dalyvauja vieną kartą per metus, 28,0 proc. – kad kartą per du metus ar netgi rečiau. Mažiausiai respondentų (10,7 proc.) atsakė, kad jų įmonės darbuotojai profesinių įgūdžių tobulinimo mokymuose dalyvauja vieną kartą per tris mėnesius. Ir 24,0 proc. atsakė, kad darbuotojai savo bendruosius gebėjimus formuoja ir vysto bei tobulina savo profesinius įgūdžius kartą per pusę metų.

Kad verslas klestėtų, neužtenka vien kvalifikuotų darbuotojų. Taip pat reikia, kad darbuotojai būtų suinteresuoti gerai ir produktyviai dirbti. Todėl žmogiškiesiems ištekliams smulkiose ir vidutinėse įmonėse turi būti skiriamas papildomas dėmesys. Paklausus verslininkų, koks dėmesys yra skiriamas darbuotojams jų įmonėse, dažniausiai buvo pasirinkti šie atsakymai: palaikomi geri socialiniai ryšiai su darbuotojais, darbuotojams suteiktos geros fizinės darbo sąlygos ir darbo laikas, darbuotojai turi savo nuomonės išreiškimo laisvę. Tačiau respondentų atsakymai į šį klausimą leidžia susidaryti nuomonę, kad įmonių savininkai per mažai dėmesio skiria gerų metodų darbuotojų profesinio paruošimo taikymui bei darbuotojų motyvavimui geriau dirbti.

Viena iš smulkių ir vidutinių įmonių konkurencingumą didinančių priemonių yra įmonės sertifikavimas pagal ISO standartus. Sėkmingas ISO standartų įdiegimas smulkaus ir vidutinio

verslo įmonėse priklauso nuo to (Bartkus, Kriaučiūnaitė, 2007): ar pakankamai lanksti organizacinė kultūra, ar kruopščiai atlikta analizė prieš įgyvendinimą, ar įmonė sugebės efektyviai panaudoti savo vidinius išteklius bei lanksčiai reaguoti į išorinius pokyčius, ar darbuotojai bus tinkamai apmokyti ir įtraukti į valdymo pertvarkymo procesą, ar įmonė sugebės įvykdyti išorinę ir vidinę kooperaciją, ar įmonė sugebės įsisavinti esmines ISO kokybės nuostatas praktiškai. Iš apklaustų Kauno rajono smulkių ir vidutinių įmonių, tik 18,7 proc. sertifikuotos pagal ISO standartus (6 priedas): 14,3 proc. pagal ISO 9000 ir tik 4,4 proc. pagal ISO 14000. Nors daugelio pasaulio įmonių patirtis patvirtino, kad ISO serijos standartai yra puikus įrankis kokybei užtikrinti, tačiau Kauno rajono smulkių ir vidutinių įmonių apklausa parodė, kad ši priemonė dar nėra labai populiari, nes net 81,3 proc. apklaustų teigia, kad jų įmonės nėra sertifikuotos pagal ISO standartus. Š. Abramavičius (2001) teigia, kad pati ISO standartų sistema yra tik didelio kokybės pastato pamatai, todėl reikia mokėti teisingai ir laiku pasinaudoti šios priemonės teikiamais privalumais.

Penkioliktame paveiksle pavaizduoti rezultatai rodo, kad apklaustose mikro įmonėse apie ISO standartus žinoma mažiausiai ir kad jos mažiausiai diegia šiuos standartus, nes tik 7 mikro įmonės, kurios sudaro 8,6 proc. visų mikro įmonių, dalyvavusių apklausoje, yra sertifikuotos pagal ISO standartus. Iš šių septinių įmonių keturios sertifikuotos pagal ISO 9000, o 3 pagal ISO 14000. Tarp mažų įmonių, kaip matome, ši konkurencingumą didinanti priemonė yra populiareesnė, tačiau ne tiek, kiek norėtusi. Šio dydžio įmonių grupėje iš dešimties įmonių sertifikuotų pagal ISO standartus net devynios yra sertifikuotos ISO 9000 standartais ir tik viena pagal ISO 14000, o tuo tarpu vidutinių įmonių grupėje visos įmonės sertifikuotos pagal ISO 9000.

15 pav. ISO standartų taikymo vertinimas, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

Pagal respondentų įmonių veiklą bei teisinę formą taip pat pastebima, kad dažniau įmonės taiko kokybės užtikrinimo ISO 9000 standartus. Kaip matome, uždarnosios akcinės bendrovės labiau suinteresuotos kelti savo įmonių konkurencingumą taikant šiuos standartus negu individualios įmonės. Individualių įmonių tarpe net 95,5 proc. respondentų dar neįvertino ISO serijos standartų privalumų ir jų netaiko, o tarp uždarųjų akcinių bendrovių tokių respondentų pasitaikė šiek tiek mažiau – 78,6 proc.

Atliktas Kauno rajono smulkaus ir vidutinio verslo įmonių tyrimas leidžia daryti tokias apibendrinančias išvadas:

- 1) Kauno rajono smulkioms ir vidutinėms įmonėms nėra sukurta palanki teisinė bazė, nes daugiau negu pusė respondentų yra nepatenkinti dėl nuolat besikeičiančios painios ir nekonkrečios įstatyminės bazės. Ypač tai pastebima mikro ir mažų įmonių tarpe;
- 2) įvairių leidimų ir licenzijų išdavimo tvarka smulkioms ir vidutinėms įmonėms Kauno rajone yra priimtina ir didelių rūpesčių nesukelia;
- 3) daugumą Kauno rajono vidutinių įmonių tenkina esamos konkurencinės sąlygos, tačiau smulkioms įmonėms, t. y. mikro ir mažoms įmonėms, nėra sudarytos sąžiningos konkurencinės sąlygos. Joms yra per sunku konkuruoti su stambesnėmis įmonėmis, kas dažnai baigiasi smulkių įmonių žlugimu;
- 4) siekiant gerinti verslo aplinką, būtina užtikrinti glaudesnę bendradarbiavimą tarp verslo, vietinės ir regioninės valdžios ir asocijuotų verslo struktūrų;
- 5) verslo konsultavimo ir informavimo organizacijų stiprinimas nėra pakankamai efektyvus, nes daugiau negu pusė respondentų teigia, jog tokių organizacijų paslaugomis nesinaudoja. Siekiant skatinti smulkių įmonių steigimą ir veikiančių įmonių plėtrą, smulkaus verslo subjektams turi būti sudarytos palankesnės sąlygos naudotis informacinėmis, mokymo ir konsultavimo paslaugomis;
- 6) Kauno rajono smulkios ir vidutinės įmonės yra modernios, beveik pusė respondentų vykdo inovacijas savo įmonėje ir netgi 89 respondentai įmonėje diegia informacines technologijas;
- 7) Kauno rajone tikslinga skatinti smulkių ir vidutinių įmonių kooperaciją, ugdyti smulkaus ir vidutinio verslo ir didelių įmonių bendradarbiavimą;
- 8) Kauno rajono smulkaus ir vidutinio verslo įmonėse nemažai dėmesio skiriama darbuotojų įgūdžių tobulinimui, siekiant produktyvaus jų darbo;
- 9) Kauno rajono smulkaus ir vidutinio verslo įmonės nėra susipažinusios su ISO serijos standartų teikiamais privalumais. Būtinai smulkių ir vidutinių įmonių informavimas ir skatinimas naudotis šia konkurencingumą didinančia priemone.

3. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTROS KAUNO RAJONE PROBLEMŲ SPRENDIMAS

3.1. Smulkaus ir vidutinio verslo Kauno rajone problemų identifikavimas ir vertinimas

Lietuvos regionų spartesnio vystymosi perspektyvos siejamos su verslo plėtra. Šiuo metu priimti sprendimai dėl krizės įveikimo, ekonomikos skatinimo bei verslo aplinkos gerinimo, įgyvendinami vangiai ir kol kas laukiamų rezultatų neduoda.

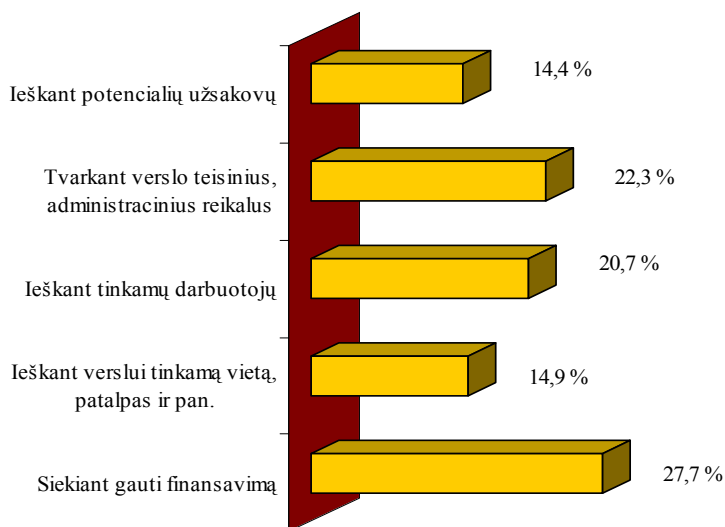
Išanalizavus verslo plėtros trikdžių vertinimus įvairioje mokslinėje literatūroje (Vijeikis, Baležentis 2010; Banys, Rudminaitis, Grybėnas 2006; Stripeikis, 2008; Dapkus, 2008), gali būti išskirti šie bendriausi trukdžiai, stabdantys verslo plėtrą Lietuvoje: besikeičianti teisinė aplinka, nepalanki ekonominė aplinka, įmonių finansinės problemos, verslo įgūdžių ir žinių trūkumas bei trukdžiai, kurie priklauso nuo valstybinių ir asocijuotų institucijų veiklos: didelis biurokratizmas, per daug smulkmeniškasis kai kurių veiklos sektorių ar sričių reglamentavimas, sudėtingas reikalų, susijusių su žemės nuosavybe ar jos paskirties keitimu, tvarkymas, už ekonominę plėtrą bei investicijų pritraukimą atsakingos savivaldybių institucijos ir specialistai yra gana pasyvūs, jiems trūksta kompetencijos, Lietuvoje nėra nė vienos institucijos, teikiančios investuotojams patikimą ir išsamią informaciją apie įmones, organizacijas, specialistus, verslo partnerius, Lietuvoje išplėtotas verslo konsultacinis tinklas, padedantis rasti atsakymus, kaip vykdyti verslą ar spręsti konkrečius klausimus, bet nėra regionuose institucijų, teikiančių susistemintą informaciją, kokį verslą tikslingiausia ir perspektyviausia būtų vystyti konkrečioje teritorijoje.

Be mokslinės literatūros analizės, siekiant išsiaiškinti pagrindines verslo plėtros problemas regione, labai svarbi pačių verslo įmonių atstovų nuomonė, kas jiems trukdo vystyti verslą bei kokie galimi ir jiems palankiausi šių problemų sprendimų būdai. Todėl buvo atliktas praktinis problemų, trukdančių smulkaus ir vidutinio verslo sektoriaus vystymuisi Kauno rajone, tyrimas.

Siekiant išsiaiškinti problemas, išskylančias steigiant verslą, respondentai buvo prašomi įvardinti pagrindinius sunkumus su kuriais buvo susidūrę įmonės veiklos pradžioje (16 paveikslas). Anot respondentų, pagrindinė problema, išskylanti verslo veiklos pradžioje – pradinio kapitalo stoka, kas lemia papildomo finansavimo įmonės įkūrimui ieškojimą (27,7 proc.). Dažniausiai šį atsakymo variantą respondentai pasirinko dėl to, kad nei tinkamų darbuotojų (20,7 proc.), nei verslo vietos ir patalpų (14,9 proc.), nei užsakovų (14,4 proc.) paieškos nebuvo tokio svarbios bei aktualios problemos. Daug problemų išskylą tvarkant naujos verslo įmonės steigimo teisinius, administracinius reikalus. Pavyzdžiui, steigiant akcinę bendrovę arba uždara akcinę bendrovę yra reikalaujama sukaupti įstatinį kapitalą bei užtikrinti jo

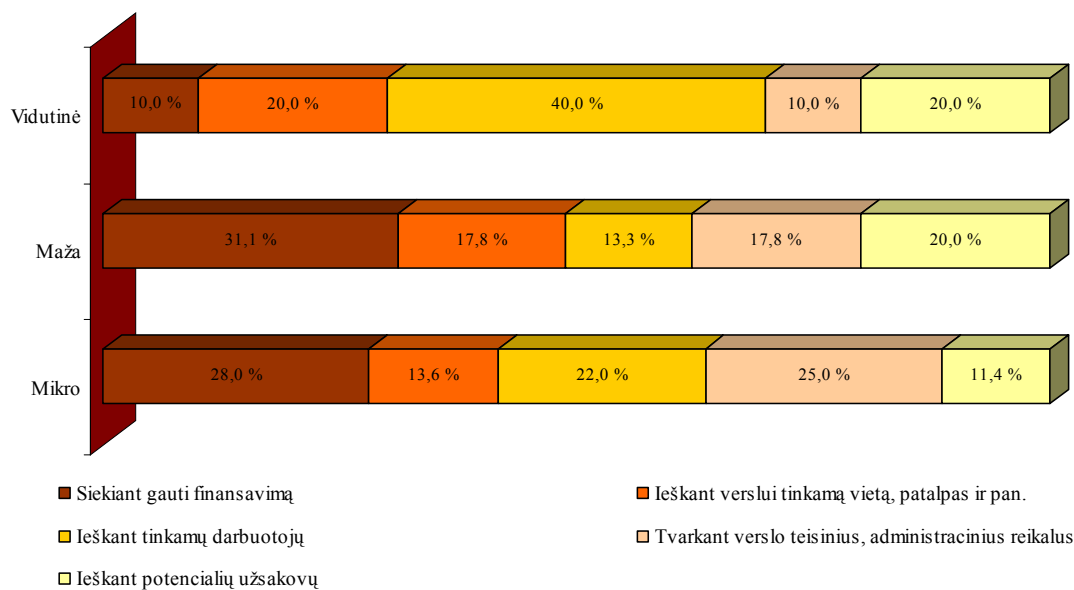
„realumą“, taip pat reikalaujama įvairių dokumentų, kurių paskirtis sunkiai pagrindžiama, kaip savininko sutikimas naudotis patalpomis. Dažnai girdime apie valdžios pastangas užsienio investicijoms skatinti, tačiau sunku įsivaizduoti užsienio verslininką bandantį įsteigti įmonę Lietuvoje, kuriam privalvota dar daugiau barjerų nei Lietuvos gyventojui, kuris ir taip pripratęs prie esamos biurokratijos: registruotis Ūkio ministerijoje, gauti vietos savivaldybės leidimą užsiimti ūkine veikla, dokumentus užpildyti lietuvių kalba bei patvirtinti vertėjo parašu. Įregistravus įmonę sunkumai nesibaigia: reikia išigyti antspaudą, atidaryti sąskaitą, per penkias dienas nuo įmonės įregistravimo užsiregistruoti mokesčių inspekcijoje, per dešimt dienų nuo įmonės įregistravimo užsiregistruoti „Sodroje“, gauti leidimus, licencijas, sertifikatus, pažymėjimus ir pan. Todėl nuostabos nekelia tai, jog Kauno rajono apklausti verslininkai sudėtingas verslo teisinius bei administracinius naujų įmonių steigimo procedūras įvardijo kaip antra problema labiausiai trukdančia pradėti verslą (22,3 proc.).

16 pav. Problemos, iškylančios pradedant verslą, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

Vertinant problemas iškylančias verslo pradžioje pagal įmonių dydžius (17 paveikslas), matyti, kad skirtingų dydžių įmonėms problemų svarbumo tvarka skiriasi. Vidutinėms Kauno rajono įmonėms svarbiausios problemos pradedant verslą yra tinkamų darbuotojų paieška (40 proc.) bei po vienodai apklaustų vidutinių įmonių atstovų atsakymų (po 20 proc.) surinkusios dvi problemos – tinkamos vietos, patalpų paieška bei potencialių užsakovų radimas. Tuo tarpu dauguma (31,1 proc.) mažų įmonių kaip pagrindinę verslo pradžios problemą įvardija finansavimo gavimą, o antroje vietoje lieka užsakovų paieška (20 proc.). Pačioms mažiausioms, t. y. mikro įmonėms, kuriose dirba iki 10 darbuotojų, svarbios trys problemos, kurios dažniausiai

buvo įvardijamos apklausos metu: finansavimo gavimas (28 proc.), verslo teisinių ir administracinių reikalų tvarkymas (25 proc.) bei tinkamų darbuotojų paieškos (22 proc.).

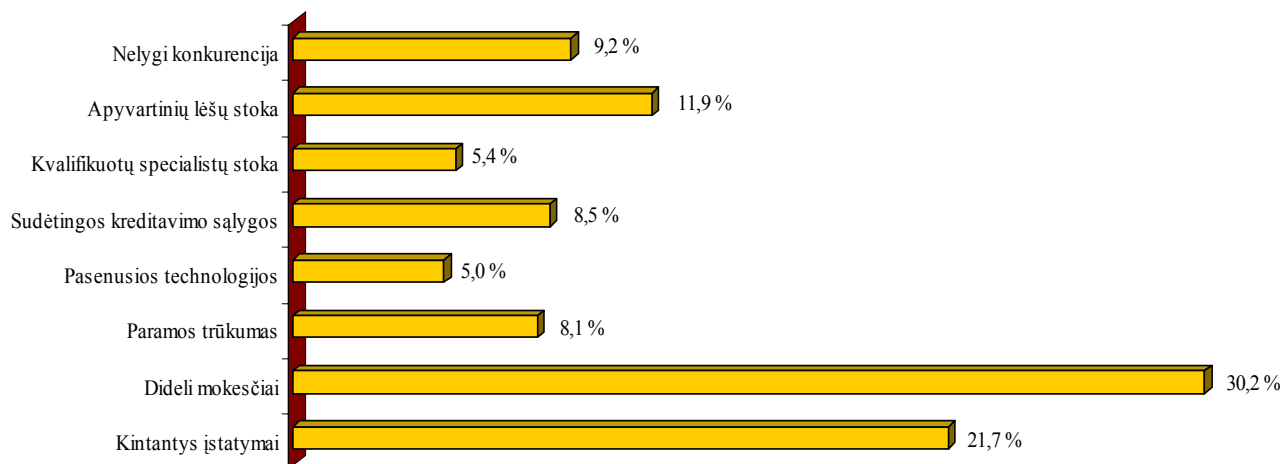

17 pav. Problemų, iškylančių pradedant verslą, vertinimas pagal įmonių dydžius proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

Taip pat respondentų buvo pasiteirauta, ar problemų, iškylančių verslo pradžioje pašalinimas, paskatintų naujų smulkaus ir vidutinio verslo įmonių kūrimąsi. 62,3 proc. apklaustųjų teigė, jog šių problemų pašalinimas motyvuotų kurtis naujas smulkias ir vidutines įmones. Likę 37,7 proc. abejoja ar šių problemų pašalinimas paskatintų verslininkystę.

Viena iš pagrindinių šio tyrimo užduočių buvo išsiaiškinti, kokios problemos trukdo verslininkų vykdomo verslo plėtrai Kauno rajone (18 paveikslas). Pagrindine problema respondentai įvardino mokesčių lygį šalyje (30,2 proc.). Šiuo sunkiu ekonomikos laikotarpiu, kai valstybė turėtų palaikyti verslininkus, kuriančius darbo vietas, Vyriausybė užkrovė dar didesnę mokesčių našą. Rezultatai tragiški: savininkai traukiasi iš verslo, didėja nedarbas. Nors Kauno rajono savivaldybės meras V. Makūnas teigia, kad Kauno rajone, palyginti su kitomis šalies savivaldybėmis, mokesčių lengvatų politika yra viena iš palankiausių (Kasperavičienė, 2010), to nepakanka, kad būtų išspręsta didelių mokesčių problema. Antroji pagal svarbumą problema – nuolat kintanti, paini ir nekonkreči įstatyminė bazė (21,7 proc.), kuri apsunkina ne tik finansines operacijas, buhalterinę apskaitą bet ir sudaro papildomų sąnaudų įmonei. Apyvartinių lėšų stoka (11,9 proc.) verslininkai įvardina taip pat kaip vieną aktualiausių problemų, ypač šiandieninės ekonomikos situacijoje, kuomet esant keletui, nors ir nelabai didelių įsiskolinimų, galima turėti didelių problemų, nes verslo partneriams skatinant atiduoti skolas, antstoliai gali užšaldyti

turimas sąskaitas. Taip susidaro uždaras ratas, ypač pavojingas smulkioms įmonėms, kurios nesugebėdamos sumokėti skolos, yra priverstos nutraukti veiklą.

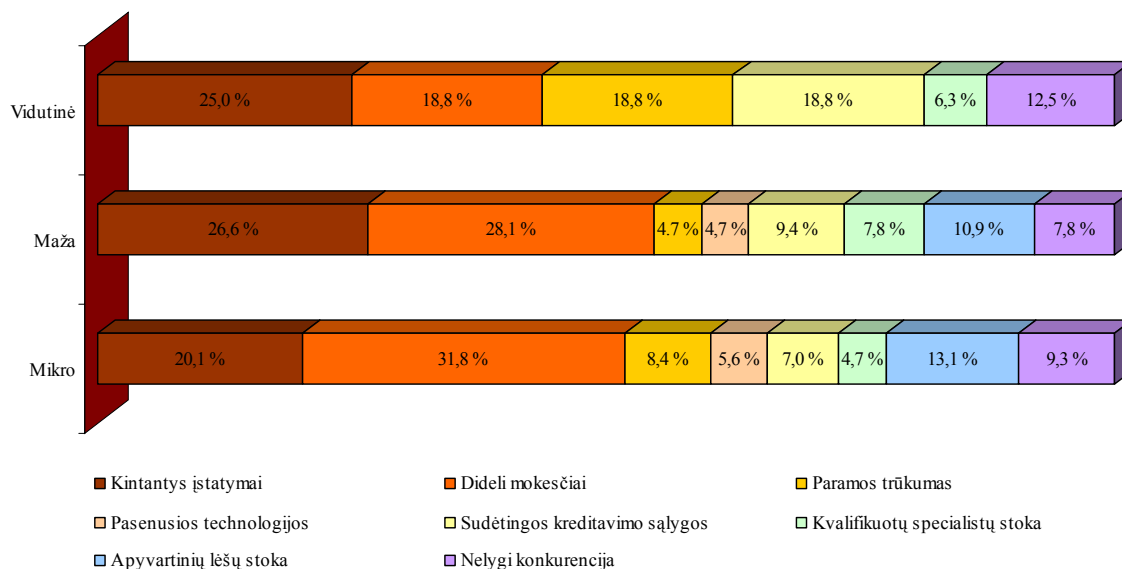

18 pav. Vykdomo verslo vystymo problemos, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

Dar viena problema – maži pajėgumai konkuruoti su stambesnėmis įmonėmis (9,2 proc.). Smulkioms ir vidutinėms įmonėms konkuruoti su stambesnėmis įmonėmis sunku ne tik dėl skirtingų gamybos apimčių, bet ir dėl patrauklumo sudarant sutartis su prekybos centrais bei dažnai ir kokybės skirtumų. Tačiau reikia paminėti, kad ir smulkios įmonės dažnai turi senas savo produkcijos gamybos tradicijas bei gali sukurti labai patrauklų bei ypač unikalų produktą. Dar vienas aspektas yra kreditavimo sąlygos, kurios dažnai yra lemiamas veiksnys ne tik verslo kūrimo stadijoje, bet ir plečiant veiklą (8,5 proc.). Stambus verslas dažnai turi daug geresnes sąlygas bei palankesnes aplinkybes bendradarbiauti su bankais, nes turi pakankamai užstatinio turto bei gali lengviau gauti verslo plėtros paskolas. Kalbant apie verslo plėtrą reikia paminėti, kad šioje situacijoje didesnę vaidmenį turėtų vaidinti garantijų fondai, kurie yra vienas iš valstybės teikiamų paramų smulkiam ir vidutiniam, o kaip matyti iš aštuoniolikto paveikslo, paramos trūkumą įvardino 8,1 proc. respondentų. Taip pat reikia paminėti, kad keletas respondentų papildė klausimą, jog šiuo metu ypač aktuali problema yra menka vartotojų perkamoji galia. Anot daugumos respondentų (83,6 proc.), šių problemų pašalinimas paspartintų jų verslo plėtrą.

Vidutinės įmonės apklausos metu kaip svarbiausią vystymo problemą įvardijo dažną įstatymų kitimą (25 proc.). Vienodai svarbios, anot vidutinių įmonių, yra kreditavimo sąlygų, paramos trūkumo yra didelių mokesčių problemos (po 18,8 proc.). Tačiau kaip matome tiek mažoms įmonėms, tiek mikro įmonėms didelį mokesčiai labiausiai trukdo vystyti verslą. To

priežastimi yra smulkių įmonių, tokių kaip mikro ir mažų, mažas pelningumas. Jeigu šių įmonių pelningumas būtų didesnės, mokesčių našta joms nebūtų tokia slegianti. Antrą pagal svarbumą verslo vystymo problemą smulkios įmonės įvardijo įstatymų kaitą. Mažiau svarbios, tačiau taipogi reikšmingos problemos smulkioms įmonėms yra apyvartinių lėšų stoka, menkas konkurencinis pajėgumas bei sudėtingos kreditavimo sąlygos.

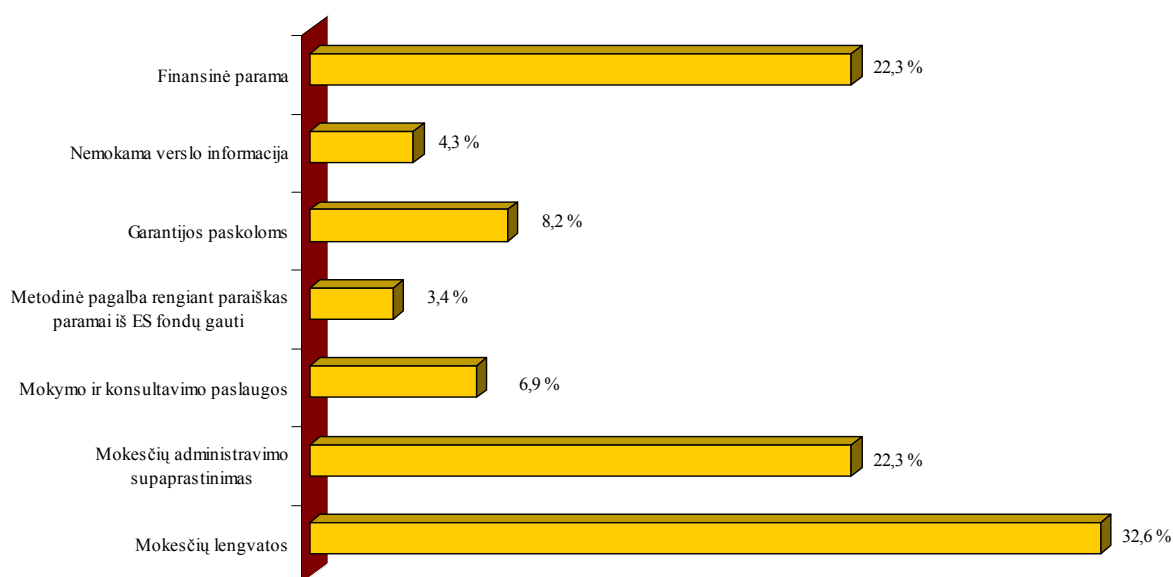
19 pav. Vykdomo verslo vystymo problemų vertinimas pagal įmonių dydžius, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

Verslininkai lengvai vardino jų verslui trukdančias problemas, tačiau jų pasiteiravus, kaip jie pasiūlytų tas problemas spręsti, tik 20,5 proc. apklaustųjų pateikė jų nuomone problemų sprendimo būdus. Daugiausiai siūlymų buvo skirta biurokratizmo ir mokesčių lygio mažinimui (63,1 proc.). Kiti respondentai visgi tikėdamiesi valdžios pagalbos, norėtų, jog jų padedami galėtų realizuoti daugiau gaminamos produkcijos ar teikiamų paslaugų, tada, jų teigimu, mokestinė problema iš jų pusės nebūtų taip sureikšmintą. Sudomino siūlymas, kuris skirtas situacijos gerinimui pačių verslininkų iniciatyva: blogėjant sąlygoms ieškoti partnerių su kuriais būtų galima bendradarbiauti.

Pasiteiravus verslininkų, ar jiems yra reikalinga parama iš šalies, sprendžiant verslo problemas, tik 25 iš 112 apklaustųjų atsakė, kad jiems parama yra nereikalinga. Likusiems verslininkams tam, kad išspręstų verslo problemas ir galėtų plėstis, yra reikalinga parama.

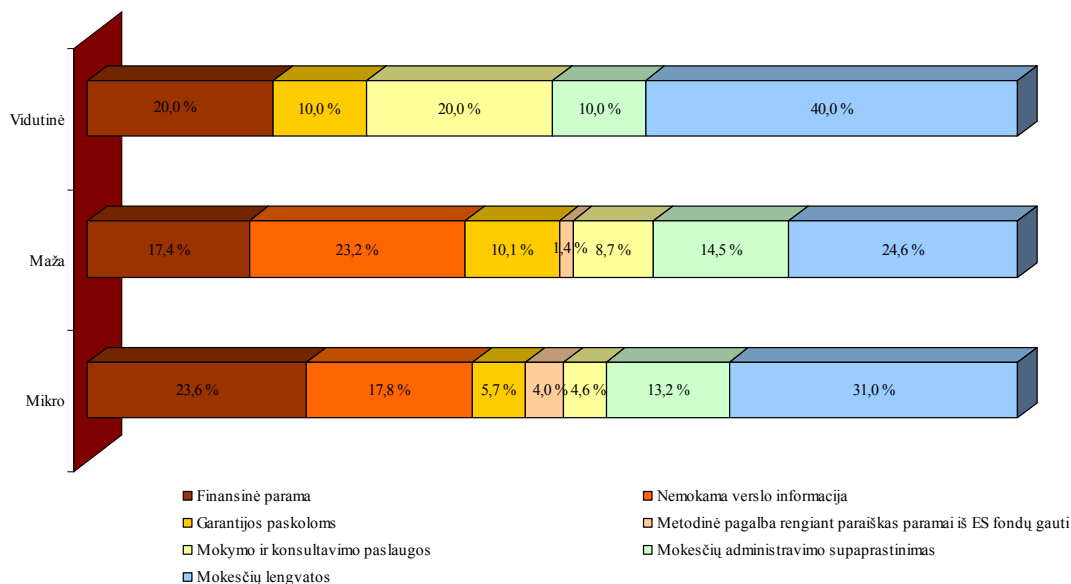
Kad atsirastų didesnių galimybių smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai Kauno rajone, verslininkams svarbu, kad valstybė teiktų finansinę paramą (22,3 proc.), supaprastintų mokesčių administravimą (22,3 proc.). Tačiau kaip ir buvo galima tikėtis, dažniausiai buvo įvardijama, kad šiuo metu reikalingiausia parama Kauno rajono verslininkams – mokesčių lengvatos (32,6 proc.).

Tam, kad gauti finansinę paramą ar kitokį finansavimą reikia papildomų investicijų, paraiškų pildymo bei kvalifikuotų specialistų įvairiems dokumentams paruošti, kurie būtų atsakingi už šią sritį, o mokesčių lengvatos būtų pati greičiausia ir pigiausia priemonė siekiant pagerinti įmonės finansinę situaciją. Mažiau svarbios, anot respondentų, šios paramos rūšys: valstybės garantijos paskoloms (8,2 proc.), mokymo ir konsultavimo paslaugos (6,9 proc.), nemokama verslo informacija (4,3 proc.), metodinė pagalba rengiant paraiškas paramai iš Europos Sąjungos fondų gauti (3,4 proc.).

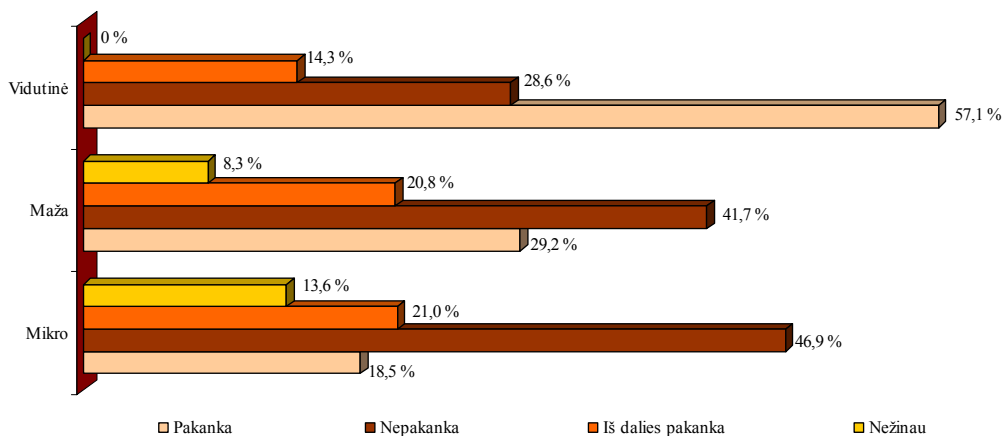
20 pav. Paramos verslui reikalingumo vertinimas, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

Kaip bebūtų keista vidutinės įmonės prieš tai didelių mokesčių problemą įvardijusios ne kaip pačią svarbiausią, į šią klausimą dažniausiai atsakinėjo, kad labiausiai reikalinga verslui paramos forma yra mokesčių lengvatos (40,0 proc.). Finansinė parama, kaip matome, šiuo metu reikalingiausia mikro įmonėms, o tuo tarpu nemokamos verslo informacijos labiausiai pageidauja mažos įmonės. Vidutinėms įmonėms, kurių pažymėti atsakymai rodo, kad joms nereikalinga verslo informacija ir metodinė pagalba rengiant paraiškas paramai gauti iš ES fondų, reikalingos mokymo ir konsultavimo paslaugos, padėsiančios išsilaikyti rinkoje, plėsti verslą bei didinti kompetencijos lygį. Panašus visų trijų išskirtų dydžių įmonių atsakymų pasiskirstymas dėl mokesčių administravimo supaprastinimo. Kaip jau buvo minėta tai viena iš reikalingiausių paramos formų šiuo metu smulkioms ir vidutinėms įmonėms.

21 pav. Paramos verslui reikalingumo vertinimas pagal įmonių dydžius, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

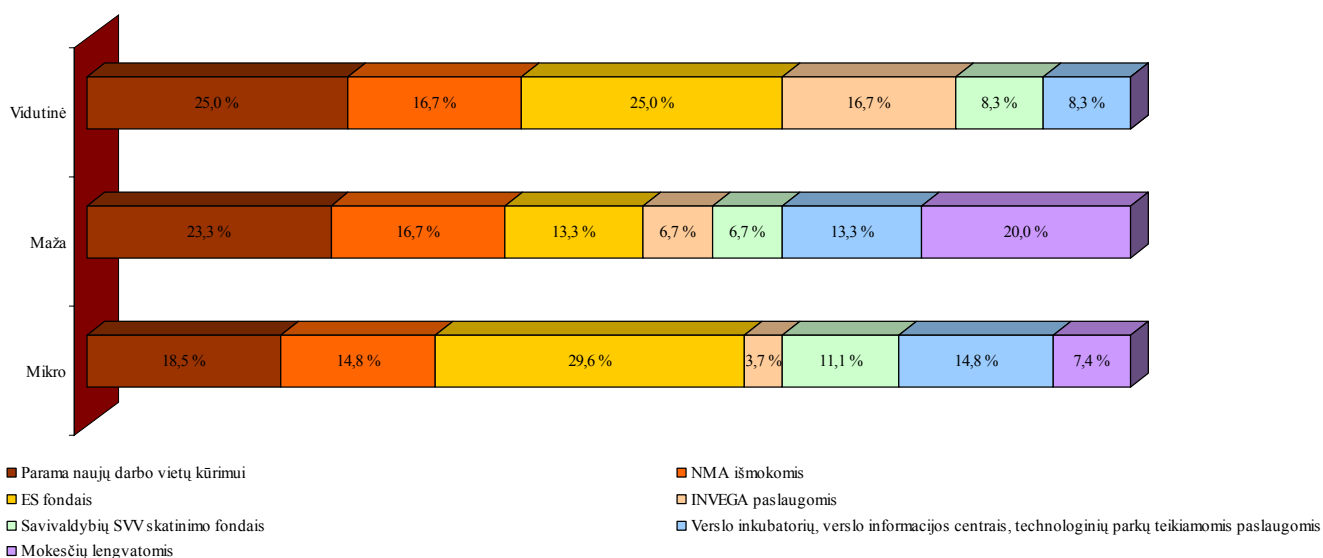
Kadangi daugumai respondentų parama yra reikalinga, kyla klausimas, ar jiems pakanka informacijos apie šiuo metu suteikiamą paramą smulkiam ir vidutiniam verslui (37 paveikslas). Respondentų atsakymai parodė, kad daugumai (44,6 proc.) verslininkų informacijos apie teikiamą paramą smulkiam ir vidutiniam verslui vis dar trūksta. Tai pakankamai didelė įmonių dalis, nes nežinant apie galimybes pasinaudoti parama, dažnai gali būti sunku ne tik plėsti verslą, bet ir išlikti konkurencingiems rinkoje. Įmonėms labai svarbu sekti pagrindinę informaciją bei domėtis paramos gavimo galimybėmis, nes norint išsaugoti užimamą rinkos dalį, siekiant ją padidinti ar ketinant modernizuoti veiklą, tai padaryti vien naudojantis nuosavomis lėšomis dažnai yra sunku. 23,2 proc. apklaustųjų teigia, kad šios informacijos pakanka. Panaši dalis (21,4 proc.) respondentų teigia, kad iš dalies gaunamas informacijos kiekis jų poreikius patenkina.

22 pav. Informacijos apie teikiamą paramą smulkiam ir vidutiniam verslui vertinimas, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

Vidutinės įmonės yra labiausiai susipažinusios su galimos paramos gavimu. Kaip matome 22 paveiksle net 57,1 proc. šių įmonių teigia, jog informacijos apie teikiamą paramą verslui jiems pakanka, ir 14,3 proc. vidutinių įmonių teigia, kad informacijos pakanka iš dalies. Nepasitaikė nė vienos vidutinės įmonės, kuri būtų nesidomėjusi teikiama parama verslui ir nežinotų, kur šią informaciją galima rasti ir ar jos tikrai pakanka. Įmonių mažiausiai besidominčių teikiama parama verslui pasitaikė mikro įmonių tarpe (13,8 proc.). Taipogi šio dydžio įmonių grupė dažniausiai žymėjo atsakymą, kad joms nepakanka informacijos apie teikiamą paramą. 39,5 proc. mikro įmonių informacijos apie teikiamą paramą smulkiam ir vidutiniam verslui pakanka arba iš dalies pakanka.

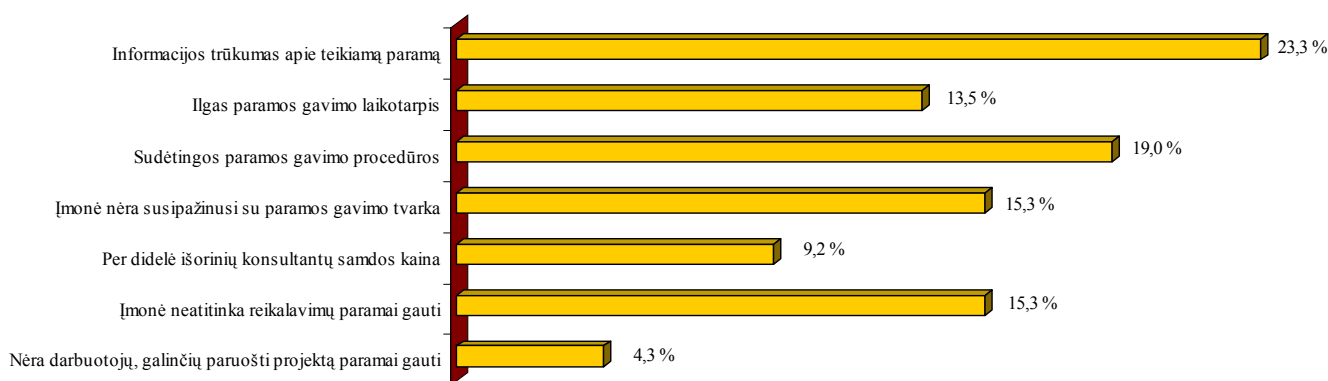
Tik 28,6 proc. apklaustųjų Kauno rajono verslininkų yra tekę pasinaudoti teikiama parama smulkiam ir vidutiniam verslui. Paramos panaudojimo procentinis pasiskirstymas pavaizduotas 6 priede pateiktame 38 paveiksle. Dažniausiai verslininkai rėmėsi valstybės pagalba kurdami naujas darbo vietas savo įmonėje (29,5 proc.) ir pasinaudojo Europos Sąjungos fondų teikiama parama smulkiam ir vidutiniam verslui (20,5 proc.). Taip pat nemaža dalis pasinaudojo teikiamomis turto ar žemės mokesčio lengvatomis (16,1 proc.), verslo inkubatorių, verslo informacijos centrų, technologinių parkų teikiamomis paslaugomis (13,4), Nacionalinės mokėjimo agentūros išmokomis (10,7 proc.). Kauno rajono savivaldybė skelbia, kad skiria paramą smulkiems ir vidutiniams verslininkams, tačiau anketinė apklausa rodo, kad tik 5,4 proc. apklaustųjų sulaukė pagalbos iš savivaldybės. Taip pat nedaug apklaustų verslininkų (4,5 proc.) naudojos INVEGA suteikiamomis garantijomis, nors prieš tai buvo minėta, kad Kauno rajono smulkiems ir vidutiniams verslininkams reikalinga valstybės suteikiamos garantijos paskoloms ir ši paramos forma pagal reikalingumą atsidūrė ketvirtoje vietoje.

23 pav. Paramos panaudojimo vertinimas pagal įmonių dydžius, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

Vidutinių įmonių tarpe dažniausiai buvo naudojamos šiomis paramos formomis: parama naujų darbo vietų kūrimui (25,0 proc.), Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama (25,0 proc.), Nacionalinės mokėjimo agentūros išmokomis (16,7 proc.) ir INVEGA suteikiamomis garantijų paslaugomis (16,7 proc.). Nė vienai tyrime dalyvavusiai vidutinei įmonei nėra tekę pasinaudoti suteikiamomis mokesčių lengvatomis. Tuo tarpu mokesčių lengvatos mažų įmonių tarpe yra viena iš dažniausiai naudojamų paramos formų. 29,6 proc. visų mikro įmonių atsakymais, jos dažniausiai naudojosi Europos Sąjungos struktūrinių fondų teikiama parama.

71,4 proc. apklaustų Kauno rajono verslininkų nėra tekę pasinaudoti teikiama parama smulkiam ir vidutiniam verslui. Buvo siekta išsiaiškinti, dėl kokių priežasčių, verslininkai taip vangiai naudojami teikiama parama (24 paveikslas).

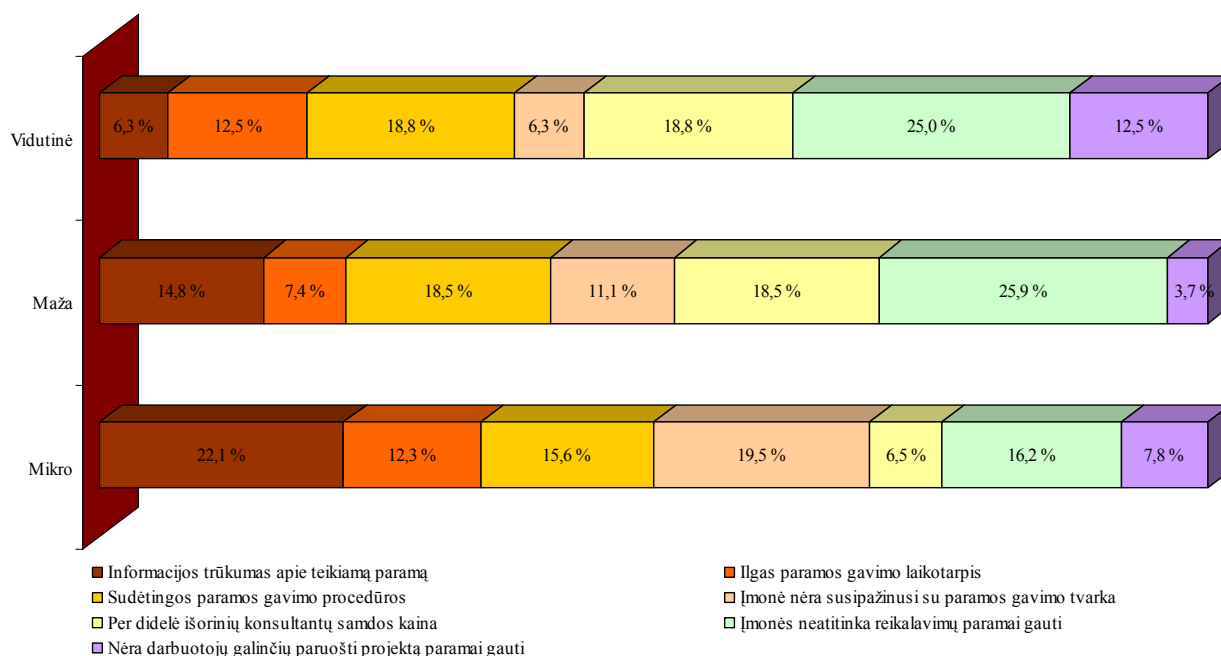
24 pav. Kliūtys, trukdančios pasinaudoti teikiama parama, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

Didžiausia kliūtis, dėl kurios Kauno rajono smulkūs ir vidutiniai verslininkai nepasinaudojo teikiama parama, yra informacijos trūkumas (23,3 proc.). Kaip jau buvo minėta, neturint reikiamų žinių bei nesinaudojant konsultantų pagalba sunku gauti paramą, nes paramos gavimo sąlygos dažnai yra keblios ir surinkti bei teisingai pateikti reikiamus dokumentus dažnai reikia papildomų žinių. Taip pat reikia skirti laiko išsiaiškinti visas aplinkybes bei įvertinti ar konkreti įmonė atitiks keliamus reikalavimus paramai gauti. O šios kliūtis padariniu galima įvardinti tai, kad įmonės nėra susipažinusios su paramos gavimo tvarka (15,3 proc.), kas taip pat trukdo išnaudoti paramos galimybę. Ne mažiau svarbi kliūtis – sudėtingos paramos gavimo procedūros (19,0 proc.), kurios nemotyvuoja smulkių ir vidutinių įmonių verslininkus naudotis parama. Parama ir toliau lieka nepasiekiamą verslininkams dėl didelių reikalavimų (15,3 proc.), kurių smulkios ir vidutinės įmonės nepajėgios įvykdyti. Tai galima vertinti kaip skirtingas

sukuriamas sąlygas pasinaudoti parama proteguojant vieną ar kitą sektorių bei įmones. Paradoksalu, tačiau mažos įmonės dažniausiai stokoja lėšų, o pasinaudoti parama joms kaip tik ir yra sunkiausia. Mažiausiai reikšmingos kliūtys šios: paramos gavimo laikotarpis (13,5 proc.), išorinių konsultantų samdos kaina (9,2 proc.) bei darbuotojų, galinčių paruošti projektą paramai gauti, kompetencijos problema (4,3 proc.).

Analizuojant šių kliūčių svarbumą pagal įmonių dydžius, matyti, kad vidutinėms ir mažoms įmonėms pasinaudoti parama labiausiai trukdo pernelyg dideli keliami reikalavimai, sudėtingos paramos gavimo procedūros ir per didelė išorinių konsultantų samdos kaina. Mikro įmonių atsakymai pasiskirstė kiek kitaip: pirmoje vietoje pagal reikšmingumą yra informacijos trūkumas (22,1 proc.), to pasekmė antroje vietoje įvardijama problema – mikro įmonės nėra susipažinusios su paramos gavimo tvarka (19,5 proc.), trečioje vietoje lieka didelių keliamų reikalavimų kliūtis (16,2 proc.).

25 pav. Kliūčių, trukdančių pasinaudoti teikiama parama, vertinimas pagal įmonių dydžius, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

Išanalizuotų kliūčių pašalinimas 78,6 proc. respondentų teigimu paskatintų juos pasinaudoti parama verslo plėtrai. Taigi galima teigti, kad jei tik įmonės būtų tinkamai informuotos apie paramos gavimo sąlygas, reikalavimus bei galimybes ja pasinaudoti, įmonės sugebėtų susirasti darbuotojų, galinčių paruošti dokumentus, paramai gauti ar pasamdyti reikiamus konsultantus, kad pašalinti su paramos gavimu susijusias problemas. Taip pat vis dar aktualu yra įmonių nesugebėjimas atitikti keliamų reikalavimų, tačiau kiekviena situacija turi

būti sprendžiama individualiai, bet smulkias ir vidutines įmones reikėtų ypač motyvuoti bei skatinti pasinaudoti parama supaprastinant paramos gavimo sąlygas.

Buvo pateikti tokie respondentų siūlymai, kaip išspręsti kliūtis pasinaudoti parama:

- nemokamos informacijos apie paramą smulkiam ir vidutiniam verslui sklaidos didinimas;
- rengti smulkiems ir vidutiniams verslininkams nemokamus mokymus apie teikiamas paramas bei jos privalumus, keliamus reikalavimus jai gauti;
- supaprastinti paramos gavimo procedūras;
- sumažinti reikalavimus smulkioms ir vidutinėms įmonėms, siekiančioms gauti paramą.

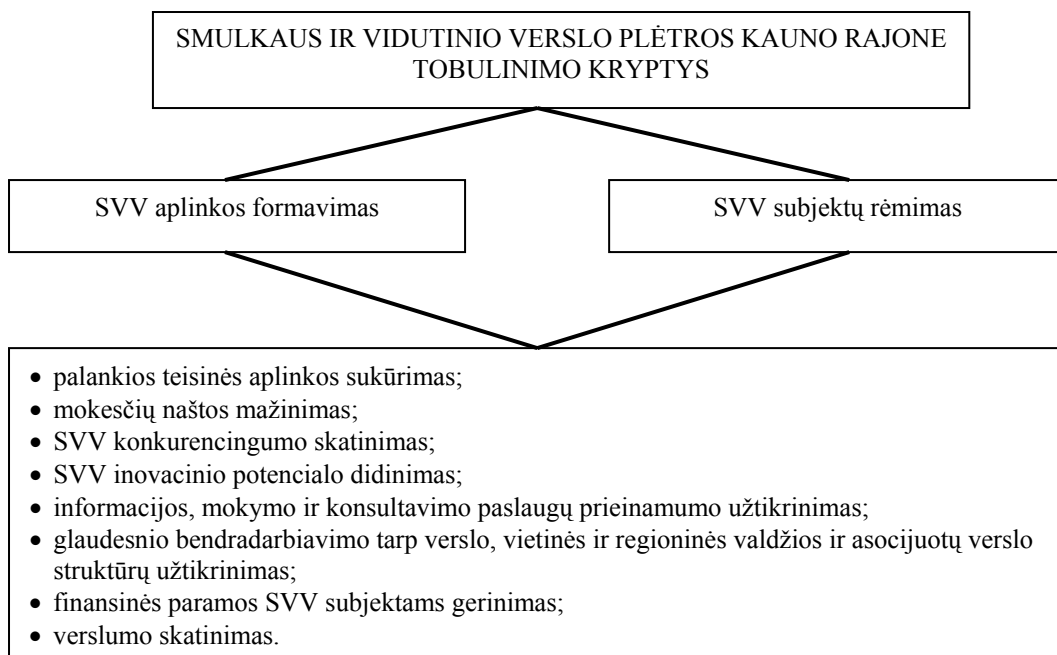
Išanalizavus anketinės apklausos rezultatus ir išnagrinėjus respondentų nuomones galima daryti šias bendras tyrimo išvadas:

- 1) dažniausiai iškylančios problemos pradedant verslą: sunkumai siekiant gauti finansavimą, sudėtingos administracinės naujų įmonių steigimo procedūros bei tinkamų darbuotojų paieška;
- 2) pagrindinė problema, trukdanti vykdomo verslo plėtrai Kauno rajone – dideli mokesčiai.
- 3) Kauno rajono smulkaus ir vidutinio verslo įmonėms ypač svarbi finansinė parama, mokesčių administravimo supaprastinimas, tačiau svarbiausia – mokesčių lengvatos.
- 4) Daugumai Kauno rajono smulkių ir vidutinių verslininkų trūksta informacijos apie teikiamą paramą.
- 5) Dėl informacijos trūkumo, sudėtingų paramos gavimo procedūrų bei per didelių reikalavimų, keliamų smulkioms ir vidutinėms įmonėms tik nedidelei daliai Kauno rajono verslininkų yra tekę pasinaudoti teikiama parama smulkiam ir vidutiniam verslui.
- 6) Darbe iškelta hipotezė yra patvirtinta, kadangi empyrinio tyrimo rezultatai parodė, kad tam, jog atsirastų didesnių galimybių smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai Kauno rajone, verslininkams svarbu, kad valstybė teiktų finansinę paramą, didintų mokesčių lengvatas ir supaprastintų mokesčių administravimą, teiktų garantijas paskoloms.

3.2. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros Kauno rajone optimizavimo modelis

Verslo aplinkos, skatinančios naujų įmonių steigimąsi bei esamų plėtrą, formavimas Kauno rajone yra labai svarbus uždavinys, kurio įgyvendinimas užtikrintų sėkmingą verslo plėtrą šiame regione ir tuo pačiu prisidėtų prie ekonominio augimo šalyje. Verslo gaivinimui ekonominės krizės sąlygomis taikytina skatinančioji ekonominė politika: mokesčių verslui mažinimas, kredito gavimo sąlygų gerinimas, Vyriausybės vaidmens didinimas regionų ekonominės plėtros atžvilgiu bei remiant reikalingas šalies ūkiui verslo rūšis. Remiantis atliktu

tyrimu, galima išskirti aštuonias pagrindines smulkaus ir vidutinio verslo plėtros gerinimo Kauno rajone kryptis (26 paveikslas).

26 pav. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros Kauno rajone tobulinimo kryptys (sudaryta autorės, remiantis tyrimo rezultatais)

Atlikus tyrimą buvo pastebėta, kad siekiant smulkaus ir vidutinio verslo plėtros Kauno rajone būtina atsižvelgti į verslo aplinkos gerinimo aspektus ir įvairių formų paramos verslui užtikrinimą. Todėl buvo išskirtos dvi pagrindinės smulkaus ir vidutinio verslo plėtros skatinimo kryptys: smulkaus ir vidutinio verslo aplinkos ir smulkaus ir vidutinio verslo subjektų rėmimo gerinimas. Toliau šios pagrindinės kryptys, atsižvelgiant į tyrimo metu gautus rezultatus, buvo išskaidytos į smulkesnes kryptis, kuri kiekviena sprendžia konkrečias smulkaus ir vidutinio verslo Kauno rajone problemas:

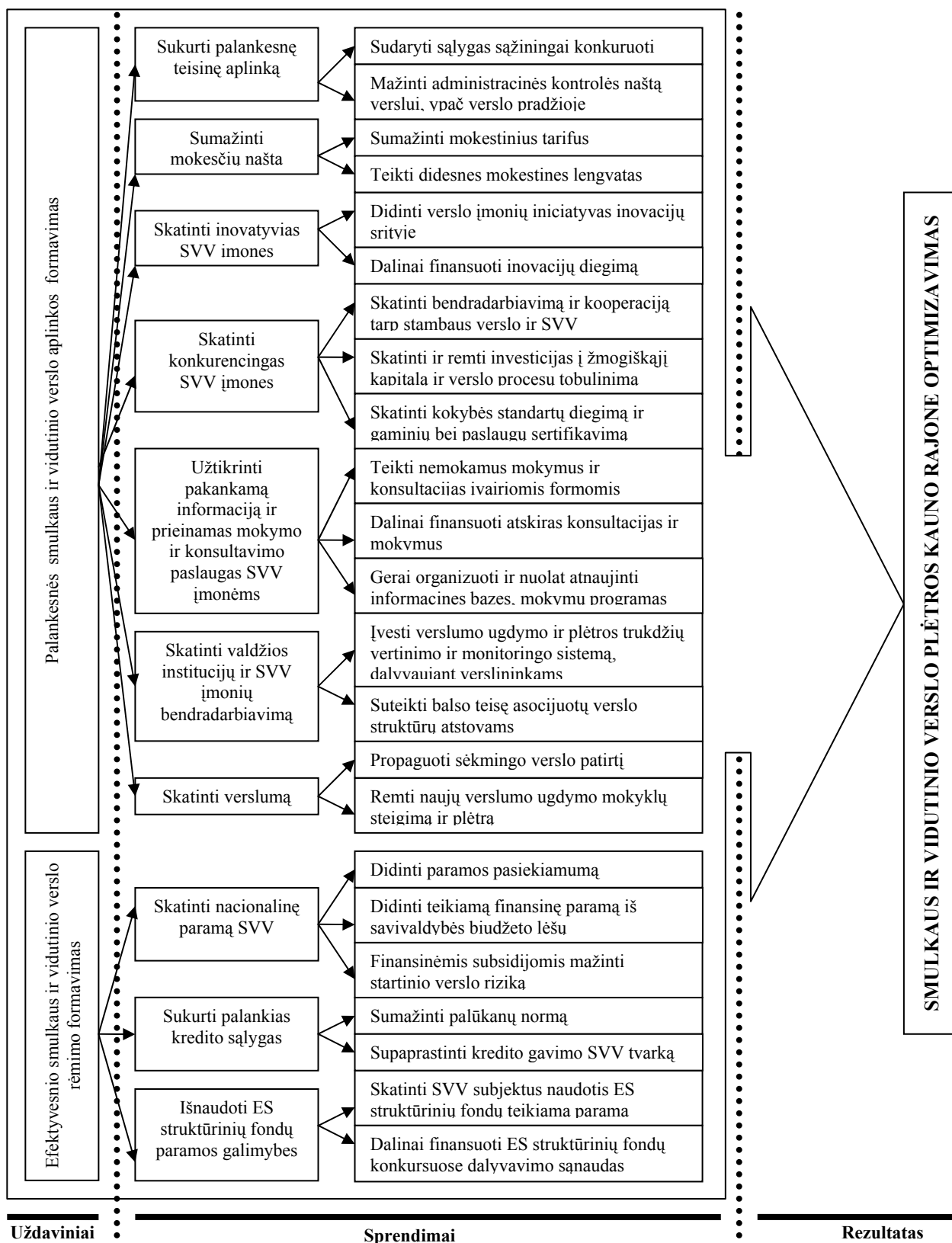
1. Palankios teisinės aplinkos sukūrimas. Nuolat besikeičianti, paini ir nekonkreti įstatymų bazė trukdo plėtotis smulkiam ir vidutiniam verslui, todėl būtina užtikrinti įmonių veiklą reglamentuojančios teisinės bazės stabilumą bei skaidrumą, sukurti aiškia ir lanksčią įstatyminę bazę, suformuoti teisingas konkurencijos sąlygas rinkoje.
2. Mokesčių naštos mažinimas. Viena iš pagrindinių verslo plėtros kliūčių yra per dideli mokesčiai. Dideli mokesčiai ypač slegia individualias įmones, kurių mokesčių našta siekia net 40 - 50 proc. Nepalanki mokesčių sistema skatina mokesčių slėpimą, žlugdo suinteresuotumą veikti, mokesčių sąlygų kaitaliojimas žlugdo verslo planus, sudaro sudėtingas sąlygas gražinti kreditus. Sudėtingomis ekonomikos sąlygomis

ypač svarbu mažinti mokesčių našta, tenkančią smulkaus ir vidutinio verslo įmonėms, taikyti didesnes mokesčio lengvatas. Reikia keisti surinktų mokesčių paskirstymo politiką Kauno rajone. Kai nuo visų surinktų mokesčių didžioji dalis bus paliekama rajone ir tiesiogiai formuos rajono biudžetą, o gerokai mažesnė perduodama į valstybės biudžetą, tada rajono vadovai matys realią smulkaus ir vidutinio verslo duodamą naudą ir pradės efektyviau skatinti šių verslų kūrimąsi ir plėtrą.

3. Smulkaus ir vidutinio verslo konkurencingumo skatinimas. Anketinės apklausos rezultatai rodo, kad Kauno rajono smulkios ir vidutinės įmonės, diegdamos inovacijas ir naujas technologijas bei naudodamos kvalifikuotą darbo jėgą, palaiapsniui pereina prie modernaus ir konkurentabilaus verslo egzistavimo. Tačiau ir toliau išlieka būtinybė didinti smulkaus ir vidutinio verslo konkurencingumą keliant darbuotojų kvalifikaciją, skatinant kokybės standartų diegimą ir paslaugų bei gaminių sertifikavimą įmonėse. Atkreipiant dėmesį į blogėjančias rinkos sąlygas, būtina skatinti smulkius ir vidutinius verslininkus kurti kooperacines įmones, daugiau bendradarbiauti tarpusavyje bei su stambesnėmis įmonėmis, nes tokiu būdu bus sukurtos didesnės galimybės verslo išlikimui ir jo plėtrai. Tarpusavio bendradarbiavimas pagerintų smulkių ir vidutinių įmonių situaciją ir produkcijos kokybę, atsirastų didesnių galimybių konkuruoti ne tik vietinėje bet ir užsienio rinkose.
4. Smulkaus ir vidutinio verslo inovacinio potencialo didinimas. Daugelyje veiklų smulkus ir vidutinis verslas greičiau ir mažesnėmis sąnaudomis įdiegia inovacijas, skirtas gamybai, paslaugoms tiekti, technologijoms vystyti. Viena didžiausių kliūčių diegti naujus produktus ir procesus įmonėje – per mažas inovacijų finansavimas, daugiausia dėl to, kad būdingos didelės išlaidos ir ekonominė naujovių diegimo rizika, ilgas inovacijų atsipirkimo laikas bei tinkamų lėšų trūkumas.
5. Informacijos, mokymo ir konsultavimo paslaugų prieinamumo užtikrinimas. Tyrimo metu paaiškėjo, kad Kauno rajono smulkioms ir vidutinėms įmonėms trūksta informacijos apie teikiamą paramą verslui bei, kad nedidelė dalis smulkių ir vidutinių verslininkų naudojami konsultavimo ir informavimo paslaugas teikiančiomis organizacijomis. Todėl būtina sudaryti palankias sąlygas naudotis informacinėmis, mokymo ir konsultavimo paslaugomis Kauno rajono smulkioms ir vidutinėms įmonėms. Parama turėtų būti ne tik organizacinė, bet ir finansinė, nes smulkūs verslininkai dažnai nepajėgūs sumokėti konsultavimo ir mokymo paslaugų kainos. Tikslinga smulkių ir vidutinių įmonių verslininkų konsultacijas vykdyti įvairiomis formomis: telefonu, internetu, ateinant į savivaldybę.

6. Siekiant gerinti verslo aplinką reikia stiprinti dialogą tarp verslo, vietinės bei regioninės valdžios ir asocijuotų verslo struktūrų. Savivaldybių komisijose priimant verslui aktualius sprendimus, asocijuotos verslo struktūros turėtų dalyvauti su sprendžiamo balso teise. Tai padėtų lengviau pašalinti smulkaus ir vidutinio verslo problemas bei veiksnius, ribojančius įmonių veiklos galimybes, arba minimizuoti jų poveikį verslo funkcionavimui, patenkinant smulkaus ir vidutinio verslo subjektų poreikius ir siekiant maksimalios ekonominės – socialinės naudos valstybei.
7. Finansinės paramos smulkaus ir vidutinio verslo subjektams gerinimas. Nepakankamas finansavimas – viena pagrindinių smulkaus ir vidutinio verslo plėtros problemų Kauno rajone. Šiuo metu savivaldos institucijos finansiškai neremia naujų smulkių ir vidutinių įmonių steigimosi ir veikiančių smulkių ir vidutinių įmonių plėtros, labai maža parama iš savivaldybių biudžeto lėšų. Taip pat nepalankios kredito gavimo sąlygos: ekonominės krizės metu, verslui siūlomos lėšos, kurias reikia brangiai skolintis. Šių kliūčių pašalinimas bei Europos Sąjungos struktūrinių fondų galimybių išnaudojimas ženkliai prisidėtų prie Kauno rajono smulkių ir vidutinių įmonių plėtros. Paramos gavimo procedūrų supaprastinimas ir reikalavimų smulkioms ir vidutinėms įmonėms, siekiančioms gauti paramą, mažinimas, motyvuotų verslininkų pasinaudoti parama, kuri padėtų jiems įsteigti įmonę ar plėsti jau esamą.
8. Verslumo skatinimas. Kauno rajone būtina nuolat skatinti gyventojų verslumą. Svarbu skatinti verslininkus kryptingai siekti nuolatinio žinių, įgūdžių bei kompetencijos tobulinimo. Pasitelkiant į pagalbą įvairias masinės informacijos priemones, skleisti atsakingo verslo, keliančio kiekvieno visuomenės nario gyvenimo kokybę, geros praktikos patirtį bei atsakingai ugdyti visuomenės verslumo gebėjimus ir teigiamas psichologines nuostatas į verslą ir jo kūrimą.

Remiantis išskirtomis pagrindinėmis smulkaus ir vidutinio verslo plėtros Kauno rajone tobulinimo kryptimis bei tyrimo rezultatais, buvo sudarytas smulkaus ir vidutinio verslo plėtros Kauno rajone optimizavimo modelis (27 paveikslas). Šio modelio įgyvendinimas padėtų pašalinti problemas, kylančias smulkioms ir vidutinėms įmonėms Kauno rajone.

27 pav. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros Kauno rajone optimizavimo modelis (sudaryta autorės)

Modelis pavaizduotas rodyklėje, kuri atspindi smulkaus ir vidutinio verslo plėtros Kauno rajone optimizavimo eigą ir kryptį. Kaip matome modelis susideda iš trijų pagrindinių dalių:

- 1) uždavinių, kurių įgyvendinimas padės pasiekti tikslą – smulkaus ir vidutinio verslo plėtros Kauno rajone optimizavimo;
- 2) sprendimų, kurioje išskiriamos priemonės ir veiksmai uždaviniams įgyvendinti;
- 3) galutinio rezultato.

Darbe sukurtas modelis yra skirtas instituciniam naudojimui, t. y. jis skirtas smulkaus ir vidutinio verslo Kauno rajone plėtrą reglamentuojančių strateginių dokumentų kūrimu užsiimančioms valstybinėms institucijoms. Šiuo metu rengiami du Kauno regionui svarbiausi dokumentai: Kauno regiono plėtros planas iki 2020 metų ir Kauno regiono smulkaus ir vidutinio verslo vystymo skatinimo studija.

IŠVADOS:

1. Nepaisant ekonominio nuosmukio, socialinis ir ekonominis smulkaus ir vidutinio verslo vaidmuo Lietuvos ekonomikoje nemažėja – pastebima smulkaus ir vidutinio verslo įmonių skaičiaus didėjimo tendencija, didėja tiek įdarbinamų darbuotojų skaičius, tiek sukurtos pridėtinės vertės mastas.
2. Apibrėžus valstybės politikos vaidmenis smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai, galima daryti išvadą, kad valstybės strateginė politika, siekiant stabilaus smulkaus ir vidutinio verslo segmento augimo bei užtikrinant ekonominę ir socialinę naudą šaliai, yra reikalinga.
3. Atlikus smulkaus ir vidutinio verslo plėtros tobulinimo galimybių Kauno rajone kokybinį tyrimą nustatyta, kad:
  - 3.1. smulkūs ir vidutiniai verslininkai yra linę kaltinti valdžią ir netinkamą finansinę šalies sistemą, nesigilindami į tai ką patys galėtų padaryti, siekiant pagerinti savo verslo situaciją. Tą lemia reikiamų žinių ir įgūdžių stoka, kadangi tik nedaugelis verslininkų naudojami konsultavimo ir informavimo organizacijų teikiamomis paslaugomis, kurių pagalba būtina skatinti pačių smulkių ir vidutinių įmonių iniciatyvas gerinti verslo aplinką: skatinti įmonių kooperaciją, ugdyti smulkaus ir vidutinio verslo ir didelių įmonių bendradarbiavimą, supažindinti ir skatinti diegti įmones ISO kokybės serijos standartus;
  - 3.2. svarbiausioji problema, trukdanti smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai Kauno rajone – esamas mokesčių lygis šalyje. Respondentų nuomone, mokesčiai turėtų būti žymiai sumažinti, tik tada galimas naujų įmonių kūrimas ir esamų plėtra. Tačiau, galima teigti, kad ne mokesčių lygyje slypi smulkaus ir vidutinio verslo plėtros problema, o mažame verslo pelningume. Jeigu įmonių pelningumas būtų aukštas, mokesčių problema iš smulkaus ir vidutinio verslo atstovų, kaip problema, nebūtų nurodoma;
  - 3.3. Kauno rajono smulkiems ir vidutiniams verslininkams, siekiant išspręsti verslo problemas ir plėsti verslą, yra reikalinga valstybės parama. Verslininkams svarbu, kad valstybė teiktų finansinę paramą, didintų mokesčių lengvatas ir supaprastintų mokesčių administravimą, teiktų garantijas paskoloms;
  - 3.4. dėl informacijos trūkumo, sudėtingų paramos gavimo procedūrų bei per didelių reikalavimų, keliamų įmonėms tik nedidelei daliai (28,6 proc.) Kauno rajono smulkių ir vidutinių verslininkų yra tekę pasinaudoti valstybės teikiama verslui

parama. Išvardintų kliūčių pašalinimas (78,6 proc. respondentų teigimu) paskatintų juos pasinaudoti parama verslo plėtrai;

- 3.5. atlikta empyrinio tyrimo rezultatų analizė patvirtina hipotezę, kad smulkaus ir vidutinio verslo plėtros būtina sąlyga yra valstybės parama.
4. Nustatytos aštuonios pagrindinės smulkaus ir vidutinio verslo Kauno rajone plėtros tobulinimo kryptys, kuri kiekviena sprendžia smulkaus ir vidutinio verslo palankesnės aplinkos formavimo ir smulkaus ir vidutinio verslo subjektų rėmimo konkrečias problemas, išaiškėjusias tyrimo metu: palankios teisinės aplinkos kūrimas, mokesčių naštos mažinimas, smulkaus ir vidutinio verslo konkurencingumo skatinimas, inovacinio potencialo skatinimas, informacijos, mokymo ir konsultavimo paslaugų prieinamumo užtikrinimas, glaudesnio bendradarbiavimo tarp verslo, vietos ir regioninės valdžios ir asocijuotų verslo struktūrų užtikrinimas, finansinės paramos smulkaus ir vidutinio verslo subjektams gerinimas, verslumo skatinimas.

LITERATŪROS ŠALTINIAI:

1. 2007–2013 m. Ekonomikos augimo veiksmų programa. 2007. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www.esparama.lt/ES_Paramam/strukturines_paramos_2007_1013m._medis/titulinis/files/2VP_EA_2007-07-05.pdf>.
2. 2007-2013 m. ES struktūrinė paramos ekonomikos augimo veiksmų programos 2 prioriteto “Verslo produktyvumo didinimas ir aplinkos verslui gerinimas“ aptarimas. 2009. *Ūkio ministerijos ES struktūrinės paramos departamentas*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www.latia.lt/docs/empty/Verslas_pristatymas_papildytas%202007%2005%2009.ppt>.
3. 2007-2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programa. 2007. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www.esparama.lt/ES_Paramam/strukturines_paramos_2007_1013m._medis/titulinis/files/3VP_SS_2007-07-05.pdf>.
4. ABRAMAVIČIUS, Š. 2001. ISO 9000 serijos standartų bei visuotinės kokybės vadybos santykio problema ir konkurencinis pranašumas. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. Nr. 20.
5. ADAMONIENĖ, R.; TRIFONOVA, J. 2007. Valstybės parama smulkiam ir vidutiniam verslui Lietuvoje: bendras ir praktinis aspektai. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, Nr. 41.
6. ALTINAY, L.; ALTINAY, E.; GANNON, J. 2008. Exploring the relationship between the human resource management practices and growth in small service firms. *The Service Industries Journal*, vol. 28, no. 7.
7. Apie agentūrą. 2009. *Lietuvos ekonominės plėtros agentūra*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lepa.lt/lt/ApieAgentura.html>>.
8. Apie klasterius. 2008. *Klasterių kompetencijos tinklas*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.kkt.lt/lt/apie_klasterius>.
9. BANYS, R.; RUDMINAITIS, V.; GRYBĖNAS, V. 2006. *Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūtys Lietuvoje*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. sausio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.elibrary.lt/resursai/Mokslai/Kolegijos/Kolpingo_kolegija/konferencija2006/03.pdf>.
10. BARTKUS, E. V. 2007. *Smulkaus ir vidutinio verslo vadyba*. Vilnius: UAB “Akritis”.
11. BARTKUS, E. V.; KRIAUCIŪNAITĖ, Ž. 2007. Kokybės- konkurencinio privalumo pagrindas smulkaus ir vidutinio verslo įmonėse. *Ekonomika ir vadyba*. Nr. 12.

12. COMMISSION RECOMMENDATION of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises. 2003. Notified under document number C(2003) 1422. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2003/l_124/l_12420030520en00360041.pdf>.
13. DAPKUS, R. 2008. Verslo plėtra kaimiškuosiuose regionuose. Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai: mokslo darbai. Nr. 14 (3).
14. Dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės programos. 2006. LRS nutarimas Nr. X-767, Vilnius. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/15_vyr_programa.pdf>.
15. Dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės programos. 2008. LRS nutarimas Nr. XI-52, Vilnius. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrv.lt/lt/veikla/vyriausybes-programa/>>.
16. Dėl smulkaus ir vidutinio verslo plėtros iki 2008 m. strateginių krypčių aprašo ir smulkaus ir vidutinio verslo plėtros 2005-2008 m. aprašo patvirtinimo. 2005. LRV nutarimas Nr. 1104, Vilnius. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=264150&p_query=&p_tr2=>>.
17. Dėl Valstybės ilgalaikės raidos strategijos. 2002. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Nr. IX-1187, Vilnius. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=193888>.
18. EKONOMIKOS SKATINIMO PLANAS. 2009. *Lietuvos Respublikos vyriausybė*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.skatinimoplanas.lt/files/ekonomikos_skatinimo_planas.pdf>.
19. ES struktūrinė parama 2007 – 2013m. 2009. *Lietuvos verslo paramos agentūra*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lvpa.lt/lt/content/viewitem/10295/>>.
20. GABARTAS, R. 2006. *Rizika - didesnio pelno palydovė*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://kauno.diena.lt/dienrastis/kita/rizika-didesnio-pelno-palydove-42772>>.
21. Garantijos. 2009. *Žemės ūkio paskolų garantijų fondas*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.garfondas.lt/index.php?2282803979>>.
22. Garantijų teikimas SVV. 2009. *INVEGA*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.invega.lt/content/view/186/79/>>.
23. GARUCKAS, R.; JATULIAVIČIENĖ, G. 2008. *Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros problemos ir perspektyvos Lietuvos regionuose*. Smulkiojo ir vidutinio verslo iššūkiai:

- teoriniai ir praktiniai aspektai : mokslinės-praktinės konferencijos, įvykusios 2007 m. gegužės 10 d. Vilniaus teisės ir verslo kolegijoje, straipsnių rinkinys. p. 40-55.
24. KASPERAVIČIENĖ, V. 2010. Kauno rajone – viena palankiausių mokesčių lengvatų politika. [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. vasario 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.kaunozinios.lt/naujienos/kauno-rajone-%E2%80%93-viena-palankiausiu-mokesciu-lengvatu-politika_10936.html>
  25. KERŠIENĖ, R. 2009. Konkurencingumo išsaugojimo veiksniai globalizacijos sąlygomis. *Ekonomika ir vadyba*. Nr. 14.
  26. Lietuvos 2007 – 2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui įgyvendinti. 2007. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.euro.lt/documents/es_paramos_panaudojimo_dokumentai/Strategija_2007-03-doc>.
  27. Lietuvos įmonių katalogas. 2009. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.imones.lt/>>.
  28. Lietuvos inovacijų centras. 2009. *Lietuvos inovacijų centras*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lic.lt/index.php?-498365315>>.
  29. LIETUVOS RESPUBLIKOS SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO ĮSTATYMO PAKEITIMO ĮSTATYMAS. 2007. Nr. X - 1346. Lietuvos Respublikos Seimas. Vilnius: *Valstybės žinios*, Nr. 132-5354.
  30. LIETUVOS RESPUBLIKOS UŽIMTUMO RĖMIMO ĮSTATYMO PAKEITIMO ĮSTATYMAS. 2009. Nr. XI-334. Lietuvos Respublikos Seimas. Vilnius: *Valstybės žinios*, Nr. 86-3638.
  31. LIETUVOS SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTROS AGENTŪRA. 2009. *Smulkaus verslo finansavimo alternatyvos*. Vilnius.
  32. Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija. 2002. *Lietuvos Respublikos ūkio ministerija*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/lt/strategija/VIRS/Ūkio%20strategija/galutine040121.doc>>.
  33. MAČERINSKIENĖ, I.; IVAŠKEVIČIŪTĖ, L.; SABAITĖ, G. 2002. *Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros galimybės ir jų problemos*. Socialiniai mokslai. Nr. 2 (34).
  34. MALHOTRA, N. K. 2007. *Marketing research: an applied orientation*. London: Prentice-Hall International.
  35. MATEKONIENĖ, J.; MAČERINSKIENĖ, I.; DARULIS, A.; KRUTKIENĖ, I.; SABAITĖ, G. 2002. *Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtotės iki 2015 metų strategija*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą:

- <<http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/12.%20smulkiojo%20ir%20vidutinio%20verslo%20plėtotes%20strategija.doc>>.
36. MAŽYLIS, L. 2006. *Paramos smulkiajam ir vidutian verslui administravimo Lietuvoje europinis kontekstas*. Viešoji politika ir administravimas. Nr. 16, p. 37 – 45.
  37. MISIŪNAS, A. 2009. *Verslo plėtros įtaka šalies ekonomikai*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://algmisiunas.home.mruni.lt/wp-content/uploads/2009/03/verslo-itaka-ekonomikai.doc>>.
  38. Mokslo ir technologijų parkų veiklos analizė ir pasiūlymai dėl jų veiklos efektyvumo didinimo. 2007. *Mokslinis tiriamasis darbas*. Asociacija „Žinių ekonomikos forumas“, UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“, p. 5–9. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/lt/veiklos_kryptys/ino/doc/ZEF_EKT_MTP_FIN.doc>.
  39. MOLE, K. F.; KEOGH, W. 2009. The implications of public sector small business advisers becoming strategic sounding boards: England and Scotland compared. *Entrepreneurship & Regional Development*, vol. 21, no. 1.
  40. MONTERO, B. 2001. *Business Practice and Development: The Role of Small and Medium-sized Enterprises*. Doing Business with Spain, p. 65-70.
  41. MUNTEANU, I. 2005. Small business in a small state. *Problems of economics transition*, vol. 48, no. 3.
  42. Nacionalinė parama. 2009. *Lietuvos verslo paramos agentūra*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lvpa.lt/lt/content/viewitem/12793/>>.
  43. Nacionalinė partnerystė. 2008. *KTU regioninis mokslo parkas*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ktc.lt/4036/partneryste.html>>.
  44. Nacionalinių technologijų platformų sąrašas. 2009. *Nacionalinių technologijų platformų centras*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ntplatformos.lt/index.php?-354860228>>.
  45. PAČĖSA, N. 2000. Valstybės vaidmens ir įtakos, plėtojant smulkų ir vidutinį verslą, koregavimas. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, Nr. 15.
  46. PAČĖSA, N. 2007. Mažo ir vidutinio verslo strateginiai plėtros principai: valstybės vaidmuo. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. Nr. 42.
  47. Pelnų mokesčiai. 2009. Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vmi.lt/lt/index.aspx?itemId=1084942>>.
  48. PLEHN-DUJOWICH, J. M. 2009. Firm size and types of innovation. *Economics of Innovation and New Technology*, vol. 18, no. 3.

49. SMAGURAUSKIENĖ, L. 2009. Finansinė verslo skatinimo sistema Lietuvoje. *Annales Geographicae*. t. 42(1-2).
50. Smulkaus ir vidutinio verslo valdymo žinynas. 2008. *Lietuvos verslo darbdavių konfederacija*. Vilnius: UAB "Print-it".
51. Smulkaus ir vidutinio verslo vystymo Kauno regione programa. 2005. Kaunas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.kaunas.aps.lt/stotisFiles/uploadedAttachments/Regionine/SVV%20vystymo%20Kauno%20regione%20programa%202005-2008%20m..pdf>>.
52. SNAITH, B.; WALKER, J. 2005. *Medium – sized enterprises – providing targeted support for a dynamic force in the economy*. Northern Economic Review. Nr. 36, p. 91 – 106.
53. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės. 2009. *Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos 2009*. Vilnius.
54. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės. *Verslo statistika: veikiančios mažos ir vidutinės įmonės*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>>.
55. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės. *Verslo statistika: veikiančios mažos ir vidutinės įmonės pagal darbuotojų skaičių* [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. vasario 19 d.]. Prieiga per internetą: <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>>.
56. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės. *Verslo statistika: veikiančios mažos ir vidutinės įmonės pagal teisinę formą* [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. vasario 19 d.]. Prieiga per internetą: <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>>.
57. STRIPEIKIS, O. 2008. Antrepreniškumo formavimas Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo įmonėse. *Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai: mokslo darbai*. Nr. 15 (4).
58. STRIPEIKIS, O.; ŽUKAUSKAS, P. 2004. Smulkaus ir vidutinio verslo aplinka Lietuvos ir ES rinkose. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, Nr. 31.
59. SŪDŽIUS, V. 2001. *Smulkaus ir vidutinio verslo administravimas ir valdymas*. Vilnius: Kronta.
60. SVETIKAS, A. 2006. *Verslo veiklos problemos ir perspektyvos Lietuvoje*. Tiltai, Nr. 3.
61. ŠTREIMIKIENĖ, D.; DAPKUS, R.; ŠIVICKAS, G. 2007. Paramos smulkiam ir vidutiniam verslui efektyvumo vertinimas. *Ekonomika: mokslo darbai*, t. 80.
62. TAMOŠIŪNAS, T.; LUKOŠIUS, S. 2009. *Possibilities for Business Enterprise Support*. Engineering economics, Nr. 1 (61).
63. Valstybės įmonių registro centro duomenų bazė. 2009. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.registrucentras.lt/jar/p/>>.

64. Verslo asociatyvinių struktūrų veiklos organizavimas: tipiniai paslaugų paketai. 2007. *Lietuvos pramoninkų konfederacija, Lietuvos inovacijų centras*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lic.lt/index.php?-382459073>>.
65. VIJEIKIS, J.; BALEŽENTIS, A. 2010. Smulkaus ir vidutinio verslo vystymo problemos bei perspektyvos Lietuvos regionuose. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*. Nr. 20 (1).

GERBIAMAS RESPONDENTE,

LŽŪU EVF magistrantė, Ž. Barauskaitė, rengia magistratūros studijų baigiamąjį darbą tema „Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros Kauno rajone tobulinimo kryptys“ ir atlieka smulkaus ir vidutinio verslo plėtros Kauno rajone problemų tyrimą. Magistrantė, siekdama pateikti pasiūlymus Kauno rajono smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai patobulinti, kad jos atitiktų verslininkų lūkesčius ir poreikius, norėtų gauti Jūsų atsakymus į žemiau pateiktus anketos klausimus.

Iš anksto dėkoju už nuoširdžius atsakymus.

1. Kaip, Jūsų nuomone, pasikeitė verslo aplinka Lietuvoje 2005-2010 metais?
  - Nepasikeitė;
  - Pagerėjo;
  - Pablogėjo;
  - Neturiu nuomonės.
2. Ar Jūsų verslui yra sukurta palanki teisinė bazė?
  - Taip;
  - Ne (įrašykite, kodėl): _____
3. Ar Jūsų verslui yra užtikrintos vienodos konkurencinės sąlygos?
  - Taip;
  - Ne (įrašykite, kodėl): _____
4. Ar Jūsų įmonę tenkina įvairių leidimų bei licenzijų išdavimo tvarka?
  - Tenkina, išduodama neterminuotam laikotarpiui;
  - Netenkina, išduodama neterminuotam laikotarpiui;
  - Tenkina, išduodama priimtina terminuotam laikotarpiui;
  - Netenkina, išduodama per trumpam terminuotam laikotarpiui;
  - Kita (įrašykite): _____
5. Ar Jūsų įmonė priklauso Kauno rajone veikiančiai verslą vienijančiai organizacijai?
  - Nepriklauso;
  - Priklauso Kauno regiono smulkių ir vidutinių verslininkų asociacijai;
  - Priklauso Kauno prekybos, pramonės ir amatų rūmams;
  - Priklauso Lietuvos verslo darbdavių konfederacijai;
  - Priklauso Lietuvos pramonininkų konfederacijai;
  - Priklauso Lietuvos verslininkų ir vadybininkų draugijai;

- Priklauso Smulkių verslininkų ir prekybininkų asociacijai;
Priklauso kitoms asocijuotoms struktūroms (įrašykite): _____
6. Ar asocijuotų verslo struktūrų atstovai turi galimybę balsu teise dalyvauti visose savivaldybių komisijose, nagrinėjančiose su smulkaus ir vidutinio verslo veikla susijusius klausimus?
- Turi;
 Neturi;
 Nežinau.
7. Ar Jūsų įmonė naudojami verslo konsultavimo ir informavimo organizacijų teikiamomis paslaugomis?
- Taip, dažnai;
 Taip, kartais;
 Naudojosi vieną kartą;
 Nesinaudoja.
8. Jei Jūsų įmonė niekada nesinaudojo verslo konsultavimo ir informavimo organizacijų teikiamomis paslaugomis, tai dėl kokių priežasčių?
- Verslo konsultavimo ir informacijos organizacijų nebuvimas artimiausiame mieste;
 Informacijos trūkumas apie verslo konsultavimo ir informavimo organizacijų teikiamas paslaugas;
 Verslo konsultavimo ir informacijos organizacijos neteikia paslaugų, kokių reikia Jūsų įmonei;
 Nepasitikite verslo konsultavimo ir informavimo organizacijų darbuotojų kvalifikacija ir gebėjimais;
Kita (įrašykite): _____
9. Ar Jūsų įmonė yra skatinama diegti inovacijas?
- Taip;
 Ne.
10. Ar Jūsų įmonėje yra vykdomos inovacijos?
- Taip;
 Ne.
11. Ar Jūsų įmonėje yra diegiamos ir vykdomos informacinės technologijos?
- Taip;
 Ne;
12. Ar dalyvaujate įmonių kooperacijoje?
- Taip;

Ne.

13. Kokius dalyvavimo įmonių kooperacijoje privalumus išvelgiate?

- Galimybė konkuruoti su kitais rinkos dalyviais, kaip su lygeverčiais partneriais;
- Galimybė lengviau derėtis dėl supirkimo kainos;
- Galimybė parduoti produkciją aukštesne kaina;
- Galimybė kooperatyvo nariams naudotis pigesnėmis bendrovės paslaugomis, žaliavomis;
- Kooperatyvo nariai turi pirmenybę gauti paslaugas ne narių atžvilgiu;
- Glaudus tarpusavio bendravimas: apsikeičiama informacija, priimami sprendimai;
- Skatinamas žmonių bendradarbiavimas ir tarpusavio pasitikėjimas;
- Galimybė susikooperavus lengviau gauti kreditus;
- Galimybė susikooperavus lengviau gauti ES ar valstybės paramą;
- Kooperatyvo mokesčių lengvatos.

Kita (įrašykite): _____

14. Ar Jūsų įmonėje yra vykdomas darbuotojų kvalifikacijos tobulinimas?

- Taip;
- Ne.

15. Kaip dažnai Jūsų įmonės darbuotojai dalyvauja profesinių įgūdžių tobulinimo mokymuose?

- Kartą per tris mėnesius;
- Kartą per pusę metų;
- Kartą per metus;
- Kartą per du metus;

16. Koks dėmesys yra skiriamas žmogiškiesiems ištekliams Jūsų įmonėje?

- Darbuotojai yra motyvuojami geriau dirbti;
- Darbuotojams suteiktos geros fizinės darbo sąlygos ir darbo laikas;
- Darbuotojai turi savo nuomonės išreiškimo laisvę;
- Taikomi geri metodai darbuotojų profesiniam paruošimui;
- Palaikomi geri socialiniai ryšiai su darbuotojais;
- Atsižvelgiama į darbuotojų poreikius.

Kita (įrašykite): _____

17. Ar Jūsų įmonė yra sertifikuota pagal ISO standartus?

- Taip;
- Ne.

18. Įvardinkite pagrindinius sunkumus su kuriais buvote susidūręs įmonės veiklos pradžioje:

- Siekiant gauti finansavimą;
- Ieškant verslui tinkamą vietą, patalpas ir pan.;
- Ieškant tinkamų darbuotojų;
- Tvarkant verslo teisinius, administracinius reikalus;
- Ieškant potencialių užsakovų;

Kita (įrašykite): _____

19. Kaip manote, ar šių sunkumų pašalinimas paskatintų naujų smulkaus ir vidutinio verslo įmonių kūrimąsi?

- Taip;
- Ne.

20. Kurios, iš šių išvardintų problemų trukdo Jūsų verslui labiausiai?

- Kintantys įstatymai;
- Dideli mokesčiai;
- Paramos trūkumas;
- Pasenusios technologijos;
- Sudėtingos kreditavimo sąlygos;
- Kvalifikuotų specialistų stoka;
- Apyvartinių lėšų stoka;
- Nelygi konkurencija.

Kita (įrašykite): _____

21. Ar šių problemų pašalinimas paspartintų Jūsų verslo plėtrą?

- Taip;
- Ne.

22. Jūsų siūlymai, kaip būtų galima spęsti šias problemas:

1. _____
2. _____

23. Ar sprendžiant verslo problemas, Jums reikalinga parama iš šalies?

- Taip;
- Ne.

24. Kokia parama Jūsų verslui yra reikalingiausia?

- Mokesčių lengvatos;
- Mokesčių administravimo supaprastinimas;
- Mokymo ir konsultavimo paslaugos;
- Metodinė pagalba rengiant paraiškas paramai iš Europos Sąjungos fondų gauti;

- Garantijos paskoloms;
  - Nemokama verslo informacija;
  - Finansinė parama;
- Kita (įrašykite): _____
25. Ar Jums pakanka informacijos apie teikiamą paramą smulkiam ir vidutiniam verslui?
- Pakanka;
  - Nepakanka;
  - Iš dalies pakanka;
  - Nežinau.
26. Ar Jūsų įmonei yra tekę pasinaudoti teikiamomis smulkaus ir vidutinio verslo paramos formomis?
- Taip;
  - Ne.
27. Jei Jūsų įmonei yra tekę pasinaudoti teikiamomis smulkaus ir vidutinio verslo paramos formomis, nurodykite kokiomis?
- Mokesčių lengvatomis;
  - Verslo inkubatorių, verslo informacijos centrų, technologinių parkų teikiamomis paslaugomis;
  - Savivaldybių smulkaus ir vidutinio verslo skatinimo fondais;
  - INVEGA paslaugomis;
  - Europos Sąjungos fondais;
  - NMA išmokomis;
  - Parama naujų darbo vietų kūrimui.
- Kita (įrašykite): _____
28. Jei Jūsų įmonei nėra tekę pasinaudoti teikiamomis smulkaus ir vidutinio verslo paramos formomis, tai dėl kokių priežasčių?
- Nėra darbuotojų, galinčių paruošti projektą paramai gauti;
  - Įmonė neatitinka reikalavimų paramai gauti;
  - Per didelė išorinių konsultantų samdos kaina;
  - Įmonė nėra susipažinusi su paramos gavimo tvarka;
  - Sudėtingos paramos gavimo procedūros;
  - Ilgas paramos gavimo laikotarpis;
  - Informacijos trūkumas apie teikiamą paramą;
- Kita (įrašykite): _____

29. Ar šių kliūčių pašalinimas paskatintu Jus pasinaudoti parama verslo plėtrai?

Taip;

Ne.

30. Jūsų siūlymai, kaip būtų galima išspręsti problemas, trukdančias pasinaudoti parama:

1. _____

2. _____

31. Koks Jūsų įmonės teisinis statusas?

IĮ;

AB;

UAB;

Kita (įrašykite): _____

32. Koks Jūsų įmonėje darbuotojų skaičius?

Iki 10 darbuotojų;

Iki 50 darbuotojų;

Iki 250 darbuotojų;

Virš 250 darbuotojų.

33. Kurioje Kauno rajono seniūnijoje yra Jūsų įmonės būstinė?

Įrašykite: _____

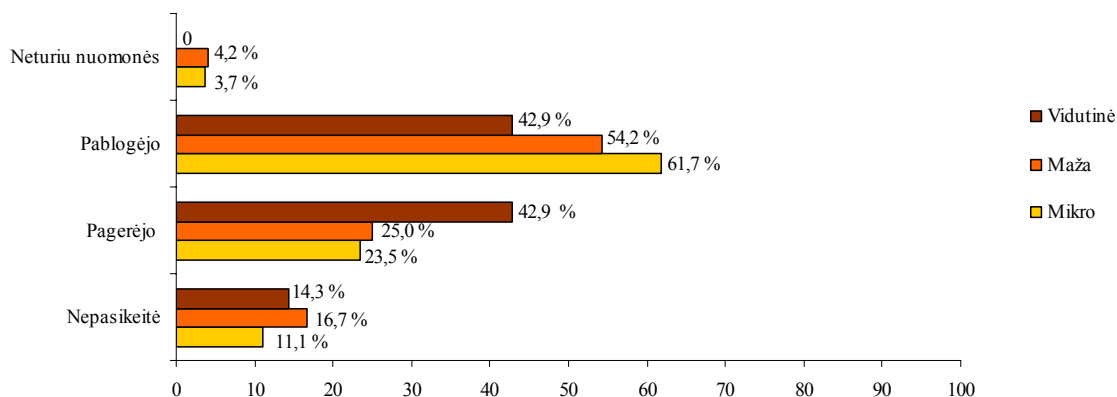
34. Jūsų įmonės veiklos sritis?

Gamyba;

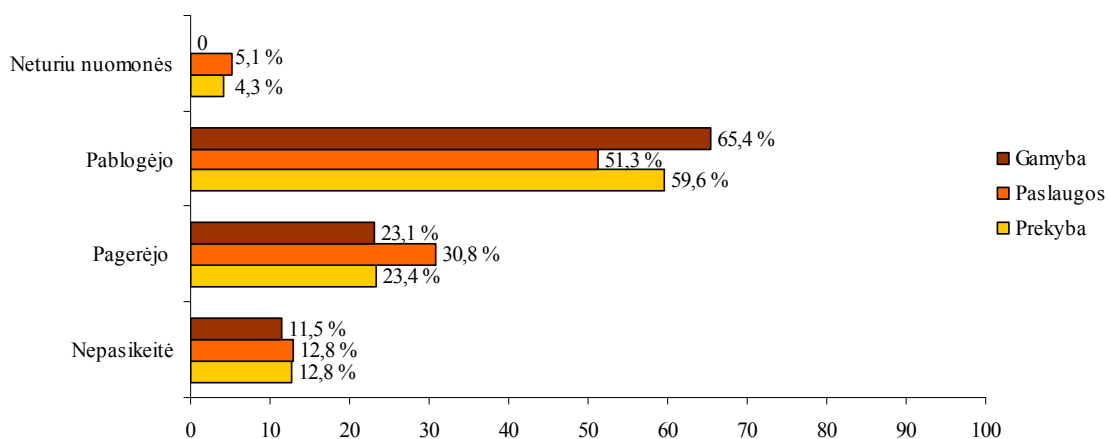
Prekyba;

Paslaugos;

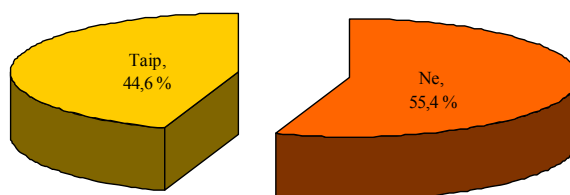
Kita (įrašykite): _____

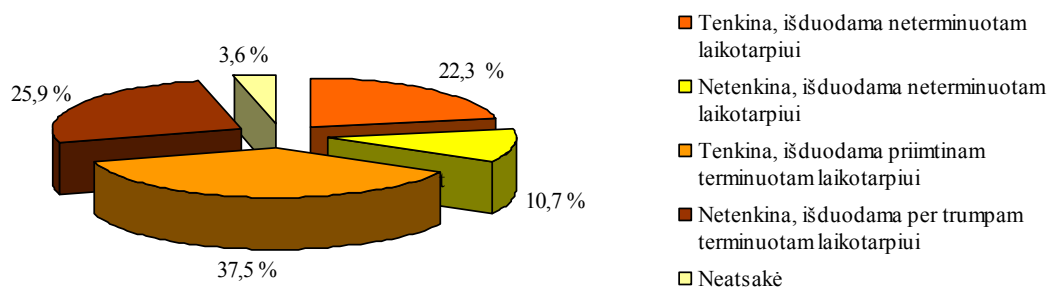
28 pav. Lietuvos verslo aplinkos pasikeitimo 2005 – 2010 metais vertinimas pagal įmonių dydžius, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

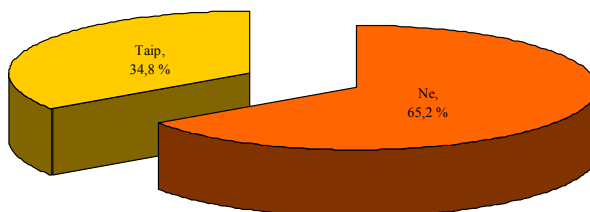
29 pav. Lietuvos verslo aplinkos pasikeitimo 2005 – 2010 metais vertinimas pagal įmonių veiklos pobūdį, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

30 pav. Teisinės bazės vertinimas, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

31 pav. Įvairių leidimų bei licenzijų išdavimo tvarkos vertinimas, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

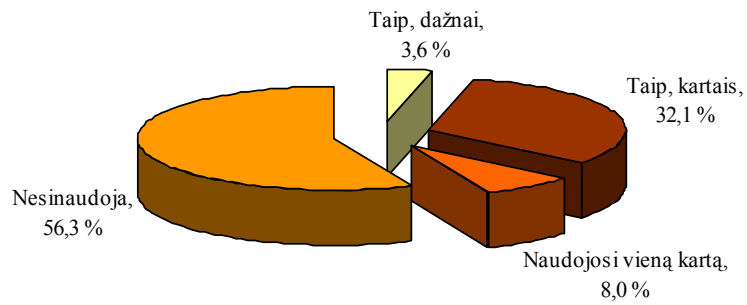

32 pav. Konkurencinių sąlygų vertinimas, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

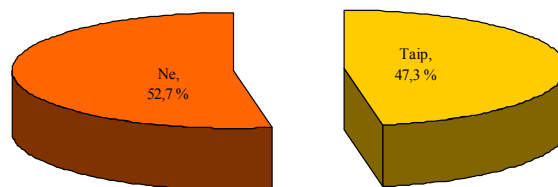
10 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal priklausymą verslą vienijančioms organizacijoms (sudaryta autorės, anketinės apklausos duomenimis)

		Nepriklausomas	Priklauso						Iš viso	
			Kauno regiono smulkių ir vidutinių verslininkų asociacijai	Kauno prekybos, pramonės ir amatų rūmams	Lietuvos verslo darbdavių konfederacijai	Lietuvos pramoninkų konfederacijai	Lietuvos verslininkų ir vadybininkų draugijai	Smulkių verslininkų ir prekybininkų asociacijai		Kitoms asociacijoms struktūroms
Mikro	vnt.	49	8	4	1	2	1	9	7	81
	proc.	60,5	9,9	4,9	1,2	2,5	1,2	11,1	8,6	100
Maža	vnt.	7	4	4	3	1	0	2	3	24
	proc.	29,2	16,7	16,7	12,5	4,2	0	8,3	12,5	100
Vidutinė	vnt.	2	3	0	0	0	0	0	2	7
	proc.	28,6	42,9	0	0	0	0	0	28,6	100
Iš viso	vnt.	58	15	8	4	3	1	11	12	112
	proc.	51,8	13,4	7,1	3,6	2,7	0,9	9,8	10,7	100

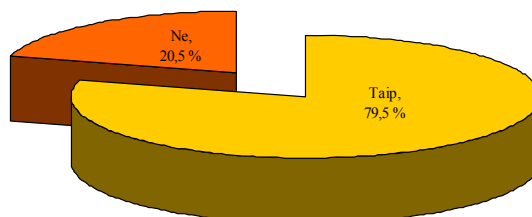

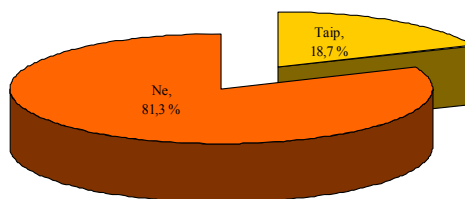
33 pav. Naudojimosi verslo konsultavimo ir informavimo organizacijų paslaugomis vertinimas, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

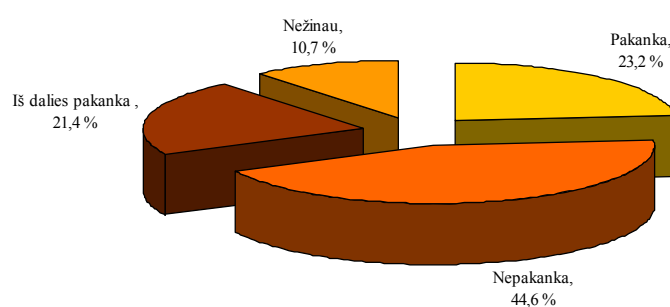
34 pav. Inovacijų vykdymo vertinimas, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

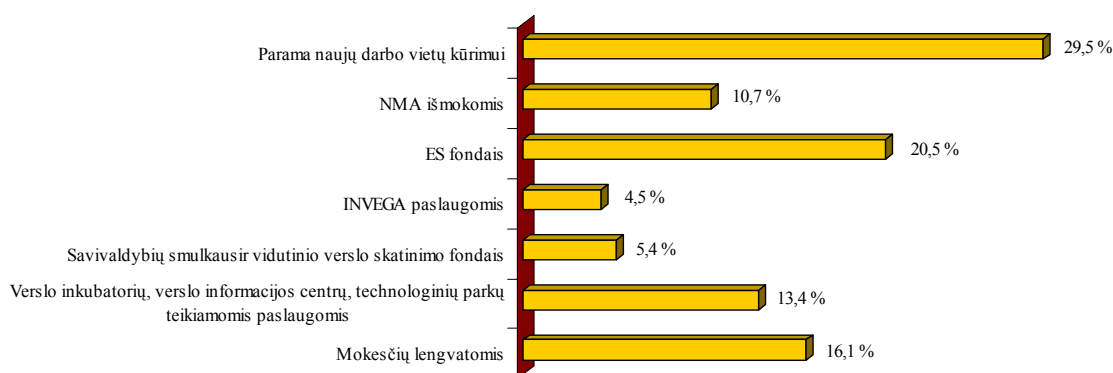
35 pav. Informacinių technologijų diegimo ir vykdymo vertinimas, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

36 pav. ISO standartų taikymo vertinimas, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

37 pav. Informacijos apie teikiamą paramą smulkiam ir vidutiniam verslui vertinimas, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

38 pav. Paramos panaudojimo vertinimas, proc. (sudaryta autorės, remiantis anketinės apklausos duomenimis)

VALSTYBĖS POLITIKOS GAIRĖS SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTROS ATŽVILGIU

Živilė Barauskaitė

Lietuvos žemės ūkio universitetas

Įvadas

Formuojant palankias smulkaus ir vidutinio verslo plėtros sąlygas ypač svarbus valstybės vaidmuo, įstatymiškai reguliuojantis verslo subjektų veiklą. Valstybė nustato: valstybės pagalbos smulkaus ir vidutinio verslo subjektams sąlygas (verslo plėtros programos) ir prioritetus, valstybės pagalbos smulkaus ir vidutinio verslo subjektams formas ir apribojimus (mokesčius, biurokratizmo lygį). Straipsnyje įvertinamas valstybės politikos vaidmuo smulkaus ir vidutinio verslo plėtros atžvilgiu, atkreipiant dėmesį į Lietuvoje smulkų ir vidutinį verslą reglamentuojančių programų ir strategijų įgyvendinimą. Dėl ekonomikos nuosmukio žymiai pablogėjusių Lietuvos verslo sąlygų mažėja skolinimosi galimybės, daugėja bankrotų, sparčiai auga nedarbas. Todėl kiekviena valstybė privalo sudaryti kuo geresnes sąlygas smulkiam ir vidutiniam verslui plėstis. Dėl šios priežasties yra svarbu atskleisti smulkaus ir vidutinio verslo plėtros strategijų trūkumus, kad jas pašalinus, būtų sudarytos palankesnės sąlygos smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai.

Tyrimo objektas – šalies smulkaus ir vidutinio verslo politika.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti valstybės politiką plėtojant smulkų ir vidutinį verslą bei nustatyti jos vykdymo trikdžius.

Tiksliui pasiekti, išskirti šie **uždaviniai**:

1. apibrėžti valstybės politikos vaidmenį smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai.
2. išanalizuoti smulkaus ir vidutinio verslo programas ir strategijas bei įvertinti jų vykdymą praktikoje.
3. išskirti pagrindines smulkaus ir vidutinio verslo plėtros sąlygų gerinimo kryptis.

Tyrimo metodai: iškeltam tikslui ir uždaviniams įgyvendinti naudoti bendramokslinio pažinimo metodai: mokslinės literatūros ir teisės aktų analizė ir sintezė, palyginimo bei apibendrinimo metodai.

Rezultatai

Pagal 2003 m. gegužės 6 d. Europos Komisijos rekomendaciją, kuri pradėta taikyti 2005 m. sausio 1 d., smulkias ir vidutines įmones apibūdina šie kriterijai: įmonės darbuotojų skaičius, metinė apyvarta arba balansinė turto vertė, įmonės savarankiškumas. Smulkaus ir vidutinio verslo sampratą Lietuvoje apibrėžia 2007 m. gruodžio 4d. Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo įstatymo pakeitimo įstatymas, kuris įsigaliojo 2008 m. sausio 1 d.

1 lentelė. Smulkaus ir vidutinio verslo apibrėžimas Lietuvoje

(Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo įstatymo pakeitimo įstatymas, 2007)

Įmonės kategorija	Darbuotojų skaičius	Atitinka bent vieną iš šių reikalavimų:	
		Metinės pajamos (mln. Lt)	Turto balansinė vertė (mln. Lt)
Vidutinė įmonė	< 250	< = 138	< = 93
Maža įmonė	< 50	< = 24	< = 17
Labai maža įmonė	< 10	< = 7	< = 5

Skirtingoje literatūroje (Montero, 2001; Misiūnas, 2009) taip pat smulkaus ir vidutinio verslo valdymo žinyne (2008) teigiama, kad nagrinėjant smulkaus ir vidutinio verslo reikšmę Lietuvos ekonomikai, svarbiausias dėmesys turi būti skiriamas trims pagrindiniams rodikliams:

- smulkių ir vidutinių įmonių skaičiui. Statistikos departamento duomenimis (2009) 2009 m. Lietuvoje buvo 65 526 veikiančios įmonės, iš jų 65 131 buvo smulkios ir vidutinės, o tai sudarė 99,4 procentų visų veikiančių įmonių.

- sukuriamų darbo vietų santykinei daliai. Anot, statistikos departamento (Statistikos departamentas..., 2009) Lietuvoje 2008 m. iš viso darbuotojų buvo 1304,3 tūkst. Taigi smulkios ir vidutinės įmonės sukūrė 52,5 proc. visų darbo vietų, nes 2008 metais smulkiose ir vidutinėse įmonėse iš viso buvo įdarbinta 684,2 tūkst. darbuotojų.
- sukurtos pridėtinės vertės santykinei daliai. 2007 m. smulkių ir vidutinių įmonių sukurta bendroji pridėtinė vertė siekė 46733,7 mln. Lt, o viso verslo sukurta bendroji pridėtinė vertė – 72397,0 mln. Lt. Smulkas ir vidutinio verslo dalis šalies pridėtinėje vertėje 2007 m., palyginti su 2006 m., padidėjo 0,3 proc. ir sudarė 64,6 proc.

Taigi galima teigti, kad nepaisant ekonominio nuosmukio, socialinis ir ekonominis smulkas ir vidutinio verslo vaidmuo Lietuvos ekonomikoje nemažėja – smulkių ir vidutinių įmonių skaičius kasmet didėja, auga tiek įdarbinamų darbuotojų skaičius, tiek sukurtos pridėtinės vertės mastas. Dėl šios priežasties smulkių ir vidutinių įmonių skatinimas yra vienas svarbiausių ekonomikos plėtros uždavinių, juolab, kad tarp pagrindinių šalies ūkio raidos tikslų yra minimi ir šie (Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos, 2002; Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija, 2002) – naujų darbo vietų kūrimas, vidurinėsios klasės stiprinimas, bendrojo vidaus augimo spartinimas, socialinių ir ekonominių regionų skirtumų mažinimas.

Literatūroje aptinkama skirtingų nuomonių, kaip valstybė turėtų elgtis verslo atžvilgiu: teiginių ginančių visišką verslo liberalizavimą ir pasisakymų už griežtą verslo veiklos reguliavimą ir reglamentavimą. Mokslinėje literatūroje (Smagurauskienė, 2009; Sūdžius, 2001; Štreimikienė, Dapkus, Šivickas, 2007; Tamošiūnas, Lukošius, 2009) įvardijami trys pagrindiniai principiniai požiūriai į smulkas ir vidutinio verslo plėtrą ir valstybės vaidmenį šiame procese:

- 4) įvairios lengvatos, išimties yra nesuderinamos su rinkos dėsnų funkcionavimu. „Šiltnamio“ sąlygų sudarymas tarp ūkio vienetų lemia nenatūralius santykius, neužtikrina konkurencijos, neskatina tobulėti, todėl teigiama, jog valstybės kišimasis yra nepageidautinas.
- 5) smulkiam ir vidutiniam verslui turi būti sudaromos išskirtinės sąlygos. Įvertinant smulkas verslo vaidmenį tiek ūkio subalansavimo, tiek socialiniu požiūriu ir jo formavimosi ypatumus, šiam požiūriui vis daugiau pritariama. Vienintelė sąlyga – tai turi būti daroma labai pagrįstai, atsižvelgiant į šalies ar regiono plėtros sąlygas ir poreikius.
- 6) smulkus ir vidutinis verslas turi rasti savo vietą, kurioje dėl savo ypatumų būtų efektyvus. Tai dažniausiai yra tos rinkos nišos, kurios didelėms įmonėms yra nepatrauklios dėl mažų gamybos apimčių, gilios specializacijos ir didelio darbo imlumo.

Autorės nuomonė sutampa su N. Pačėsos (2000), kuris teigia, kad valstybės strateginė politika, kurios esmė yra, analizuojant smulkas ir vidutinio verslo kūrimosi ir funkcionavimo problemas bei silpnąsias vietas, kurti palankią verslo aplinką ir plėtros skatinimo mechanizmą šių, identifikuotų problemų šalinimui bei silpnų vietų apsaugai, įtakoiant stipriųjų pusį pasireiškimą, siekiant stabilaus smulkas ir vidutinio verslo segmento augimo bei užtikrinant ekonominę ir socialinę naudą šalies ūkiui, yra reikalinga.

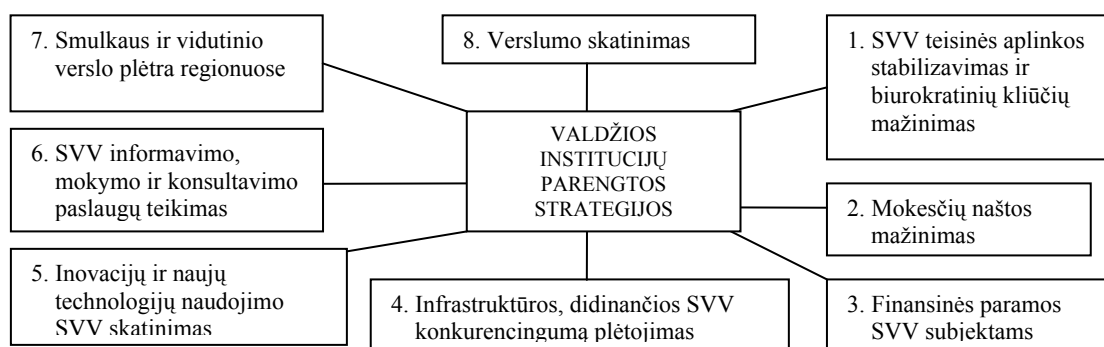
L. Smagurauskienė (2009), nagrinėdama pastarųjų septynerių metų valstybės strateginius dokumentus, nusakančius šalies ketinimus verslo atžvilgiu, išvelgė, kad keičiantis politinėms ir ekonominėms sąlygoms valstybėje, keičiamos ir strateginių dokumentų nuostatos, kad formuojant naujas strategines nuostatas neužtikrinamas įgyvendintų priemonių tęstinumas bei, kad strateginiuose dokumentuose verslo atžvilgiu kai kuriais atvejais pasigendama kompleksiskumu. Siekiant, kad tokios situacijos nebepasikartotų būtina tobulinti rengiamas programas ir strategijas, susijusias su smulkiu ir vidutiniu verslu.

Valstybės politiką smulkas ir vidutinio verslo atžvilgiu Lietuvoje reglamentuoja kelios programos ir strategijos, iš kurių svarbiausios yra:

- Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. IX – 1187 patvirtinta valstybės ilgalaikės raidos strategija, kurioje numatoma, kad smulkas ir vidutinio verslo sektorius turės pažangią infrastruktūrą, veiks atviroje, tolygiai besiplėtojančioje ekonomikoje, naudosis modernias technologijas, kvalifikuotą darbo jėgą, gamins konkurencingas, inovacijoms imlias prekes bei teiks paslaugas vietinei ir tarptautinėms rinkoms, sukurs didesniąją bendrojo vidaus produkto dalį, lanksčiai prisiderins prie pokyčių, racionaliai naudosis išteklius, kurs naujas darbo vietas (Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos, 2002);

- 2002 metų birželio 12 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 853 patvirtinta Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija, apimanti ir specifinę (sektorinę) Smulkaus ir vidutinio verslo plėtotės iki 2015 metų strategiją. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtotės iki 2015 metų strategijos parengimas rodo, jog smulkaus ir vidutinio verslo plėtra yra vienas iš sudėtinių Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos krypčių. Strategijoje daugiausia dėmesio skiriama palankios smulkaus ir vidutinio verslo plėtotei teisinės, ekonominės, institucinės ir informacinės aplinkos sukūrimui (Matekonienė, Mačerinskienė, Darulis ir kt., 2002);
- Siekiant užtikrinti tolygią smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą ir įgyvendinti strateginius tikslus, nustatytus Lietuvos ūkio plėtros iki 2015 m. ilgalaikėje strategijoje, 2005 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino smulkaus ir vidutinio verslo plėtros iki 2008 metų strategines kryptis bei smulkaus ir vidutinio verslo plėtros 2005–2008 metų priemones, kurias įgyvendinus buvo tikimasi, kad šalyje pagausės verslumo išteklių, sudarytos verslumui palankesnės sąlygos skatins ekonomikos augimą, užimtumo didėjimą ir inovacijų plėtrą (Dėl smulkaus ir vidutinio verslo..., 2005);
- XIV Vyriausybės programoje buvo numatyta remti ir skatinti smulkų ir vidutinį verslą, tobulinti šio sektoriaus apmokestinimo sistemą, ugdyti žmonių verslumą, diegti naujas paramos verslui formas, skatinti verslo plėtrą probleminiuose regionuose, gerinti verslo informavimo, konsultavimo ir mokymo kokybę, panaudojant verslo informacijos centrų tinklą (Dėl Lietuvos Respublikos..., 2006). Naujojoje, XV Vyriausybės programoje numatytos priemonės (Dėl Lietuvos Respublikos..., 2008) gerokai skiriasi ir neužtikrina anksčiau sėkmingai vykdytų priemonių įgyvendinimo tęstinumo: palengvinti galimybes gauti kreditinių išteklių, nustatyti pelno mokesčio lengvatą, įdiegti mokesčių kreditų sistemą, paspartinti verslui skirtų Europos Sąjungos paramos lėšų panaudojimą, supaprastinti verslo steigimo, bankroto procedūras (Smagurauskienė, 2009);
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė, atsižvelgdama į pasaulinio finansinio nuosmukio padarinius Lietuvos ūkiui bei siekdama suteikti šalies ekonomikai plėtros stimulą, 2009 metų vasario 24 d. patvirtino papildomų ekonomikai skatinti skirtų priemonių planą. Ekonomikos skatinimo plano tikslas – palengvinti verslo veiklos sąlygas, įtraukti papildomų lėšų į Lietuvos rinką ir palengvinti verslui galimybę pasiskolinti, išlaikyti darbo vietas ir taip mažinti socialinę įtampą visuomenėje (Ekonomikos skatinimo..., 2009);
- Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama Lietuvai 2007–2013 m. teikiama pagal Lietuvos 2007–2013 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir atskiras veiksmų programas. Įgyvendinant Ekonomikos augimo veiksmų programą, bus siekiama didinti aukštos pridėamosios vertės verslo lyginamąją dalį Lietuvos ūkyje, sudaryti palankią aplinką smulkiam ir vidutiniam verslui bei inovacijoms ir efektyvinti ekonominę infrastruktūrą. Ekonomikos augimo veiksmų programai (patvirtinta Europos Komisijos 2007 m. liepos 30 d.) numatoma skirti didžiausią paramos lėšų dalį – 45,72 proc. (Lietuvos 2007 – 2013 metų Europos Sąjungos..., 2007);

Išanalizavus įvairių valdžios institucijų parengtas ir patvirtintas strategijas ir programas, kurios paminėtos aukščiau, galima išskirti pagrindines smulkaus ir vidutinio verslo sąlygų gerinimo kryptis. Jos pavaizduotos trečiame paveiksle.

1 pav. Smulkaus ir vidutinio verslo aplinkos gerinimo pagrindinės kryptys

(Stripeikis, Žukauskas, 2004)

Apibendrinant reikėtų paminėti, kad valstybės smulkaus ir vidutinio verslo plėtros politika deramai įgyvendinta gali būti tik tokiu atveju, kai ją formuos ir įgyvendins ne tik valstybės įstaigos, bet kai prie to prisidės ir patys verslininkai bei jų organizacijos.

Išvados

1. Smulkaus ir vidutinio verslo egzistavimas ir ekonominė būklė yra viena iš esminių ekonomikos komponentų, turinti lemiamą poveikį bendram ekonomikos augimui ir socialiniam stabilumui.
2. Apibrėžus valstybės politikos vaidmenį smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai, galima daryti išvadą, kad valstybės strateginė politika, kurios esmė yra, analizuojant smulkaus ir vidutinio verslo kūrimosi ir funkcionavimo problemas bei silpnąsias vietas, kurti palankią verslo aplinką ir plėtros skatinimo mechanizmą šių, identifikuotų problemų šalinimui bei silpnų vietų apsaugai, įtakoiant stipriųjų pusių pasireiškimą, siekiant stabilaus smulkaus ir vidutinio verslo segmento augimo bei užtikrinant ekonominę ir socialinę naudą šalies ūkiui, yra reikalinga.
3. Išanalizavus smulkaus ir vidutinio verslo programas ir strategijas pastebėta, kad rengiant naujus strateginius dokumentus per mažai dėmesio skiriama pradėtų priemonių įgyvendinimo tęstinumui bei tam tikrų priemonių kompleksiskumui. Siekiant, kad tokios situacijos nebeprisikartotų būtina tobulinti rengiamas programas ir strategijas, susijusias su smulkiu ir vidutiniu verslu.
4. Išskirtos šios pagrindinės smulkaus ir vidutinio verslo sąlygų gerinimo kryptys: smulkaus ir vidutinio verslo teisinės aplinkos stabilizavimas ir biurokratinių kliūčių mažinimas, mokesčių naštos mažinimas, finansinės paramos gerinimas, infrastruktūros, didinančios smulkaus ir vidutinio verslo konkurencingumą plėtojimas, inovacijų ir naujų technologijų naudojimo skatinimas, smulkaus ir vidutinio verslo informavimo, mokymo ir konsultavimo paslaugų teikimas, smulkaus ir vidutinio verslo plėtra regionuose, verslumo skatinimas.

Literatūros sąrašas

1. 2007–2013 m. Ekonomikos augimo veiksmų programa. 2007. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.esparama.lt/ES_Paramas/strukturines_paramos_2007_1013m._medis/titulinis/files/2VP_EA_2007-07-05.pdf>.
2. COMMISSION RECOMMENDATION of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises. 2003. Notified under document number C(2003) 1422. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2003/l_124/l_12420030520en00360041.pdf>.
3. Dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės programos. 2006. LRS nutarimas Nr. X-767, Vilnius. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/15_vyr_programa.pdf>.
4. Dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės programos. 2008. LRS nutarimas Nr. XI-52, Vilnius. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrv.lt/lt/veikla/vyriausybes-programa/>>.
5. Dėl smulkaus ir vidutinio verslo plėtros iki 2008 m. strateginių kryptų aprašo ir smulkaus ir vidutinio verslo plėtros 2005-2008 m. aprašo patvirtinimo. 2005. LRV nutarimas Nr. 1104, Vilnius. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=264150&p_query=&p_tr2=>>.
6. Dėl Valstybės ilgalaikės raidos strategijos. 2002. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Nr. IX-1187, Vilnius. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=193888>.
7. EKONOMIKOS SKATINIMO PLANAS. 2009. *Lietuvos Respublikos vyriausybė*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.skatinimoplanas.lt/files/ekonomikos_skatinimo_planas.pdf>.
8. Lietuvos 2007 – 2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui įgyvendinti. 2007. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.euro.lt/documents/es_paramos_panaudojimo_dokumentai/Strategija_2007-03-30.doc>.

9. LIETUVOS RESPUBLIKOS SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO ĮSTATYMO PAKEITIMO ĮSTATYMAS. 2007. Nr. X - 1346. Lietuvos Respublikos Seimas. Vilnius: *Valstybės žinios*, Nr. 132-5354.
10. Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija. 2002. *Lietuvos Respublikos ūkio ministerija*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/lt/strategija/VIRS/Ūkio%20strategija/galutine040121.doc>>.
11. MATEKONIENĖ, J.; MAČERINSKIENĖ, I.; DARULIS, A.; KRUTKIENĖ, I.; SABAITĖ, G. 2002. *Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtotės iki 2015 metų strategija*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/12.%20smulkiojo%20ir%20vidutinio%20verslo%20pletotes%20strategija.doc>>.
12. MAŽYLIS, L. 2006. *Paramos smulkiąjam ir vidutiniam verslui administravimo Lietuvoje europinis kontekstas*. Viešoji politika ir administravimas. Nr. 16, p. 37 – 45.
13. MISIŪNAS, A. 2009. *Verslo plėtros įtaka šalies ekonomikai*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://algmisiunas.home.mruni.lt/wp-content/uploads/2009/03/verslo-itaka-ekonomikai.doc>>.
14. MONTERO, B. 2001. *Business Practice and Development: The Role of Small and Medium-sized Enterprises*. Doing Business with Spain, p. 65-70.
15. PAČĖSA, N. 2000. Valstybės vaidmens ir įtakos, plėtojant smulkų ir vidutinį verslą, koregavimas. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, Nr. 15.
16. SMAGURAIŠKIENĖ, L. 2009. Finansinė verslo skatinimo sistema Lietuvoje. *Annales Geographicae*. t. 42 (1-2).
17. Smulkus ir vidutinio verslo valdymo žinynas. 2008. *Lietuvos verslo darbdavių konfederacija*. Vilnius: UAB "Print-it".
18. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės. 2009. *Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos 2009*. Vilnius.
19. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės. *Verslo statistika*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>>.
20. STRIPEIKIS, O.; ŽUKAUSKAS, P. 2004. Smulkus ir vidutinio verslo aplinka Lietuvos ir ES rinkose. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, Nr. 31.
21. SŪDŽIUS, V. 2001. *Smulkus ir vidutinio verslo administravimas ir valdymas*. Vilnius: Kronta.
22. ŠTREIMIKIENĖ, D.; DAPKUS, R.; ŠIVICKAS, G. 2007. Paramos smulkiam ir vidutiniam verslui efektyvumo vertinimas. *Ekonomika: mokslo darbai*, t. 80.
23. TAMOŠIŪNAS, T.; LUKOŠIUS, S. 2009. *Possibilities for Business Enterprise Support*. Engineering economics, Nr. 1 (61).

Topicality of state policy for small and medium business development

Summary

Conducive to the formation of small and medium business development for crucial role of the state, by law regulates the activities of business entities. Members states: state aid to small and medium business operators a (business development program) and the priorities of state aid to small and medium-sized business entities in the forms and restrictions (taxes, bureaucracy level). The paper evaluated the role of government policy for small and medium business development in respect of Lithuania will pay attention to small and medium-sized businesses of the programs and strategies. The economic downturn worsens significantly Lithuanian business conditions, declining lending opportunities, increasing bankruptcies and rapidly rising unemployment. Consequently, each state must create the best possible conditions for small and medium-sized businesses to expand. For this reason it is important to reveal the small and medium business development strategies for the deficiencies of the removal, to facilitate small and medium business development.

Mokslinio darbo vadovas: prof. dr. F. Klupšas (Lietuvos žemės ūkio universitetas)